

3.24.1 ถนน

ถนนที่พิจารณาในที่นี้หมายถึงถนนที่ใช้งานได้ทุก ๆ ฤดูกาล สามารถเชื่อมต่อไปยังอำเภอ และจังหวัดได้สะดวก ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครวเรือนยากจนได้รับความสะดวกในเรื่องถนนค่อนข้างดี โดยที่อยู่อาศัยกว่าครึ่งอยู่ติดถนน และมากกว่าร้อยละ 90 มีที่อยู่อาศัยห่างจากถนนไม่เกิน 100 เมตร (ตารางที่ 3.68)

3.24.2 น้ำดื่ม

ครวเรือนประมาณครึ่งหนึ่งเก็บน้ำฝนไว้บริโภคในฤดูแล้ง ส่วนที่เหลือใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น และน้ำประปาหมู่บ้าน สำหรับแหล่งน้ำอื่น ๆ มิได้ใช้ในสัดส่วนค่อนข้างน้อย (ตารางที่ 3.69) จึงกล่าวได้ว่า แม้ครวเรือนยากจนยากจนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในเรื่องน้ำดื่ม แต่ความสะดวกยังมีไม่มาก เนื่องจากประปาหมู่บ้านยังมีไม่ทั่วถึง และน้ำประปาที่มีในบางหมู่บ้านไม่สามารถใช้ดื่มได้ ใช้เป็นเพียงน้ำใช้ทั่วไปในครัวเรือนเท่านั้น จึงควรพัฒนาระบบน้ำประปาในหมู่บ้านให้สะดวกเหมาะสมกับการใช้บริโภคต่อไป

3.24.3 น้ำใช้

แม้ว่าครวเรือนต่าง ๆ สามารถหาน้ำใช้ได้ตลอดช่วงฤดูแล้ง แต่ยังขาดความสะดวก เพราะการทำประปาหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึงดังกล่าวมาแล้ว โดยมีครวเรือนร้อยละ 38.29 ที่สามารถใช้น้ำประปาได้ ที่เหลือต้องใช้น้ำจากบ่อต่าง ๆ เช่น บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล หรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ห้วย หนอง สระ เป็นต้น (ตารางที่ 3.70) การพัฒนาแหล่งน้ำในหมู่บ้านเพื่อทำน้ำประปา จึงยังคงมีอีกมากและเป็นเรื่องที่ต้องทำต่อไป เพื่อให้ความเป็นอยู่ของประชากรในชนบททัดเทียมกับประชากรในเมืองมากขึ้น

3.24.4 ไฟฟ้า

ครวเรือนที่ยากจนยากจนร้อยละ 84.57 ได้รับความสะดวกในการมีไฟฟ้าใช้ แต่ยังคงมีครวเรือนอีกร้อยละ 15.43 ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ แม้ว่าที่อยู่อาศัยจะอยู่ในหมู่บ้านที่สามารถต่อไฟฟ้าเข้ามาในบ้านได้ ครวเรือนเหล่านี้ก็ไม่ประสงค์จะใช้ไฟฟ้า โดยให้เหตุผลว่า ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับต่อไฟฟ้าเข้าบ้าน (ตารางที่ 3.71)

3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร

การรับทราบข้อมูลข่าวสารในที่นี้หมายถึงการรับทราบข้อมูลข่าวสารของหัวหน้าครัวเรือน โดยผ่านสื่อสารมวลชน 3 ชนิดคือ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งพบว่าโทรทัศน์มีบทบาท

มากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ ส่วนหนังสือพิมพ์มีบทบาทน้อยมาก และเป็นที่น่าสนใจกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ใช้สื่อสารใด ๆ เลยมีจำนวนถึงประมาณ 1 ใน 3 ของครัวเรือนทั้งหมด (ตารางที่ 3.72)

3.26 การใช้เวลาว่าง

สืบเนื่องจากการที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีค่อนข้างน้อยดังกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 3.6 จึงน่าสนใจว่าเวลาที่ว่างจากการประกอบอาชีพนั้นใช้ทำอะไร ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 58.57 ออกไปหาอาหารตามธรรมชาติ เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักธรรมชาติ ปลา ปู เป็นต้น ส่วนที่เหลือพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร และดูแลความสะอาดบ้าน (ตารางที่ 3.73) จึงเห็นได้ว่ายังมีช่วงเวลาว่างอีกมากที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานสามารถนำมาใช้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น แต่ก็ต้องได้รับคำแนะนำหรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน

การศึกษาความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับความยากจนที่ตนเองต้องประสบ เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การตรวจสอบถึงสาเหตุของความยากจนดักดาน และแนวทางการแก้ไขปัญห ความยากจน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนรู้สึกว่าการประสบความยากจนมาแล้วเฉลี่ยประมาณ 20 ปี และส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงหลายรายที่มีความรู้สึกว่าการมาตั้งแต่สามีเสียชีวิต หรือถูกหย่าร้าง (ตารางที่ 3.74)

สาเหตุของความยากจนดักดานตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือนแตกต่างกันไป รวมแล้วมีคำตอบถึง 11 สาเหตุ โดยสาเหตุสำคัญ 5 ลำดับแรกคือ (1) ไม่มีที่ดินทำกิน (2) มีบุตรมาก (3) ไม่มีมรดกหรือได้รับมรดกน้อย (4) ไม่มีหัวหน้าครัวเรือน (เนื่องจากสามีเสียชีวิต สามีหย่าร้าง หรืออยู่เป็นโสด) (5) หัวหน้าครัวเรือนขาดความรับผิดชอบ (ตารางที่ 3.75)

เมื่อสอบถามต่อไปว่า อีก 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร ปรากฏว่ามีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 83.71 ที่ตอบว่าไม่ทราบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะจำยอมต่อความยากจน มีเพียงร้อยละ 16.29 เท่านั้นที่เห็นว่าความเป็นอยู่จะดีขึ้นได้ใน 2-3 ปีข้างหน้า โดยให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันหางานทำให้มากขึ้น และต้องช่วยกันประหยัด (ตารางที่ 3.76)

ต่อความรู้สึกว่าครัวเรือนของตนจะพ้นความยากจนดักดานได้ไหม โดยไม่กำหนดช่วงเวลา หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 64.29 ยืนยันว่าไม่สามารถพ้นความยากจนดักดานไปได้ มีเพียงร้อยละ 35.71 เท่านั้นที่เห็นว่าสามารถพ้นความยากจนดักดานไปได้ (ตารางที่ 3.77) โดยมีเหตุผลเรียงตามลำดับคือ (1) จะพยายามทำงานมากขึ้นกว่าเดิม ร้อยละ 44.44 (2) หวังว่าเมื่อลูก ๆ โตขึ้นจะช่วยกัน

หางานทำมีรายได้มากขึ้น ร้อยละ 36.60 (3) ประหยัดให้มากขึ้น ร้อยละ 12.42 และ (4) หวังว่าจะทำการเกษตรได้ดีขึ้น ร้อยละ 6.54

ผู้ที่เห็นว่าไม่สามารถฟื้นความยากจนตกดานไปได้ให้เหตุผลไว้หลายประการ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

(1) สุขภาพของคนในครัวเรือนไม่ดี อายุมาก ทำให้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ และยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลด้วย ร้อยละ 39.80

(2) ไม่สามารถหางานทำได้ตลอดปี เนื่องจากมีการศึกษาน้อย ร้อยละ 18.42

(3) อาชีพที่ทำมีรายได้ต่ำ ถ้าเป็นอาชีพรับจ้างก็เป็นแรงงานไม่มีฝีมือ ได้ค่าแรงต่ำ ถ้าเป็นอาชีพการเกษตร ผลผลิตก็ต่ำ ที่ดินก็มีน้อย รายได้จึงไม่ค่อยพอเพียงกับค่าใช้จ่าย ร้อยละ 15.46

(4) ขาดที่ดินทำกิน หรือที่ดินมีน้อยไม่เพียงพอต่อการทำกิน ร้อยละ 10.86

(5) ไม่มีผู้นำในครัวเรือนที่จะเป็นผู้หารายได้ ร้อยละ 8.55

(6) ไม่มีเงินทุน ร้อยละ 3.62

(7) มีหนี้สินมาก (ร้อยละ 3.29)

3.28 ปัญหาของครัวเรือนยากจน

ครัวเรือนที่ยากจนตกดานได้ระบุปัญหาตามความรู้สึกของตนเอง ดังนี้

3.28.1 ปัญหาทั่วไป

ปัญหาทั่วไปเรียงตามลำดับความสำคัญคือ (ตารางที่ 3.78)

(1) รายได้น้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

(2) ปัญหาสุขภาพ

(3) ไม่มีงานทำ

(4) หนี้สินมาก

(5) อายุมากไม่มีผู้ดูแล

(6) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

(7) ไม่มีผู้นำครอบครัว

3.28.2 ปัญหาในการทำการเกษตร

ครัวเรือนที่ทำการเกษตรได้ระบุปัญหาในการทำการเกษตรที่สำคัญ 3 ลำดับแรกคือ

(1) ฝนแล้ง ซึ่งประสบปัญหานี้เป็นประจำ เกือบทุกปี

(2) ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ

(3) ขาดแคลนเงินทุน เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสถาบันการเงินใด จึงไม่มีโอกาสได้รับเงินทุน

ปัญหาอื่น ๆ มีสัดส่วนไม่มาก ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.79

3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ในหัวข้อนี้เป็นการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สำคัญบางตัว เช่น เพศกับอาชีพ เพศกับระดับการศึกษา อายุกับอาชีพ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้

3.29.1 เพศกับอาชีพหลัก

พบว่าไม่มีความแตกต่างในโครงสร้างอาชีพระหว่างเพศของประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว กล่าวคือ ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีโครงสร้างของอาชีพเหมือนกัน คือ มีอาชีพหลักที่สำคัญอยู่ 2 อาชีพ คือ อาชีพการเกษตร และอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยมีสัดส่วนของอาชีพการเกษตรมากกว่าอาชีพรับจ้างทั่วไปเล็กน้อย (ตารางที่ 3.80) ส่วนหัวหน้าครัวเรือนทำอาชีพการเกษตรและส่วนใหญ่เป็นเพศชาย หัวหน้าครัวเรือนทั้งเพศชายและหญิงทำงานรับจ้างไม่แตกต่างกันมากนัก (ตารางที่ 3.81)

3.29.2 เพศกับระดับการศึกษา

พบว่าระดับการศึกษาแตกต่างกันตามเพศเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ เพศหญิงที่ไม่ได้รับการศึกษามีสัดส่วนมากกว่าเพศชายทั้งประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและหัวหน้าครัวเรือน แต่ส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิงจบการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาเท่านั้น (ตารางที่ 3.82 และ 3.83)

3.29.3 เพศกับประเภทของงานรับจ้าง

ประชากรในวัยกำลังแรงงานและหัวหน้าครัวเรือนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่ทำงานรับจ้างทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตรมากที่สุด เพราะอยู่ใกล้หมู่บ้านและเป็นแรงงานไร้ฝีมือ โดยทั้ง 2 เพศมีการทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตรประมาณร้อยละ 70 ของงานรับจ้างทั้งหมด งานรับจ้างที่สำคัญรองลงมาคือ งานก่อสร้าง ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศในการทำงานก่อสร้าง กล่าวคือ สัดส่วนของเพศชายที่รับจ้างทำงานก่อสร้างมีมากกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะงานก่อสร้างเป็นงานค่อนข้างหนัก เหมาะสมกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ตารางที่ 3.84 และ 3.85)

3.29.4 เพศกับสถานที่ทำงานรับจ้าง

ทั้งประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและหัวหน้าครัวเรือนมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยระหว่างเพศกับสถานที่ไปทำงานรับจ้าง กล่าวคือ เพศชายออกไปทำงานรับจ้างนอกจังหวัดที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่มากกว่าเพศหญิง แต่อย่างไรก็ตามทั้งเพศชายและเพศหญิง ส่วนใหญ่ยังคงทำงานรับจ้างภายในจังหวัดที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ เพราะงานรับจ้างส่วนใหญ่เป็นงานการเกษตรในบริเวณหมู่บ้านของตนหรือหมู่บ้านใกล้เคียง (ตารางที่ 3.86 และ 3.87)

3.29.5 อาชีพหลักและอายุ

พบว่าทั้งประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและหัวหน้าครัวเรือน เมื่ออายุมากขึ้น สัดส่วนของผู้ที่ทำงานรับจ้างจะลดลงตามลำดับ ซึ่งแสดงว่างานรับจ้างจะทำได้ในช่วงวัยหนุ่มสาว เมื่ออายุมากขึ้นจะลดการทำงานรับจ้าง เพราะเป็นงานหนัก และเปลี่ยนมาประกอบอาชีพการเกษตรทดแทนหรือหยุดการประกอบอาชีพหลัก และให้เป็นภาระของบุตรที่จะทำงานเลี้ยงดูบิดามารดาต่อไป

3.29.6 เพศและการเคลื่อนย้ายแรงงาน

ประชากรที่ออกจากหมู่บ้านไปหางานทำและต้องพักอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านนั้น พบว่ากว่าร้อยละ 40 ไปกรุงเทพฯ ทั้งเพศชายและเพศหญิง สำหรับจังหวัดอื่น ๆ นั้นมีสัดส่วนกระจายไปในแต่ละจังหวัดเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 3.90) ประชากรเหล่านี้ไปทำงานรับจ้างกันเป็นส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เกือบจะไม่มี ความแตกต่างระหว่างเพศในการเคลื่อนย้ายแรงงาน (ตารางที่ 3.91)

3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน

จากตารางที่ 3.92 3.93 3.94 3.95 3.96 3.97 3.98 และ 3.99 สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ไม่แตกต่างกันตามขนาดที่ดินของตนเอง ($p>0.05$)

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนแตกต่างกันตามขนาดของครัวเรือน ($p<0.0001$)

รายได้จากการรับจ้างแตกต่างกันตามชนิดของงานรับจ้าง ($p<0.0001$)

รายได้จากการรับจ้างแตกต่างกันตามสถานที่ที่ไปทำงาน ($p<0.0001$)

รายได้จากการรับจ้างแตกต่างกันตามระดับการศึกษา ($p<0.0001$)

ค่าใช้จ่ายในการเกษตร ไม่แตกต่างกันตามขนาดของที่ดินของตนเอง ($p>0.05$)

ค่าใช้จ่ายในการครองชีพแตกต่างกันตามขนาดของครัวเรือน ($p<0.0001$)

หนี้สินแตกต่างกันตามขนาดของครัวเรือน ($p<0.001$)

3.31 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ใช้แบบจำลองโลจิต เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ โดยใช้ตัวแปรทั้งหมด 12 ตัว ตัวแปรตาม (Z) เป็นความน่าจะเป็นของการที่จะเป็นคนยากจน เป็นตัวแปรไม่ต่อเนื่อง หรือเป็นตัวแปรแบบทวิ (dichotomous variable) ใช้ตัวอย่างทั้งหมด 451 ตัวอย่าง โดยรวมตัวอย่างของครัวเรือนที่ยากจนดักดานและครัวเรือนที่มีผู้ตกงานเข้าด้วยกัน แล้วใช้เกณฑ์เส้นความยากจน คือต่ำกว่า 698 บาทต่อคนต่อเดือน (ปี 2539) (สศช., 2541) ถือเป็นคนยากจน ฉะนั้น ถ้าครัวเรือนใดรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์นี้ ก็กำหนดให้เป็น 0 ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าเกณฑ์นี้ กำหนดให้เป็น 1

ตัวแปรอิสระ ตัวแปรอิสระมีทั้งหมด 11 ตัวแปร ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ LH คือที่ดินถือครองทางการเกษตร เป็นตัวแปรที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง โดยกำหนดให้ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินถือครองทางการเกษตรเป็น 0 และมีที่ดินถือครองทางการเกษตรเป็น 1 การนำปัจจัยนี้มาวิเคราะห์ เพราะที่ดินถือครองทางการเกษตรเป็นทรัพย์สินที่มีค่าและมั่นคง ใช้ทำมาหากินและก่อให้เกิดรายได้ ครัวเรือนที่มีที่ดินทำการเกษตรมากน่าจะมีฐานะดีกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินทำการเกษตรน้อย จึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม

2. ตัวแปรอิสระ WPR คือสัดส่วนของคนที่ทำงานในครัวเรือน เป็นตัวแปรที่มีลักษณะต่อเนื่อง หมายถึงคนที่อายุตั้งแต่ 15 ปีถึง 64 ปี ซึ่งอยู่ในวัยกำลังแรงงาน และมีงานทำ ถ้าสัดส่วนคนทำงานในครอบครัวต่ำ หมายถึงภาระเลี้ยงดูของคนทำงานมีสูง ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อคนต่ำ เป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจนได้ และน่าจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในทิศทางตรงกันข้าม

3. ตัวแปรอิสระ O คืออาชีพรับจ้าง เป็นตัวแปรที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง โดยกำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพรับจ้างเป็น 0 และหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพรับจ้างเป็น 1 เนื่องจากอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรองนอกจากการทำการเกษตร และรายได้ที่ได้จากการรับจ้างมีสัดส่วนสูงกว่ารายได้จากการเกษตร ฉะนั้นถ้าครัวเรือนใดมีรายได้จากการรับจ้างสูงก็ไม่น่าจะยากจน จึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม

4. ตัวแปรอิสระ AWD คือจำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ถ้าจำนวนวันทำงานของประชากรทุกคนในครัวเรือนมากในรอบปีย่อมจะทำให้มีรายได้มากขึ้น ซึ่งก็น่าจะลดความยากจนลงได้ หรือกล่าวได้ว่าถ้าคนในครัวเรือนมีอาชีพประจำหรืออาชีพรับจ้างตลอดปี ก็น่าจะมีรายได้มากกว่าครัวเรือนที่มีวันทำงานน้อย ฉะนั้นจึงน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม

5. ตัวแปรอิสระ D คือจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ความจริงครัวเรือนที่มีหนี้สินมากกว่าจะเป็นครัวเรือนที่มีเครดิตดี เพราะการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินมักจะใช้ที่ดินเป็นหลักประกันค้ำประกันนอกจากบุคคลหรือกลุ่มค้ำประกัน แต่ครัวเรือนที่ไม่มี

หลักทรัพย์มักจะกู้ยืมเงินนอกระบบซึ่งเสียดอกเบี้ยสูง การเป็นหนี้สินจึงน่าจะเป็นตัวชี้วัดความยากจนหรือไม่ยากจนได้ จึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน

6. ตัวแปรอิสระ LED คือระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นตัวแปรที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง โดยกำหนดให้จบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าเป็น 0 และสูงกว่าระดับประถมศึกษาเป็น 1 การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หัวหน้าครัวเรือนสามารถใช้สื่อต่าง ๆ ได้ดีกว่า เช่น การอ่านหนังสือความรู้ทางการเกษตรหรืออื่น ๆ หรือการได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการอบรม หรือแม้แต่โอกาสที่จะได้ทำงานเต็มรายได้สูง ก็มากกว่าคนไม่มีความรู้ ความจริงไม่เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนสมาชิกในครัวเรือนก็มีบทบาทสำคัญในการทำมาหากินช่วยครอบครัวเช่นกัน ถ้ามีการศึกษาสูงโอกาสที่จะได้งานเต็มรายได้สูงก็มีมาก จึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม

7. ตัวแปรอิสระ AGE คืออายุของหัวหน้าครัวเรือน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า ยิ่งอายุของหัวหน้าครัวเรือนมากโอกาสที่จะทำมาหากินทั้งอาชีพการเกษตรและนอกการเกษตรก็ยากลำบาก โดยเฉพาะงานรับจ้างแทบไม่มีโอกาสเลย เพราะเจ้าของงานมักจะไม่นับเข้าทำงาน ประกอบกับบางคนก็ทำงานไม่ไหว ฉะนั้นโอกาสที่จะมีรายได้มาใช้จ่ายในครัวเรือนก็ลดน้อยลง จึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน

8. ตัวแปรอิสระ ASST คือมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของแต่ละครัวเรือน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ทรัพย์สินของครัวเรือนทั้งเป็นตัวชี้วัดที่ดีตัวหนึ่ง ถ้าครัวเรือนมีทรัพย์สินมาก เช่นที่ดิน อุปกรณ์ในบ้าน บ้านเรือน เครื่องประดับ เงินออม ก็ย่อมจะไม่ยากจน ถ้าบ้านเรือนเล็ก วัสดุไม่คงทนถาวร เช่นใช้ไม้ไผ่สานทำฝาบ้าน หลังคามุงจาก มูลค่าบ้านก็ต่ำไปด้วย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นตัวแปรที่มีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงกันข้าม

9. ตัวแปรอิสระ PA คือจำนวนคนป่วยและคนพิการในครัวเรือน เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ถ้าครัวเรือนไหนมีจำนวนคนป่วยคนพิการมาก ก็ไม่สามารถทำงานหารายได้และยังเป็นภาระเลี้ยงดูสูงด้วย นอกจากนั้นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลก็สูงเช่นกัน น่าจะเป็นสาเหตุของความยากจนได้ ตัวแปรนี้จึงน่าจะมีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน

10. ตัวแปรอิสระ SEX คือเพศของหัวหน้าครัวเรือน เป็นตัวแปรที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง โดยกำหนดให้ชายเป็น 0 และหญิงเป็น 1 ปกติครัวเรือนที่สมบูรณ์ หัวหน้าครัวเรือนมักเป็นชายซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัว และเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ แต่ถ้าหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิงแสดงว่าสามีเสียชีวิตแล้วหรือเลิกกับสามี ตัวเองจึงต้องเป็นผู้นำและหาเลี้ยงสมาชิกในครัวเรือนแทน ถ้ายังมีสมาชิกในครัวเรือนมากและยังไม่สามารถทำงานได้ ก็จะยิ่งยากจนมาก ฉะนั้นเพศของหัวหน้าครัวเรือนจึงน่าจะเป็นตัวแปรที่มีผลต่อความยากจนในทิศทางตรงข้าม

11. ตัวแปรอิสระ YP คือจำนวนเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีไม่ช่วยกำลังแรงงาน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการศึกษา จึงไม่มีโอกาสหางานทำและมีรายได้มาช่วยในครัวเรือน ประกอบกับการใช้แรงงานเด็กก็ขัดกับกฎหมายด้วย ฉะนั้นครัวเรือนที่มีสมาชิก

อายุต่ำกว่า 15 ปีจึงเป็นภาระเลี้ยงดูของครัวเรือน จึงน่าจะเป็นตัวแปรที่มีผลต่อความยากจนในทิศทางเดียวกัน

รูปแบบสมการ รูปแบบของสมการที่ใช้วิเคราะห์ตามแบบจำลองโลจิตมีดังนี้

$$Z = \log \left(\frac{\text{Pr ob ที่จะเป็นคนยากจนดักดาน}}{1 - \text{Pr ob ที่จะเป็นคนยากจนดักดาน}} \right)$$

$$= b_0 + b_1 LH + b_2 WPR + b_3 O + b_4 AWD + b_5 D + b_6 LED + b_7 AGE + b_8 ASST + b_9 PA + b_{10} SEX + b_{11} YP$$

ผลการวิเคราะห์

จากตัวอย่างทั้งหมด 451 ตัวอย่าง ได้ใช้รายได้ตามเส้นความยากจนเป็นเกณฑ์ (698 บาท/คน/เดือน) ถ้าต่ำกว่าถือเป็นคนยากจน ถ้าสูงกว่าเป็นคนไม่ยากจน ปรากฏว่าเป็นคนยากจน 301 ครัวเรือน ไม่ยากจน 150 ครัวเรือน การศึกษาใช้แบบจำลองโลจิตโดยให้โอกาสที่จะเป็นคนยากจนเป็นตัวแปรตาม คือมีค่า 0 เมื่อยากจนและ 1 ไม่ยากจน ส่วนตัวแปรอิสระมี 11 ตัวแปรคือ การมีที่ดินทำการเกษตรของตนเอง สัดส่วนคนทำงานในครัวเรือน อาชีพรับจ้างของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน หนี้สินเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน มูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) จำนวนคนป่วยและคนพิการเพศของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ใช้วิธีการประมาณค่าความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood) และใช้พยากรณ์ความน่าจะเป็นของการที่จะเป็นคนยากจนได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระบางตัว ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงได้ตัดตัวแปรเหล่านั้นออก เพื่อให้ได้แบบจำลองที่สามารถอธิบายความน่าจะเป็นของการที่จะเป็นคนยากจนได้ดีที่สุด ซึ่งได้แบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดดังนี้

$$Z = \log \left(\frac{\text{Pr ob ที่จะเป็นคนยากจน}}{1 - \text{Pr ob ที่จะเป็นคนยากจน}} \right)$$

$$= -1.0071* + 0.0036 AWD** - 0.0325 AGE** + 0.0000141 ASST**$$

* หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

เหตุผลที่ตัดตัวแปรอิสระบางตัวออกจากสมการ

1. ตัวแปรอิสระ LH คือ ที่ดินทำการเกษตรของตนเอง ผลการวิเคราะห์พบว่า ความยากจนเฉลี่ยของผู้ที่มีที่ดินทำการเกษตรกับผู้ที่ไม่มียที่ดินทำการเกษตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05
2. ตัวแปรอิสระ WPR คือ สัดส่วนของคนทำงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับที่ดินทำการเกษตรของตนเอง จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน อาชีพรับจ้างของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จึงมีความสัมพันธ์น้อยกับตัวแปรตามที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. ตัวแปรอิสระ O คืออาชีพรับจ้าง ผลการวิเคราะห์พบว่า ความยากจนเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพรับจ้างและหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพรับจ้างไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

4. ตัวแปรอิสระ D คือจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับที่ดินทำการเกษตร สัดส่วนคนทำงานในครัวเรือน จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน และจำนวนคนป่วยและคนพิการในครัวเรือน จึงมีความสัมพันธ์น้อยกับตัวแปรตามในระดับนัยสำคัญ 0.05

5. ตัวแปรอิสระ LED คือระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิเคราะห์พบว่า ความยากจนเฉลี่ยของผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา กับผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

6. ตัวแปรอิสระ PA คือจำนวนคนป่วยและคนพิการ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือน สัดส่วนคนทำงานและจำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน จึงมีความสัมพันธ์น้อยกับตัวแปรตาม ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

7. ตัวแปรอิสระ SEX คือเพศของหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิเคราะห์พบว่า ความยากจนเฉลี่ยของเพศชายกับเพศหญิงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

8. ตัวแปรอิสระ YP คือจำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสัดส่วนคนทำงาน และจำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน จึงมีความสัมพันธ์น้อยกับตัวแปรตามที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

แบบจำลองโลจิสต์ที่ประมาณค่าได้มีการกระจายแบบไคสแควร์ มีค่า 139.301 ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 (ตารางที่ 3.100) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะเป็นคนยากจนคือ จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้าม นั่นคือถ้ามีจำนวนวันทำงานมากขึ้นโอกาสจนก็น้อยลง เพราะถ้ามีวันทำงานมากขึ้น รายได้ของครัวเรือนก็เพิ่มขึ้น ซึ่งก็จะพ้นความจนได้ ตัวแปรอิสระตัวที่สองที่มีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะยากจนคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคืออายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้น โอกาสที่จะจนก็มีมากขึ้น ถ้าอายุของหัวหน้าครัวเรือนมากโอกาสที่จะทำงานหารายได้ก็ลดน้อยลง ประกอบกับอายุมากก็ไม่สามารถทำงานหนักได้ เพราะงานรับจ้างส่วนใหญ่เป็นงานที่ใช้แรงงาน ตัวแปรอิสระตัวสุดท้ายคือ มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน (มูลค่าบ้าน) มีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะเป็นคนยากจนในทิศทางตรงข้าม ถ้ามูลค่าทรัพย์สินสูงโอกาสที่จะยากจนก็น้อยลง ซึ่งจากการศึกษาก็พบว่าเป็นจริง เพราะบ้านเรือนเป็นสิ่งบอกฐานะของครัวเรือนปัจจัยหนึ่ง บ้านคนจนวัสดุที่ใช้ไม่คงทน เช่น ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่สาน หลังคามุงจาก อุปกรณ์ตกแต่งบ้านแทบไม่มี มูลค่าบ้านก็ต่ำ

ค่าเฉลี่ยของโอกาสที่จะเป็นคนยากจนในภาพรวมและรายจังหวัด

การวิเคราะห์พบประเด็นที่น่าสนใจคือ โอกาสที่จะเป็นคนยากจนของทั้ง 4 จังหวัด ซึ่งกลุ่มเลือกมาเป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ .2372 หรือใกล้ 0 ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับโอกาสที่จะเป็นคนยากจนของภาคอื่นก็น่าจะต่ำกว่าแน่นอน และเมื่อเปรียบเทียบโอกาสที่จะเป็นคนยากจนของแต่ละจังหวัดใน 4 จังหวัดคือ สุรินทร์ ยโสธร มุกดาหาร และชัยภูมิ ปรากฏว่าจังหวัดสุรินทร์ โอกาสที่จะเป็นคนยากจน .2133 ซึ่งต่ำที่สุดใน 6 จังหวัด รองลงมาคือยโสธร ชัยภูมิ และมุกดาหาร หรืออาจกล่าวได้ว่า จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีประชากรในชนบทจนที่สุด จนรองมาคือยโสธร ชัยภูมิ และมุกดาหาร (ตารางที่ 3.101) ฉะนั้นถ้าหากรัฐบาลมีนโยบายที่จะช่วยเหลือประชากรในชนบทของจังหวัดต่าง ๆ ข้อมูลดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

3.32 สรุป

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จนยากตกงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในรายงานฉบับนี้ เป็นการศึกษาครั้งที่ 2 โดยครั้งแรกได้ทำการศึกษาใน 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และสกลนคร ใช้ระยะเวลา 8 เดือน (1 พฤษภาคม 2541 – 31 ธันวาคม 2541) (พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ และคณะ, 2542) ผลการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

(1) ขนาดของครัวเรือนจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งค่อนข้างเล็ก มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเพียงประมาณ 4 คนต่อครัวเรือน มีอัตราผู้เป็นภาระสูงกว่าร้อยละ 60 มีอัตราการเกิดและอัตราการตายสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีอัตราการเกิดและอัตราการตายร้อยละ 2.3 และร้อยละ 1.1 ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ ร้อยละ 3.2 และร้อยละ 0.9

(2) หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำ คือมีหัวหน้าครัวเรือนกว่าร้อยละ 78 จบประถมศึกษาและมีถึงร้อยละ 18 ที่ไม่ได้รับการศึกษา แต่จากการศึกษาครั้งแรก หัวหน้าครัวเรือนประมาณร้อยละ 10 ไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากการศึกษาครั้งที่ 2 ได้ปรับปรุงวิธีการศึกษา ทำให้ได้ครัวเรือนที่ยากจนตกงานตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามากยิ่งขึ้น หัวหน้าครัวเรือนส่วนที่ได้รับการศึกษาได้รับการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาเท่านั้น ทำให้มีโอกาสน้อยในการแสวงหาอาชีพที่มีรายได้สูง และโอกาสในการพัฒนาตนเองมีน้อย

(3) อาชีพหลักที่สำคัญของประชากรมีเพียง 2 อาชีพ คืออาชีพการเกษตร และอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยสัดส่วนของประชากรที่ประกอบอาชีพทั้ง 2 ชนิดนี้ จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งไม่แตกต่างกันคือ ประมาณร้อยละ 40 ในแต่ละอาชีพ ซึ่งอาชีพทั้ง 2 นี้ต่างก็ให้รายได้ต่ำ โดยอาชีพการเกษตรนั้นให้รายได้ต่ำเพราะมีที่ดินน้อย และประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ส่วนอาชีพรับจ้างมีรายได้ต่ำเพราะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ไม่สามารถหางานทำได้สม่ำเสมอตลอดปี

(4) ประชากรในวัยกำลังแรงงานจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งมีประมาณร้อยละ 60 และมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำ จากการศึกษาพบว่า จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 121 วัน ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ 163 วัน ทำให้มีรายได้จากการทำงานน้อยไปด้วย

(5) โดยเฉลี่ยในทุก ๆ 1 ครัวเรือน มีผู้ย้ายถิ่นออกนอกหมู่บ้านทั้งชายชั่วคราวและถาวร จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งอยู่ระหว่าง 0.3-0.4 คน โดยผู้ย้ายถิ่นเกือบทั้งหมดอยู่ในวัยกำลังแรงงาน และส่วนใหญ่เป็นลูกชายหรือลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือน ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างทั่วไป โดยไปกรุงเทพมหานครมากที่สุด

(6) หัวหน้าครัวเรือนที่ต้องอยู่ตามลำพังโดยขาดคู่สมรส จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งมีถึงเกือบร้อยละ 40 ในจำนวนนี้มีผู้ที่เป็นหม้ายเกือบร้อยละ 30 ทำให้ไม่มีผู้ช่วยหาเลี้ยงครอบครัว

(7) หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน ซึ่งใกล้เคียงกันจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง นับว่าสูงเมื่อเทียบกับเป้าหมายของรัฐ ที่แนะนำว่าไม่ควรเกิน 2 คน เพราะทำให้มีภาระในการเลี้ยงดูบุตรสูง สูญเสียเวลาในการทำงาน และก่อให้เกิดความยากจน

(8) อัตราการตายของบุตร จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งอยู่ในเกณฑ์สูง โดยในจำนวนบุตร 100 คน ตายระหว่าง 13-14 คน และแท้ง 5-7 คน ช่วงอายุของบุตรที่ตายมากที่สุด คือ ระหว่างอายุแรกเกิดถึง 1 ขวบ ซึ่งเป็นผลมาจากความยากจน ทำให้ขาดการดูแลสุขภาพอนามัยของมารดาและบุตรทั้งก่อนคลอดและหลังคลอด

(9) จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งพบว่า ในทุก ๆ 5-6 ครัวเรือน มีคนพิการ 1 คน และในทุก ๆ 2 ครัวเรือนมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 1 คน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ และเป็นภาระด้านการรักษาพยาบาลค่อนข้างมาก

(10) จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีส่วนมีค่อนข้างสูง คือไม่มีส่วนสูงถึงร้อยละ 32.86 ซึ่งสูงกว่าการศึกษาครั้งแรกที่ไม่มีส่วนเพียงร้อยละ 18.29 เพราะการศึกษาครั้งที่ 2 ได้คัดเลือกครัวเรือนยากจนได้ดีขึ้น ปัญหาเรื่องส่วนเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว

(11) พื้นที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งมีจำนวนน้อยอยู่ระหว่าง 5-7 ไร่ ในจำนวนนี้ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นของตนเอง ที่เหลือเป็นที่เช่าหรือญาติพี่น้องให้ทำฟรี ส่งผลให้ไม่สามารถหารายได้จากการเกษตรได้พอเพียงกับรายจ่ายในครัวเรือน

(12) ครัวเรือนที่ทำการเกษตร จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งจะปลูกข้าวเกือบทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียวกว่าร้อยละ 70 ผลผลิตต่อไร่ของข้าวเหนียวค่อนข้างต่ำ ไม่ถึง 240 กก.ต่อไร่ ทำให้มีรายได้ต่ำจากการขายผลผลิต และบางปีขาดแคลนอาหารที่จะใช้บริโภคในครัวเรือน

(13) การเลี้ยงสัตว์ จากการศึกษทั้ง 2 ครั้งไม่แตกต่างกัน โดยมีการเลี้ยงสัตว์เพียงเล็กน้อย ไม่มีลักษณะเป็นการค้าหรืออาชีพ ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงกระบือไว้ทำนา ทำให้ไม่มีรายได้เสริมจากการขายปศุสัตว์

(14) รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี เท่ากับ 15,054.47 บาท และเมื่อเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนแล้ว มีรายได้เฉลี่ยเพียงเดือนละ 331.89 บาทต่อคนเท่านั้น โดยรายได้ดังกล่าวนี้ประมาณร้อยละ 80 เป็น รายได้นอกการเกษตร ซึ่งเกือบทั้งหมดมาจากรับจ้างทั่วไป แต่การศึกษาครั้งแรกมีรายได้สูงกว่านี้ คือเฉลี่ยเดือนละ 506.12 บาทต่อคน เนื่องจากท้องที่แตกต่างกัน

(15) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนคิดลบอยู่ 1,367.24 บาท แสดงว่าโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือน ยากจนคัดค้านมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ โดยพบว่าครัวเรือนที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้มีถึง 1 ใน 3 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ซึ่งในการศึกษาครั้งแรก รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนก็ติดลบเช่นกัน แต่ติดลบอยู่ 746.29 บาท เหตุผลเช่นเดียวกับข้อ 14

(16) ครัวเรือนประมาณ 3 ใน 4 มีหนี้สินติดค้างอยู่ ณ วันสำรวจ โดยปริมาณหนี้สินเฉลี่ย ประมาณ 9,508 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาครั้งแรกคือ มีหนี้สินติดค้าง 17,767 บาท ต่อครัวเรือน

(17) สมาชิกในครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้านน้อย เนื่องจากความด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้ากลุ่มต่าง ๆ และบางกรณีไม่ได้รับการชักชวนให้เข้ากลุ่ม เพราะจะเป็นภาระแก่คนในกลุ่ม โดยเฉพาะการเข้าร่วมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ทำให้คนยากจนเหล่านี้ขาดโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ให้ผ่านกลุ่มหรือชุมชน ในหมู่บ้าน ลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาครั้งแรก

(18) การศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่าครัวเรือนยากจนคัดค้านได้รับความช่วยเหลือจากรัฐน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมวิชาชีพ การได้รับเงินช่วยเหลือ การได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร หรือการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ มีเพียงการทำบัตรประกันสุขภาพเท่านั้นที่ครัวเรือนยากจนคัดค้านได้รับกันมาก โดยมีครัวเรือนระหว่างร้อยละ 75-80 ที่มีบัตรประกันสุขภาพ สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายของรัฐยังไม่ได้ปฏิบัติไปถึงคนยากจนจริง ๆ เพราะคนจนบางส่วนถูกกีดกัน หรือไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

(19) การได้รับปัจจัยพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต 4 ชนิด คือ ถนน น้ำดื่ม น้ำใช้ และไฟฟ้า จากการศึกษาก่อน 2 ครั้งพบว่า ถนนและไฟฟ้ามีความสะดวกดี แต่น้ำดื่มและน้ำใช้ยังไม่สะดวกมากนัก เพราะประปาหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง และน้ำประปายังมีคุณภาพไม่ดีพอ ทำให้คนยากจนคัดค้านได้รับความเดือดร้อนมากกว่าประชากรทั่วไปของหมู่บ้าน เนื่องจากขาดเงินทุนที่จะใช้ในการซื้อภาชนะใส่น้ำฝนที่มีขนาดใหญ่ ใช้กักเก็บน้ำฝนได้พอเพียงตลอดปี

(20) หัวหน้าครัวเรือนจำนวน 1 ใน 3 ไม่ใช้สื่อสารมวลชนใด ๆ เลย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาครั้งแรก คือ 1 ใน 4 ไม่ใช้สื่อสารมวลชนใด ๆ เลย สำหรับผู้ที่ใช้นั้น โทรทัศน์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ ส่วนหนังสือพิมพ์มีบทบาทน้อยมาก ทำให้ไม่ได้รับข่าวสารที่

เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือของภาครัฐ หรือข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ

(21) การศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่า เมื่อว่างจากการประกอบอาชีพ หัวหน้าครัวเรือนหรือแม่บ้านส่วนใหญ่ออกไปหาอาหารตามธรรมชาติ อีกส่วนหนึ่งพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร หรือดูแลทำความสะอาดบ้าน

(22) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่รู้สึกว่าการว่างงานของตนเองยากจนดัดดานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ้าหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิงจะมีความรู้สึกว่าการว่างงานตั้งแต่สามีตาย หรือถูกหย่าร้าง สาเหตุของความยากจนดัดดานตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือนที่สำคัญจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง คือ ไม่มีที่ดินทำกิน และไม่มีมรดก และยังพบว่าหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 60-64 ที่ยืนยันว่าตนเองไม่สามารถฟื้นความยากจนดัดดานได้

(23) ปัญหาทั่วไปในปัจจุบันที่สำคัญที่หัวหน้าครัวเรือนระบุ จากการศึกษานี้ทั้ง 2 ครั้งคือ รายได้น้อย ปัญหาสุขภาพ ไม่มีงานทำหนี้สินมาก อายุมากไม่มีผู้ดูแล ไม่มีที่ดินของตนเอง และขาดผู้นำครอบครัว

(24) การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดกับขนาดที่ดินของตนเอง และค่าใช้จ่ายกับขนาดที่ดินของตนเองไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างรายได้ทั้งหมดกับขนาดของครัวเรือน กับชนิดของงานรับจ้าง กับสภาพที่ทำงาน กับระดับการศึกษา ค่าใช้จ่ายในการครองชีพกับขนาดของครัวเรือน และหนี้สินกับขนาดของครัวเรือนแตกต่างกัน

(25) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน พบว่า มีเพียง 3 ตัวแปรเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ($p < 0.01$) คือจำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนในครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือนและมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือน นั่นคือถ้าครัวเรือนมีจำนวนวันทำงานมากขึ้นโอกาสจนก็น้อยลง อายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นโอกาสจนก็มากขึ้น สุดท้ายคือมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือนสูงโอกาสจนก็น้อยลง และเมื่อพิจารณาความน่าจะเป็นของความยากจนรายจังหวัด ปรากฏว่าจังหวัดสุรินทร์จนที่สุด รองลงมาคือยโสธร ชัยภูมิ และมุกดาหารตามลำดับ

ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน

จำนวนครอบครัว	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1 ครอบครัว	80	70	51	56	257 (73.43)
2 ครอบครัว	16	14	32	23	85 (24.29)
3 ครอบครัว	3	0	2	1	6 (1.71)
4 ครอบครัว	1	1	0	0	2 (0.57)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
จำนวนครอบครัวเฉลี่ยในบ้าน 1 หลัง	1.25	1.20	1.42	1.31	1.29

ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ชาย	1.58	1.87	2.35	1.75	1.88 (49.70)
หญิง	1.72	1.82	2.09	2.01	1.90 (50.30)
รวม	3.30	3.69	4.44	3.76	3.78 (100.00)

ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน

จำนวนคนในครัวเรือน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1	17	9	6	9	41 (11.71)
2	23	8	10	15	56 (16.00)
3	21	23	13	9	66 (18.86)
4	15	20	16	22	73 (20.86)
5	12	16	20	9	57 (16.29)
6	4	6	8	11	29 (8.29)
7	5	2	5	4	16 (4.57)
8	5	0	2	1	5 (1.43)
9	1	0	3	0	4 (1.14)
10	0	1	0	0	1 (0.29)
มากกว่า 10	0	0	2	0	2 (0.57)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 15	92	113	113	83	401 (30.33)
15-64	197	177	230	186	790 (59.76)
มากกว่า 64 ปี	41	24	34	32	131 (9.91)
รวม	330	314	377	301	1,322 (100.00)
อัตราส่วนผู้เป็นภาระ (ร้อยละ)	67.51	77.90	63.91	61.83	67.34

ตารางที่ 3.5 อัตราการเกิด อัตราการตาย และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ (ต่อพันคน)

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
อัตราการเกิด	27.27	12.74	23.87	26.58	22.69
อัตราการตาย	24.24	12.74	2.65	3.32	10.59
อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ	3.03	0	21.22	23.26	12.10

ตารางที่ 3.6 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	19	8	26	10	63 (18.00)
ประถมศึกษา	74	77	58	66	275 (78.57)
มัธยมศึกษาตอนต้น	4	0	0	4	8 (2.29)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	0	1	0	3 (1.86)
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	1	0	0	0	1 (0.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม*	(ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	45	15	47	22	129	(14.25)
ประถมศึกษา	171	181	196	172	720	(79.56)
มัธยมศึกษาตอนต้น	12	7	11	10	40	(4.42)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	1	3	4	10	(1.10)
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	0	1	3	6	(0.66)
รวม	232	204	258	211	905	(100.00)

* ไม่รวมผู้ที่กำลังศึกษา และยังไม่เข้าเรียน 417 คน

ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ไม่มีอาชีพ	40	48	46	37	171	(18.90)
การเกษตร	71	107	122	62	362	(40.00)
ค้าขาย	0	3	2	8	13	(1.44)
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	2	1	0	4	(0.44)
รับจ้างทั่วไป	108	42	82	95	327	(36.13)
ลูกจ้างรัฐ	1	0	0	0	1	(0.11)
อื่น ๆ เช่น หัตถกรรม เผ่าถ่าน	11	2	5	9	27	(2.98)
รวม	232	204	258	211	905	(100.00)

ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง

อาชีพรอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีอาชีพรอง	180	129	158	146	613 (67.59)
การเกษตร	11	5	8	15	39 (4.30)
ค้าขาย	0	1	0	4	5 (0.55)
ประกอบกิจการส่วนตัว	0	1	1	1	3 (0.33)
รับจ้างทั่วไป	39	66	91	45	241 (26.79)
อื่น ๆ	2	2	0	0	4 (0.44)
รวม	232	204	258	211	905 (100.00)

ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงอาชีพ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	296	289	344	280	1,209 (91.45)
มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	34	25	33	21	113 (8.55)
รวม	330	314	377	301	1,322 (100.00)

ตารางที่ 3.11 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
จำนวนวันทำงานในอาชีพหลัก	107.19	89.97	101.95	122.84	105.34 (86.86)
จำนวนวันทำงานในอาชีพรอง	12.53	15.97	17.47	17.75	15.94 (13.14)
รวม	119.72	105.94	119.42	140.59	121.28 (100.00)

ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง

การทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มีการทำงานรับจ้าง	146	108	176	140	570 (62.91)
ไม่ได้ทำงานรับจ้าง	86	96	82	71	33 (37.09)
รวม	232	204	258	211	905 (100.00)

ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง

ประเภทของงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	88	87	127	97	399 (70.00)
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	30	10	26	12	78 (13.68)
รับเหมางานก่อสร้าง	0	0	1	2	3 (0.53)
รับจ้างงานแม่บ้าน	4	3	2	1	10 (1.75)
ถูกจ้างร้านอาหาร	0	1	4	2	7 (1.23)
ถูกจ้างในโรงงาน	6	3	10	12	31 (5.44)
อาชีพให้บริการ	4	0	2	1	7 (1.23)
ถูกจ้างในร้านค้า	0	1	0	1	2 (0.35)
พนักงานบริษัท	4	0	3	1	8 (1.40)
ขับรถรับจ้าง	3	2	1	0	6 (1.05)
ถูกจ้างรัฐ	1	0	0	0	1 (0.18)
รับจ้างอื่น ๆ	6	1	0	11	18 (3.16)
รวม	146	108	176	140	570 (100.00)

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง

สถานที่ทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	103	91	136	103	433 (75.96)
จังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	3	1	6	11 (1.93)
กรุงเทพมหานคร	25	8	21	16	70 (12.28)
ภาคกลาง	7	4	9	15	35 (6.14)
ภาคตะวันออก	8	2	4	0	14 (2.46)
ภาคใต้	2	0	0	0	2 (0.35)
ต่างประเทศ	0	0	5	0	5 (0.88)
รวม	146	108	176	140	570 (100.00)

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามช่วงเวลาไปทำงาน

ช่วงเวลาที่ไปทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
หลังเก็บเกี่ยว	20	7	12	6	45 (7.89)
ทำตลอดปี	24	8	18	26	76 (13.33)
ไม่แน่นอน	102	93	146	108	449 (78.77)
รวม	146	108	176	140	570 (100.00)

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของอัตราการค้าขาย

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
อัตราการค้าขายออกถาวร	3.64	2.87	1.59	1.99	2.50
อัตราการค้าขายออกชั่วคราว	4.85	6.69	5.04	5.98	5.60
อัตราการค้าขายเข้าถาวร	0.30	1.91	2.39	1.66	1.59
อัตราการค้าขายเข้าชั่วคราว	4.24	3.19	5.31	4.98	4.46

ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ค้าขายเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ค้าขายออกถาวร	0.12	0.11	0.07	0.08	0.09
ค้าขายออกชั่วคราว	0.16	0.25	0.22	0.23	0.21
ค้าขายเข้าถาวร	0.01	0.07	0.11	0.06	0.06
ค้าขายเข้าชั่วคราว	0.14	0.12	0.24	0.19	0.17

ตารางที่ 3.18 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์
กับหัวหน้าครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
หัวหน้าครัวเรือน	2	2	2	3	9 (8.41)
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	2	3	1	0	6 (5.61)
ลูกชาย	9	9	8	6	32 (29.91)
ลูกสาว	11	11	7	8	37 (34.58)
ลูกเขย ลูกสะใภ้	1	2	4	1	8 (7.48)
พ่อตา พ่อตัว พ่อสามี	0	1	0	0	1 (0.93)
อื่น ๆ	3	2	3	6	14 (13.08)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.19 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ

เพศ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ชาย	16	17	15	13	61 (57.00)
หญิง	12	13	10	11	46 (43.00)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	2	0	0	1	3 (2.80)
ประถมศึกษา	24	26	21	18	89 (83.18)
มัธยมศึกษาตอนต้น	2	4	3	5	14 (13.08)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0	1	0	1 (0.93)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.21 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 15 ปี	1	3	2	2	8 (7.48)
15-64 ปี	27	27	23	21	98 (91.59)
มากกว่า 64 ปี	0	0	0	1	1 (0.93)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.22 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่

แหล่งที่ไปอยู่	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	3	6	2	4	15 (14.02)
จังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	9	3	4	17 (15.89)
กรุงเทพมหานคร	16	13	10	10	49 (45.79)
ภาคกลาง	1	0	5	6	12 (11.21)
ภาคตะวันออก	2	1	1	0	4 (3.74)
ภาคใต้	4	1	1	0	6 (5.61)
ต่างประเทศ	1	0	3	0	4 (3.74)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.23 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำ

อาชีพ	สุรินทร์	บิโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีอาชีพ	1	4	6	1	12 (11.21)
เรียนหรือยังไม่เข้าเรียน	4	1	1	1	7 (6.54)
การเกษตร	2	5	0	1	8 (7.48)
ค้าขาย	2	2	0	0	4 (3.74)
รับจ้างทั่วไป	14	9	15	19	57 (53.27)
ลูกจ้างรัฐ	0	3	0	0	3 (2.80)
อื่น ๆ	5	6	3	2	16 (14.95)
รวม	28	30	25	24	107 (100.00)

ตารางที่ 3.24 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
โสด	5	3	2	1	11 (3.14)
แต่งงาน	54	53	51	56	214 (61.14)
หม้าย	32	26	24	19	101 (28.86)
หย่าร้าง	9	3	8	4	24 (6.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.25 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยใช้วิธีการคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เคยใช้	31	45	51	42	169 (48.29)
ไม่เคยใช้	69	40	34	38	181 (51.71)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้

วิธีการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ทำหมันชาย	2	2	0	1	5 (2.96)
ทำหมันหญิง	10	13	16	9	48 (28.40)
กินยา	10	20	22	17	69 (40.83)
ฉีดยา	8	6	10	10	34 (20.12)
ห่วงอนามัย	0	4	1	1	6 (3.55)
ถุงยางอนามัย	0	0	1	0	1 (0.59)
ฝังเข็ม	1	0	1	4	6 (3.55)
รวม	31	45	51	42	169 (100.00)

ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

รายการ	สุรินทร์	บึงสามพัน	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่	334	299	299	259	1,191 (81.19)
จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายไปแล้ว	48	61	49	48	206 (14.04)
จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง)	21	13	18	18	70 (4.77)
รวม	403	373	366	325	1,467 (100.00)
จำนวนบุตรเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน	4.03	4.39	4.31	4.06	4.19

ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุขณะตาย

ช่วงอายุ	สุรินทร์	บึงสามพัน	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 1 ปี	14	25	27	22	88 (42.72)
1-5 ปี	9	18	8	8	43 (20.87)
6-10 ปี	5	4	2	4	15 (7.28)
11-20 ปี	6	2	5	7	20 (9.71)
มากกว่า 20 ปี	14	12	7	7	40 (19.42)
รวม	48	61	49	48	206 (100.00)

ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย

สาเหตุการตาย	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มาลาเรีย	7	7	13	14	41 (19.90)
ไข้เลือดออก	0	5	5	2	12 (5.83)
โรกระบบทางเดินอาหาร	7	2	2	1	12 (5.83)
โรคอื่น ๆ เช่น ไต, มะเร็ง	4	4	3	6	17 (8.25)
อุบัติเหตุ	5	6	4	3	18 (8.74)
ไม่ทราบสาเหตุการตาย	20	34	21	20	95 (46.12)
อื่น ๆ	5	3	1	2	11 (5.34)
รวม	48	61	49	48	206 (100.00)

ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ

จำนวนคนพิการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีคนพิการ	85	69	65	64	283 (80.86)
1 คน	15	14	17	15	61 (17.43)
2 คน	0	2	3	1	6 (1.71)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
จำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.15	0.21	0.27	0.21	0.21

ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน

จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	58	47	56	45	206 (58.86)
1 คน	38	35	26	30	129 (36.86)
2 คน	4	3	3	5	15 (4.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.46	0.48	0.38	0.50	0.45

ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค

ชนิดโรคเรื้อรัง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม* (ร้อยละ)
โรคหัวใจ	0	2	1	3	6 (3.77)
โรกระบบทางเดินหายใจ	10	4	3	2	19 (11.95)
โรกระบบทางเดินอาหาร	4	6	7	9	26 (16.35)
โรคประสาท	6	2	1	2	11 (6.92)
โรคเกี่ยวกับข้อ	10	10	6	2	28 (17.61)
โรคตับ	1	0	0	1	2 (1.26)
โรคความดัน	0	2	1	0	3 (1.89)
โรคไต	3	2	1	3	9 (5.66)
โรคอื่นๆ	3	1	2	1	7 (4.40)
ไม่ทราบชนิดโรค	9	12	10	17	48 (30.19)
รวม	46	41	32	40	159 (100.00)

* บางรายเป็นมากกว่า 1 โรค

ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม

ลักษณะส้วม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ส้วมซึม	44	57	62	65	228 (65.14)
ส้วมหลุม	4	2	1	0	7 (2.00)
ไม่มีส้วม	52	26	22	15	115 (32.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะบ้าน	สุรินทร์	- ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1. บ้านไม้ชั้นเดียวได้ถุนสูงพื้นซีเมนต์	0	0	0	1	1 (0.29)
2. บ้านไม้ชั้นเดียวได้ถุนสูงพื้นดิน	32	49	52	53	186 (53.14)
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)	13	0	0	4	17 (4.86)
4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)	5	1	1	1	8 (2.29)
5. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)	39	8	8	7	62 (17.71)
6. บ้านไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	1	3	0	2	6 (1.71)
7. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	1	7	4	6	18 (5.14)
8. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นไม้	2	1	0	0	3 (0.86)
9. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นซีเมนต์	3	14	18	6	41 (11.71)
10. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นดิน	4	2	1	0	7 (2.00)
11. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกสองชั้น พื้นซีเมนต์	0	0	1	0	1 (0.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน

ชนิดของหลังคาบ้าน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
กระเบื้อง	4	7	4	1	16 (4.57)
สังกะสี	88	71	60	73	292 (83.43)
หญ้าแฝก	8	7	21	6	42 (12.00)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม

มูลค่าบ้าน (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 5,000	37	13	18	14	82 (23.43)
5,001 - 10,000	17	17	10	15	59 (16.86)
10,001 - 20,000	15	11	22	15	63 (18.00)
20,001 - 30,000	10	13	5	6	34 (9.71)
30,001 - 40,000	5	9	7	6	27 (7.71)
40,001 - 50,000	4	12	10	9	35 (11.00)
50,001 - 100,000	8	9	11	9	37 (10.57)
100,001 - 150,000	2	0	1	4	7 (2.00)
150,001 - 200,000	1	0	1	1	3 (0.86)
200,001 - 300,000	1	1	0	1	3 (0.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
มูลค่าบ้านเฉลี่ยต่อหลัง	26,993.00	31,884.71	31,364.71	37,918.75	31,740.00

ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน

ลักษณะการถือครอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เป็นบ้านของตนเอง	88	76	79	67	310 (88.57)
อาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	10	9	6	12	37 (10.57)
สร้างอยู่เองในที่สาธารณะ	2	0	0	1	3 (0.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.38 พื้นที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่)

ลักษณะการถือครองที่ดิน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ที่ดินของตนเอง	2.00	4.28	3.87	0.72	2.72 (54.84)
ที่ดินที่ผู้อื่นให้ใช้ประโยชน์					
• เช่า	1.23	1.85	0.71	2.47	1.54 (31.05)
• ผู้อื่นให้ทำฟรี	0.69	0.65	0.34	1.16	0.70 (14.11)
รวม	3.92	6.78	4.92	4.35	4.96 (100.00)

ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไม่รวมที่ดินบริเวณบ้าน)

ขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไร่)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีที่ดินของตนเอง	75	35	43	71	224 (64.00)
1-5	13	27	18	7	65 (18.57)
6-10	6	15	14	1	36 (10.29)
11-20	5	7	8	0	20 (5.71)
21-30	0	1	2	1	4 (1.14)
31-40	1	0	0	0	1 (0.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เปลี่ยนแปลง	69	60	53	55	237 (67.71)
ลดลง	30	22	26	23	101 (28.86)
เพิ่มขึ้น	1	3	6	2	12 (3.43)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
พื้นที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยต่อครัวเรือน ที่มีที่ดินลดลง (ไร่)	12.27	15.41	25.50	17.83	17.62
พื้นที่ดินที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อครัวเรือน ที่มีที่ดินเพิ่มขึ้น (ไร่)	5.00	4.00	5.83	14.50	6.75

ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดิน (ไร่) ที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง

เหตุผล	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ขาย	23	17	16	19	75 (74.26)
ใช้หนี้	0	0	0	1	1 (0.99)
แบ่งมรดก	7	5	10	3	25 (24.75)
รวม	30	22	26	23	101 (100.00)

ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำการเกษตร

การทำการเกษตร	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ทำการเกษตร	35	50	50	31	166 (47.43)
ไม่ได้ทำการเกษตร	65	35	35	49	184 (52.57)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชชนิดต่างๆ

ชนิดพืช	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ*)
ข้าวเหนียว	2	47	44	27	120 (72.29)
ข้าวเจ้า	31	12	1	9	53 (31.93)
พืชอื่นๆ	4	7	17	5	33 (19.88)

* ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตร

ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)

ชนิดพืช	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ข้าวเหนียว	241.45	177.66	245.48	325.71	239.35
ข้าวเจ้า	171.74	214.40	250.00	157.50	177.22
มันสำปะหลัง	100.00	831.40	691.22	0	714.21
ปอ	0	0	0	140.83	140.83

ตารางที่ 3.45 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
โค	4	6	5	0	15 (4.29)
กระบือ	20	24	10	2	56 (16.00)
สุกร	0	0	0	0	0 (0.00)
เป็ด	14	8	11	10	43 (12.29)
ไก่	51	39	44	46	180 (51.43)

ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	เฉลี่ยต่อครัวเรือน ทั้งหมด	(เฉลี่ยต่อครัวเรือน ที่มีสัตว์)
โค	1.56	0.48	0.11	0	0.59	(13.77)
กระบือ	0.37	0.55	0.27	0.10	0.33	(2.06)
สุกร	0	0	0	0	0	(0.00)
เป็ด	0.87	0.41	0.46	0.99	0.69	(5.62)
ไก่	5.11	4.92	4.24	4.08	4.61	(8.96)

ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท)

แหล่งที่มาของรายได้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
1. รายได้จากการเกษตร	1,587.86	2,485.43	3,530.42	3,182.25	2,641.33	(17.55)
• ข้าว	608.76	667.16	388.53	163.12	467.59	(3.11)
• พืชไร่	11.00	302.36	1,988.46	1,072.50	803.79	(5.34)
• ไม้ผลและไม้ยืนต้น	105.60	27.30	95.19	51.63	71.72	(0.48)
• ผัก	26.60	17.65	87.06	1,450.75	364.63	(2.42)
• สัตว์	726.20	1,459.70	971.18	383.00	885.40	(5.88)
• ไหม	109.70	11.76	0	61.25	48.20	(0.32)
2. รายได้นอกการเกษตร	11,675.40	10,586.21	12,496.73	15,184.54	12,413.14	(82.45)
• รับจ้าง	6,184.90	3,949.53	6,646.35	8,487.26	6,280.35	(41.72)
• หัตถกรรม	131.30	150.82	615.54	146.40	257.11	(1.71)
• ค้าขาย	382.00	395.92	133.98	707.25	400.35	(2.66)
• ผู้อื่นส่งมาให้	4,012.50	3,630.73	2,926.47	3,448.38	3,527.09	(23.43)
• ค่าเช่า	52.40	282.35	28.24	0	90.40	(0.60)
• เสียงโชค	146.10	175.18	50.00	201.00	142.37	(0.95)
• หาของป่า เผล่าถ่าน	47.30	123.18	228.82	721.75	263.97	(1.75)
• อื่น ๆ เช่น ขายทรัพย์สิน นายหน้า และเงิน ช่วยเหลือต่างๆ	715.90	1,878.04	1,867.29	1,472.50	1,450.69	(9.64)
รวม	13,263.26	13,071.64	16,027.15	18,366.79	15,054.47	(100.00)
เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน	334.93	295.20	300.81	407.06	331.89	

ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน

ระดับรายได้ (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 1,000	5	3	5	4	17 (4.86)
1,001 - 3,000	4	10	3	7	24 (6.86)
3,001 - 5,000	13	11	8	5	37 (10.57)
5,001 - 10,000	25	19	22	9	75 (21.43)
10,001 - 20,000	35	26	24	28	113 (32.29)
20,001 - 30,000	8	6	13	13	40 (11.43)
30,001 - 40,000	8	7	5	7	27 (7.71)
40,001 - 50,000	1	3	4	3	11 (3.14)
50,001 - 75,000	0	0	0	3	3 (3.14)
75,000 - 100,000	1	0	0	1	2 (0.86)
มากกว่า 100,000	0	0	1	0	1 (0.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)

ประเภทรายจ่าย	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
รายจ่ายในการเกษตร	1,566.25	2,410.91	1,594.07	2,955.77	2,095.75 (12.76)
รายจ่ายในการครองชีพ	13,337.66	12,282.78	13,069.98	19,066.74	14,325.96 (87.24)
รวม	14,903.91	14,693.69	14,664.05	22,022.51	16,421.71 (100.00)

ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท)

ประเภทรายจ่าย	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
1. รายจ่ายในการเกษตร	1,566.25	2,410.91	1,594.07	2,955.77	2,095.75	(12.76)
• ค่าจ้างแรงงานคน	242.55	163.94	114.82	433.75	236.14	(1.44)
• ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร	323.85	407.53	535.29	475.62	430.21	(2.62)
• ค่าจ้างแรงงานสัตว์	0	25.88	0	0	6.29	(0.04)
• ค่าอาหารสัตว์	83.80	262.94	227.53	12.50	145.91	(0.89)
• ค่าพันธุ์พืช	16.80	49.41	12.35	262.62	79.83	(0.49)
• ค่าปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี	524.24	695.17	310.47	530.75	515.33	(3.14)
• ค่ายาปราบศัตรูพืช	32.95	1.47	18.53	78.87	32.30	(0.20)
• ค่าซื้อและซ่อมแซมอุปกรณ์	44.30	391.77	153.48	132.12	175.27	(1.07)
• ค่าภาษีและค่าดอกเบี้ย	212.26	152.80	138.18	671.66	284.84	(1.73)
• ค่าเช่าที่ดิน	84.00	138.82	68.24	343.75	152.86	(0.93)
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	1.50	121.18	15.18	14.13	36.77	(0.22)
2. รายจ่ายในการครองชีพ	13,337.66	12,282.78	13,069.98	19,066.74	14,325.96	(87.24)
• ค่าซื้อข้าวและอาหารในครัวเรือน	6,905.17	6,412.92	6,633.89	9,176.51	7,238.90	(44.08)
• ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าไฟฟ้า	426.38	370.70	585.86	815.60	540.56	(3.29)
• ค่าผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน	750.99	870.26	876.16	1,017.29	871.22	(5.31)
• ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	547.00	672.00	710.94	1,267.69	781.90	(4.76)
• ค่าอาหารและพาหนะเมื่อไปนอกบ้าน	232.42	137.35	186.61	230.32	197.73	(1.20)
• ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	138.20	235.41	257.94	296.87	227.16	(1.38)
• ค่าก่อสร้างและซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	877.00	101.18	37.65	473.75	392.57	(2.39)
• ค่ารักษาพยาบาล	1,361.38	915.06	1,444.71	710.69	1,124.49	(6.85)
• ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	679.60	880.31	552.12	1,315.94	842.83	(5.13)
• ค่าสุรา บุหรี่	711.00	416.69	481.24	565.46	550.46	(3.35)
• ค่าใช้จ่ายในการเสี่ยงโชค	89.90	238.61	123.18	212.15	162.04	(0.99)
• ค่าบันเทิงเริงรมย์	5.00	0	2.35	2.50	2.57	(0.02)
• ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	0	0.12	0	0	0.03	(0)
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	613.62	1,032.14	1,177.34	2,981.96	1,393.50	(8.49)
รวม	14,903.91	14,693.69	14,664.05	22,022.51	16,421.71	(100.00)

ตารางที่ 3.51 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน

ระดับรายจ่าย (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ต่ำกว่า 1,000	4	2	3	4	13	(3.71)
1,001 - 3,000	4	6	5	7	22	(6.29)
3,001 - 5,000	13	5	9	5	32	(9.14)
5,001 - 10,000	19	23	16	6	64	(18.29)
10,001 - 20,000	34	32	32	23	121	(34.57)
20,001 - 30,000	15	6	10	14	45	(12.86)
30,001 - 40,000	8	9	6	8	31	(8.86)
40,001 - 50,000	1	1	2	5	9	(2.57)
50,001 - 75,000	0	1	2	6	9	(2.57)
75,001 - 100,000	2	0	0	2	4	(1.14)
รวม	100	85	85	80	350	(100.00)

ตารางที่ 3.52 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	13,263.26	13,071.64	16,027.15	18,366.79	15,054.47
รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	14,903.91	14,693.69	14,664.05	22,022.51	16,421.71
รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	-1,640.65	-1,622.05	1,363.10	-3,655.72	-1,367.24

ตารางที่ 3.53 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี

รายได้สุทธิ (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ติดลบ	30	32	33	26	121 (34.57)
1 - 500	32	28	31	30	121 (34.57)
501 - 1,000	15	14	6	12	47 (13.43)
1,001 - 2,000	7	3	4	7	21 (6.00)
2,001 - 3,000	6	1	0	2	9 (2.57)
3,001 - 4,000	3	2	1	0	6 (1.71)
4,001 - 5,000	3	1	1	1	6 (1.71)
5,001 - 10,000	3	3	5	2	13 (3.71)
10,001 - 20,000	1	1	2	0	4 (1.14)
20,001 - 30,000	0	0	1	0	1 (0.29)
มากกว่า 30,000	0	0	1	0	1 (0.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.54 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ

การเป็นหนี้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เป็นหนี้	74	56	57	58	245 (70.00)
ไม่เป็นหนี้	26	29	28	22	105 (30.00)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.55 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ธกส.	1,690.00	3,605.88	5,541.18	3,937.50	3,604.29	(36.75)
ธนาคารพาณิชย์	0	0	0	215.00	49.14	(0.50)
สหกรณ์ต่าง ๆ	795.00	152.94	470.59	2,325.00	910.00	(9.28)
พ่อค้า	1,995.00	295.53	1,221.53	2,351.76	1,475.97	(15.05)
ญาติ	886.40	774.71	2,203.92	2,338.13	1,511.07	(15.41)
เพื่อนบ้าน	2,148.00	1,098.35	973.65	2,405.00	1,666.63	(16.99)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	240.00	694.59	332.94	752.50	496.97	(5.07)
อื่นๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน	67.00	141.18	120.00	50.00	94.00	(0.96)
รวม	7,821.40	6,763.18	10,863.80	14,404.59	9,508.07	(100.00)

ตารางที่ 3.56 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม *	(ร้อยละ**)
ธกส.	9	19	18	13	59	(16.86)
ธนาคารพาณิชย์	0	0	0	2	2	(0.57)
สหกรณ์ต่าง ๆ	4	1	5	9	19	(5.43)
พ่อค้า	23	14	20	20	77	(22.00)
ญาติ	15	14	13	9	51	(14.57)
เพื่อนบ้าน	31	18	16	17	82	(23.43)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	9	8	9	17	43	(12.29)
อื่นๆ เช่น องค์กรพัฒนา เอกชน	2	1	2	1	6	(1.71)

* บางครัวเรือนกู้มากกว่า 1 แห่ง

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.57 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2541

การกู้ยืม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
กู้	54	44 -	44	44	186	(53.14)
ไม่กู้	46	41	41	36	164	(46.86)
รวม	100	85	85	80	350	(100.00)

ตารางที่ 3.58 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2541 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ธกส.	565.00	1,300.00	882.35	2,812.50	1,334.29	(32.67)
ธนาคารพาณิชย์	0	0	0	0	0	(0)
สหกรณ์ต่าง ๆ	745.00	0	58.82	1,037.50	464.29	(11.37)
พ่อค้า	952.18	323.18	213.15	413.64	496.85	(12.16)
ญาติ	541.40	933.53	233.33	288.12	503.92	(12.34)
เพื่อนบ้าน	1,024.44	431.72	761.88	1,588.75	945.71	(23.15)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	110.00	294.12	297.65	482.50	285.43	(6.99)
อื่น ๆ	60.00	151.76	0	0	54.00	(1.32)
รวม	3,998.02	3,434.31	2,447.19	6,623.01	4,084.49	(100.00)

ตารางที่ 3.59 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2541

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม *	(ร้อยละ**)
ธกส.	5	11	8	7	31	(8.86)
ธนาคารพาณิชย์	0	0	0	0	0	(0)
สหกรณ์ต่าง ๆ	4	0	1	4	9	(2.57)
พ่อค้า	18	13	16	18	65	(18.57)
ญาติ	13	16	11	5	45	(12.86)
เพื่อนบ้าน	24	13	14	13	64	(18.29)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	3	3	8	10	24	(6.86)
อื่น ๆ	1	2	0	0	3	(0.86)

* บางครัวเรือนกู้มากกว่า 1 แห่ง

** ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.60 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจำแนกตามปริมาณเงินกู้ในปี 2541

ปริมาณเงินกู้ (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
1 - 5,000	35	27	32	22	116	(62.37)
5,001 - 10,000	9	9	8	7	33	(17.74)
10,001 - 25,000	6	7	3	7	23	(12.37)
25,001 - 50,000	4	0	1	7	12	(6.45)
50,001 - 75,000	0	1	0	0	1	(0.54)
มากกว่า 75,000	0	0	0	1	1	(0.54)
รวม	54	44	44	44	186	(100.00)

ตารางที่ 3.61 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)

การใช้เงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ใช้เพื่อการเกษตร	994.40	807.06	267.06	1,001.12	775.23	(18.98)
ใช้นอกการเกษตร	2,998.62	2,627.25	2,180.13	5,621.89	3,309.26	(81.02)
รวม	3,993.02	3,434.31	2,447.19	6,623.01	4,084.49	(100.00)

ตารางที่ 3.62 จำนวนครัวเรือนที่มีประชากรในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มต่าง ๆ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม *	(ร้อยละ**)
กลุ่มลูกค้า utsch.	9	29	19	19	76	(21.71)
กลุ่มลูกค้าธนาคารพาณิชย์	1	0	4	1	6	(1.71)
กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร	6	5	14	15	40	(11.43)
กลุ่มเกษตรกร	1	4	1	3	9	(2.57)
กลุ่มแม่บ้าน	4	3	12	7	26	(7.43)
กลุ่มสตรี	0	2	1	2	5	(1.43)
กลุ่มเยาวชน	0	2	2	2	6	(1.72)
กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน	4	8	6	6	24	(6.86)

* แต่ละครัวเรือนเป็นสมาชิกได้หลายกลุ่ม

** ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.63 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม

จำนวนหลักสูตรที่เคยอบรม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคยอบรม	99	82	82	77	340 (97.14)
เคยอบรม 1 หลักสูตร	1	3	3	3	10 (2.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.64 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงิน

การได้รับเงินช่วยเหลือ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคยได้รับ	89	62	68	67	286 (81.71)
เคยได้รับจากหน่วยงานรัฐ	10	19	17	13	59 (16.86)
เคยได้รับจากหน่วยงานเอกชน	1	4	0	0	5 (1.43)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.65 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

การได้รับความช่วยเหลือ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคยได้รับ	100	82	83	74	339 (96.86)
เคยได้รับ	0	3	2	6	11 (3.14)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.66 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

การได้รับคำแนะนำ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เคยได้รับ	99	82	81	77	339 (96.86)
เคยได้รับ	1	3	4	3	11 (3.14)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ

การมีบัตรประกันสุขภาพ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มี	69	74	70	71	284 (81.14)
ไม่มี	31	11	15	9	66 (18.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล

ระยะห่าง (เมตร)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 10 เมตร	39	46	48	47	180 (51.43)
11 - 20	9	10	11	8	38 (10.86)
21 - 30	2	7	11	6	26 (7.43)
31 - 40	3	0	1	0	4 (1.14)
41 - 50	13	7	8	8	36 (10.29)
51 - 100	11	7	5	8	31 (8.86)
101 - 200	10	1	0	2	13 (3.71)
201 - 300	5	1	1	0	7 (2.00)
301 - 400	2	0	0	1	3 (0.86)
401 - 500	6	1	0	0	7 (2.00)
501 - 1,000	0	2	0	0	2 (0.57)
1,001 - 2,000	0	3	0	0	3 (0.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำดื่ม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
น้ำประปา	5	12	21	1	39 (11.14)
น้ำฝน	35	44	10	74	163 (46.57)
บ่อน้ำบาดาล	1	0	6	0	7 (2.00)
บ่อน้ำตื้น	53	29	46	5	133 (38.00)
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	4	0	1	0	5 (1.43)
อื่น ๆ	2	0	1	0	3 (0.86)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
น้ำประปา	8	37	43	46	134 (38.29)
น้ำฝน	1	4	1	3	9 (2.57)
บ่อน้ำบาดาล	34	11	9	8	62 (17.71)
บ่อน้ำตื้น	33	30	30	6	99 (28.29)
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	21	3	1	17	42 (12.00)
อื่นๆ	3	0	1	0	4 (13.15)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้

การมีไฟฟ้าใช้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มี	78	72	74	72	296 (84.57)
ไม่มี	22	13	11	8	54 (15.43)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.72 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน

ลักษณะการใช้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ฟังวิทยุอย่างเดียว	6	11	14	7	38 (10.86)
ดูโทรทัศน์อย่างเดียว	39	24	24	30	117 (33.43)
อ่านหนังสือพิมพ์อย่างเดียว	0	0	0	1	1 (0.29)
ทั้งวิทยุและโทรทัศน์	15	17	17	21	70 (20.00)
ทั้งวิทยุและหนังสือพิมพ์	0	2	0	0	2 (0.57)
ทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์	2	0	2	0	4 (1.14)
ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์	2	2	1	1	6 (1.71)
ไม่ใช้สื่อสารใด ๆ เลย	36	29	27	20	112 (32.00)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.73 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่าง

ลักษณะการใช้เวลาว่าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
พักผ่อน (ไม่ทำอะไร)	37	14	18	19	88 (25.14)
ดูโทรทัศน์	1	0	0	2	3 (0.86)
อ่านหนังสือ	0	0	0	1	1 (0.29)
หาอาหารตามธรรมชาติ	43	54	59	49	205 (58.57)
ดูแลทำความสะอาดบ้าน	9	17	8	9	53 (15.14)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.74 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกร่าจอน

จำนวนปี	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1 - 5	9	18	13	11	51 (14.57)
6 - 10	20	16	19	18	73 (20.86)
11 - 15	10	7	6	7	30 (8.57)
16 - 20	20	10	22	21	73 (20.86)
21 - 30	17	22	14	12	65 (18.57)
31 - 40	11	5	7	6	29 (8.29)
41 - 50	9	3	3	5	20 (5.71)
มากกว่า 50	4	4	1	0	9 (2.57)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)
จำนวนปีเฉลี่ย	22.64	19.95	18.21	18.59	19.99

ตารางที่ 3.75 สาเหตุของความยากจนตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือน

สาเหตุของความยากจน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม*	(ร้อยละ**)
ไม่มีงานทำ	10	13	10	9	42	(12.00)
ไม่มีที่ดินทำกิน	31	26	33	33	123	(35.14)
สมาชิกในครัวเรือนมาก(มีบุตรมาก)	21	19	20	12	72	(20.57)
ไม่มีมรดก / ได้รับมรดกน้อย	23	10	16	13	62	(17.71)
ไม่มีหัวหน้าครอบครัว (สามีตาย สามีหย่าร้าง เป็นโสด)	17	12	15	18	62	(17.71)
อาชีพที่ทำมีรายได้ต่ำ	3	9	7	1	20	5.71
สุขภาพไม่แข็งแรง	11	10	8	6	35	(10.00)
การศึกษาน้อย	1	0	0	0	1	(0.29)
ผู้นำขาดความรับผิดชอบ	14	17	7	10	48	(13.71)
มีหนี้สินมาก	0	0	5	4	9	(2.57)
ลงทุนประกอบกิจการแล้วขาดทุน	1	0	1	1	3	(0.86)

* ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นว่าจะในอีก 2-3 ปีข้างหน้า
ความเป็นอยู่จะดีขึ้นได้หรือไม่

ความเห็น	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ไม่ทราบ	84	71	75	63	293	(83.71)
ประหยัดให้มากขึ้น	0	1	1	4	6	(1.71)
ให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันหางานทำ	16	11	8	13	48	(13.71)
ภูมิอากาศอำนวย	0	2	1	0	3	(0.86)
รวม	100	85	85	80	350	(100.00)

ตารางที่ 3.77 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน

ความเห็นต่อการ ฟื้นความยากจน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ได้	33	29	32	31	125 (35.71)
ไม่ได้	67	56	53	49	225 (64.29)
รวม	100	85	85	80	350 (100.00)

ตารางที่ 3.78 ปัญหาทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

ปัญหา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม* (ร้อยละ**)
รายได้น้อย	68	60	50	44	222 (63.43)
ไม่มีงานทำ	1	5	6	4	16 (4.57)
ปัญหาสุขภาพ	10	3	4	5	22 (6.29)
หนี้สินมาก	2	3	5	6	16 (4.57)
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	2	0	1	1	4 (1.14)
ไม่มีผู้ดูแลเนื่องจากอายุ มากแล้ว	5	1	5	4	15 (4.29)
ไม่มีผู้นำครอบครัว	2	0	1	1	4 (1.14)

* ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.79 ปัญหาในการทำการเกษตร

ปัญหา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม* (ร้อยละ**)
ฝนแล้ง	10	24	22	7	63 (37.95)
ปัจจัยการผลิตราคาสูง	2	6	4	3	15 (9.04)
ขาดเงินทุน	3	12	7	3	25 (15.06)
ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ	22	4	7	5	38 (22.89)
น้ำท่วม	1	0	1	0	2 (1.2)
พื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์	2	0	0	1	3 (1.81)
โรคและแมลงศัตรูพืช	3	1	2	3	9 (5.42)
ขาดแคลนปัจจัยการผลิต	8	1	2	1	12 (7.23)
ราคาผลผลิตต่ำและไม่แน่นอน	0	0	1	0	1 (0.60)

* ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการทำการเกษตร

ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	34	9.09	44	11.64	78	10.37
การเกษตร	168	44.92	170	44.97	338	44.95
ค้าขาย	4	1.07	7	1.85	11	1.46
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	0.27	1	0.26	2	0.27
รับจ้างทั่วไป	158	42.25	146	38.62	304	40.43
ลูกจ้างรัฐ	1	0.27	0	0	1	0.13
อื่น ๆ	8	2.14	10	2.65	18	2.39
รวม	374	100.00	378	100.00	752	100.00

ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	21	9.29	34	27.42	55	15.71
การเกษตร	101	44.69	36	29.03	137	39.14
ค้าขาย	3	1.33	4	3.23	7	2.00
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	0.44	2	1.61	3	0.86
รับจ้าง	90	39.82	41	33.06	131	37.43
อื่น ๆ	10	4.42	7	5.65	17	4.86
รวม	226	100.00	124	100.00	350	100.00

ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	28	7.49	45	11.90	73	9.71
ประถมศึกษา	319	85.29	307	81.22	626	83.24
มัธยมศึกษาตอนต้น	21	5.61	16	4.23	37	4.90
มัธยมศึกษาตอนปลาย	4	1.07	6	1.59	10	1.33
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	0.53	4	1.06	6	0.80
รวม	374	100.00	378	100.00	752	100.00

ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	28	12.39	35	28.23	63	18.00
ประถมศึกษา	188	83.19	87	70.16	275	78.57
มัธยมศึกษาตอนต้น	8	3.54	1	0.81	9	2.57
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	0.44	1	0.81	2	0.57
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	1	0.44	0	0	1	0.29
รวม	226	100.00	124	100.00	350	100.00

ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง
จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	200	68.26	175	71.14	375	69.57
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	55	18.77	22	8.94	77	14.29
รับเหมาก่อสร้าง	2	0.68	0	0	2	0.37
รับจ้างงานแม่บ้าน	0	0	10	4.07	10	1.86
ลูกจ้างร้านอาหาร	2	0.68	4	1.62	6	1.11
ลูกจ้างในโรงงาน	13	4.44	18	7.32	31	5.75
อาชีพให้บริการ	3	1.02	2	0.81	5	0.93
ลูกจ้างในร้านค้า	0	0	2	0.81	2	0.37
พนักงานบริษัท	4	1.37	4	1.62	8	1.48
ขับรถรับจ้าง	5	1.71	1	0.41	6	1.11
ลูกจ้างรัฐ	1	0.34	0	0	1	0.19
รับจ้างอื่น ๆ	8	2.73	8	3.25	16	2.97
รวม	293	100.00	246	100.00	539	100.00

ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้างจำแนกตามประเภท
ของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	128	77.11	48	80.00	176	77.88
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	27	16.27	1	1.67	28	13.29
รับเหมาก่อสร้าง	1	0.60	1	1.67	2	0.88
รับจ้างงานแม่บ้าน	0	0	1	1.67	1	0.44
ลูกจ้างในโรงงาน	1	0.60	4	6.67	5	2.21
อาชีพให้บริการ	2	1.20	3	5.00	5	2.21
ขับรถรับจ้าง	2	1.20	0	0	2	0.88
รับจ้างอื่น ๆ	5	3.01	2	3.33	7	3.10
รวม	166	100.00	60	100.00	226	100.00

ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้างจำแนกตามสถานที่
ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	140	84.34	56	93.33	196	86.73
จังหวัดอื่นในภาคอีสาน	4	2.41	1	1.67	5	2.21
กรุงเทพฯ	8	4.82	2	3.33	10	4.42
ภาคกลาง	10	6.02	1	1.67	11	4.87
ภาคตะวันออก	4	2.41	0	0	4	1.77
รวม	166	100.00	60	100.00	226	100.00

ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง
จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	214	73.04	190	77.24	404	74.95
จังหวัดอื่นในภาคอีสาน	6	2.05	5	2.03	11	2.04
กรุงเทพฯ	36	12.29	34	13.82	70	12.99
ภาคกลาง	22	7.51	11	4.47	33	6.12
ภาคตะวันออก	10	3.41	4	1.63	14	2.60
ภาคใต้	2	0.68	0	0	2	0.37
ต่างประเทศ	3	1.02	2	0.81	5	0.93
รวม	293	100.00	246	100.00	539	100.00

ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตาม
อาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	15-30		31-40		41-50		51-64		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	26	9.00	13	7.74	10	7.30	29	18.35	78	10.37
การเกษตร	120	41.52	85	50.60	67	48.91	66	41.77	338	44.95
ค้าขาย	1	0.35	2	1.19	4	2.92	4	2.53	11	1.46
ประกอบกิจการส่วนตัว	0	0.0	1	0.60	0	0.0	1	0.63	2	0.27
รับจ้าง	141	48.79	64	38.10	52	37.96	47	29.75	304	40.43
ลูกจ้างรัฐ	1	0.34	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.13
อื่น ๆ	0	0.0	3	1.79	4	2.92	11	6.96	18	2.39
รวม	289	100.00	168	100.00	137	100.00	158	100.00	752	100.00

ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้ครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วจำแนกตามอาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	น้อยกว่า 30		31-40		41-50		51-60		61 ขึ้นไป		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	1	3.57	0	0.0	0	0.0	9	11.54	45	40.18	55	15.71
การเกษตร	11	39.29	31	53.45	35	47.30	33	42.31	28	25.00	138	39.43
ค้าขาย	1	3.57	0	0.0	1	1.35	3	3.85	2	1.79	7	2.00
ประกอบกิจการส่วนตัว	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	2.68	3	0.86
รับจ้างทั่วไป	15	53.57	25	43.10	36	48.65	29	37.18	25	22.32	130	37.14
อื่นๆ	0	0.0	2	3.45	2	2.70	4	5.13	9	8.04	17	4.86
รวม	28	100.00	58	100.00	74	100.00	78	100.00	112	100.00	350	100.00

ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่และเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	10	16.39	5	10.87	15	14.02
จังหวัดอื่นในภาคอีสาน	9	14.75	8	17.39	17	15.89
กรุงเทพฯ	25	40.98	24	52.17	49	45.79
ภาคเหนือ	0	0.0	0	0.0	0	0.0
ภาคกลาง	8	13.11	4	8.70	12	11.21
ภาคตะวันออก	2	3.28	2	4.35	4	3.74
ภาคใต้	4	6.56	2	4.35	6	5.61
ต่างประเทศ	3	4.92	1	2.17	4	3.74
รวม	61	100.00	46	100.00	107	100.00

ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	6	9.84	6	13.04	12	11.22
กำลังเรียน	3	4.92	4	8.70	7	6.54
การเกษตร	5	8.20	3	6.52	8	7.48
ค้าขาย	1	1.64	3	6.52	4	3.74
ประกอบกิจการส่วนตัว	0	0.0	2	4.35	2	1.87
รับจ้าง	30	49.18	27	58.70	57	53.27
รับราชการ	3	4.92	0	0.0	3	2.80
อื่นๆ	13	21.31	1	2.17	14	13.08
รวม	61	100.00	46	100.00	107	100.00

ตารางที่ 3.92 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนจำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	4	1177171203	294292800.8	1.4304	.2234
Within Groups	345	70982035474	205745030.4		
Total	349	72159026677			

ตารางที่ 3.93 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนจำแนกตามขนาดของครัวเรือน

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	2	7535160374	3767580187	20.2301	.0000
Within Groups	347	64624046303	186236444.7		
Total	349	72159206677			

ตารางที่ 3.94 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้างจำแนกตามชนิดของงานรับจ้าง

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	11	43182426104	3925675100	33.8096	.0000
Within Groups	559	64906098406	116111088.4		
Total	570	1.08089E+11			

ตารางที่ 3.95 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้างจำแนกตามสถานที่ไปทำงาน

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	6	29583143951	4930523992	35.4220	.0000
Within Groups	564	78505380559	139193937.2		
Total	570	1.08089E+11			

ตารางที่ 3.96 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้างจำแนกตามระดับการศึกษา

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	5	3816327610	763265522.1	7.7706	.0000
Within Groups	1316	1.29264E+11	98224561.45		
Total	1321	1.33080E+11			

ตารางที่ 3.97 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเกษตรจำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	3	5586395.707	1862131.902	.1156	.9508
Within Groups	122	1964772000	16104688.52		
Total	125	1970358396			

ตารางที่ 3.98 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าใช้จ่ายในการครองชีพจำแนกตามขนาดของครัวเรือน

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	2	6616234034	3308117017	24.8482	.0000
Within Groups	347	46197235901	133133244.7		
Total	349	52813469935			

ตารางที่ 3.99 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของหนี้สินจำแนกตามขนาดของครัวเรือน

SOURCE	D.F.	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARES	F RATIO	F PROB.
Between Groups	2	5105735210	2552867605	8.1968	.0003
Within Groups	347	1.08072E+11	311445701.5		
Total	349	1.13177E+11			

ตารางที่ 3.100 ค่าประมาณการของแบบจำลองโลจิสติก

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ของแบบจำลอง	ค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐาน	ค่าวอลด์ทดสอบ	ระดับนัยสำคัญ
ตัวแปรอิสระ				
AWD = จำนวนวันทำงานของครัวเรือน	.0036	.0005	48.2011	.0000
AGE = อายุของหัวหน้าครัวเรือน	-.0325	.0088	13.6151	.0002
ASST = มูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน)	1.41E-05	2.355E-06	35.6862	.0000
ค่าคงที่	-1.0071	.4596	4.8006	.0284
-2 log Likelihood	434.371			
Chi-Square	139.301			
Percent Correct	76.94			

ตารางที่ 3.101 ค่าความน่าจะเป็นของการที่จะยากจนแยกตามจังหวัด

รายการ	สุรินทร์		ยโสธร		นุกดาหาร		ชัยภูมิ		รวมทั้งหมด	
	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	จำนวน
ยากจน	.2133	91	.2151	76	.2771	76	.2515	58	.2372	301
ไม่ยากจน	.5273	36	.5356	43	.5067	31	.5219	40	.5240	150
รวม	.3023	127	.3309	119	.3436	107	.3618	98	.3326	451

บทที่ 4

การศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

เพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างลึกซึ้งของครัวเรือนที่ยากจนดักดานมากยิ่งขึ้น จึงได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณี โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติของครัวเรือน ความสัมพันธ์กับเครือญาติกับชุมชน ความแตกต่างกับครัวเรือนอื่น และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคตตามทัศนะของครัวเรือนที่ยากจนดักดานอย่างแท้จริง

การศึกษาเฉพาะกรณีครั้งนี้ได้เลือกหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่ยากจนที่สุดในจังหวัด ที่ทำการศึกษ โดยอาศัยเกณฑ์ชี้วัดขั้นต่ำของ จปฐ. ดังนี้

1. บ้านตรอบ ตำบลโซคณาสาม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. บ้านทรายทอง ตำบลคำสร้าง อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร
3. บ้านพังแดง ตำบลพังแดง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
4. บ้านวังยางควาย ตำบลวังชมพู อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

เมื่อเลือกหมู่บ้านได้แล้ว จึงไปสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านเพื่อค้นหาครัวเรือนที่ยากจนที่สุด หมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน รวม 20 ครัวเรือน เพื่อเป็นตัวแทนในการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ได้สัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดขึ้นด้วย เพื่อใช้ประกอบในการเขียนรายงานการวิจัยให้มีความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4.1 ลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ส่วนมากเป็นกระท่อมเล็ก ๆ สร้างติดพื้นดิน บางบ้านมุงหลังคาด้วยหญ้าคา และบางบ้านมุงด้วยสังกะสี ฝาบ้านบางครัวเรือนเป็นสังกะสี

ส่วนลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนในจังหวัดยโสธร พบว่า ส่วนมากเป็นบ้านชั้นเดียว เป็นกระต๊อบหลังเล็ก ๆ บ้านไม่มีใต้ถุนสูง หลังคามุงสังกะสี บางบ้านมุงด้วยหญ้าคา บ้านบางหลังยังสร้างไม่เรียบร้อย

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า สภาพบ้านขนาดเล็ก เป็นกระท่อมเตี้ย ๆ หลังคามุงด้วยหญ้าคา บางบ้านมุงด้วยสังกะสี มีวิทยุและเครื่องใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ

ส่วนลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ส่วนมากเป็นบ้านชั้นเดียว หลังคามุงสังกะสี บางบ้านมุงด้วยหญ้าคา ข้าวของวางระเกะระกะไม่เป็นระเบียบ แขนงเสื้อผ้าตามฝาผนังในบ้าน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกทั้ง 20 ครัวเรือน อาจสรุปได้ว่าลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านเป็นบ้านเรือนขนาดเล็ก บางครัวเรือนเป็นกระท่อมหรือกระท่อมเล็ก ๆ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ บางครัวเรือนมุงด้วยสังกะสี บางแห่งใช้ไม้ไผ่เป็นฝาบ้าน หรือทำเป็นฝาผนัง หรือปูพื้นด้วยไม้ไผ่ (ตารางที่ 4.1)

4.2 ประวัติของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน

การสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า บางครัวเรือนขายที่ดินเพื่อนำเงินไปรักษาการเจ็บป่วยของภรรยา มีอาชีพรับจ้าง บางครัวเรือนแต่งงานกับสามีในหมู่บ้านซึ่งไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง จึงต้องรับจ้างทั่วไปทั้งสามีและภรรยา

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดยโสธร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเป็นคนที่มียาสูบมาก เดิมมีที่ดินทำกิน แต่นำไปขายเป็นค่ารักษาพยาบาลภรรยา จนกระทั่งได้ขายที่ดินหมดไป ทำให้ต้องรับจ้าง บางครัวเรือนไม่มีที่ดินของตนเองก็ต้องรับจ้าง บางครัวเรือนต้องไปอาศัยที่ดินทำกินของญาติ เมื่อญาติขายที่ดินไปก็ทำให้ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องมีอาชีพรับจ้าง

ส่วนจังหวัดมุกดาหารจากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือน พบว่า พี่น้องของครัวเรือนมีจำนวนมาก ไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ เมื่อมาแต่งงานอยู่กินกับภรรยาซึ่งก็ไม่มีที่ดิน จึงต้องรับจ้างหาเลี้ยงชีพ บางครัวเรือนได้รับมรดกที่ดินจากพ่อแม่แต่ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิพบว่า พี่น้องในครัวเรือนมีจำนวนมาก ทำให้ได้รับมรดกจากพ่อแม่เพียงน้อย และเมื่อแต่งงาน ก็ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง ทำให้ต้องมีอาชีพรับจ้าง นอกจากนี้บางครัวเรือนมีการหย่าร้างและแต่งงานเป็นครั้งที่ 2 ครัวเรือนจึงมีภาระเลี้ยงดูบุตรจำนวนมาก

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกประวัติครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า พื้นฐานของครัวเรือนมีฐานะค่อนข้างยากจนและยากจน มีพี่น้องมาก เมื่อมีการแบ่งมรดกที่ดินทำกินทำให้ได้รับมรดกที่ดินน้อยหรือไม่มีเลย โดยทั่วไปเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วจะย้ายไปอยู่กับภรรยาซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเช่นกัน ทำให้ต้องมีอาชีพรับจ้าง ในบางรายเมื่อมีที่ดินก็ต้องขายที่ดินเพื่อนำเงิน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือสามมี และมีการกู้ยืมเงิน จึงกลายเป็นผู้มีอาชีพรับจ้างทั้งการเกษตรและนอกการเกษตร (ตารางที่ 4.2)

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดัดดานกับญาติพี่น้อง

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ครัวเรือนส่วนมากยังคงความสัมพันธ์ติดต่อกันช่วยเหลือระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้องอย่างสม่ำเสมอ มีเพียงครัวเรือนเดียวที่ไม่ได้ติดต่อกันเลย

ในจังหวัดยโสธร จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนพบว่า ส่วนมากความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้องต่างคนต่างอยู่ เนื่องจากแต่ละครอบครัวก็มีภาระรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวของตน มีบางครัวเรือนที่ยังติดต่อกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้องเป็นอย่างดี

สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ส่วนใหญ่ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้องยังติดต่อกันช่วยเหลือกัน แต่ก็มีบางครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง

จากการศึกษาสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ครัวเรือนส่วนมากไม่ได้ติดต่อกันสัมพันธ์กันระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้อง แต่มีบางครัวเรือนยังให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานเมื่อถึงคราวจำเป็น ยกเว้น เรื่องการยืมเงิน

อาจสรุปได้ว่า โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดัดดานกับญาติพี่น้องอยู่ในระดับดี บางครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องเนื่องจากอยู่ห่างไกลกัน การเดินทางไปมาไม่สะดวก และต่างฝ่ายต่างมีภาระที่ต้องดูแลรับผิดชอบในครัวเรือนของตน (ตารางที่ 4.3)

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดัดดานกับชุมชน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ครัวเรือนส่วนมากมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นอย่างดี มีบางรายเท่านั้นที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเลย

การสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดยโสธร พบว่า ครัวเรือนส่วนมากมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในระดับดี แต่ก็มีบางครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และส่วนมากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ

สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ส่วนมากครัวเรือนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านในด้านการช่วยเหลือทั่ว ๆ ไป มีส่วนน้อยที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ บางคนไม่เคยเข้าประชุมกับชาวบ้าน เวลาที่มีการช่วยเหลือคนที่ไม่ยากจนมักจะได้รับความช่วยเหลือก่อน

ส่วนมากครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนบ้านให้ความช่วยเหลือในการให้ยืมสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร ยกเว้น การยืมเงิน เพราะโอกาสที่จะได้คืนมีน้อย

อาจสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับชุมชนในฐานะเป็นเพื่อนบ้านอยู่ในเกณฑ์ดี แต่มีหลายครัวเรือนที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐโดยตรง (ตารางที่ 4.4)

4.5 การเปรียบเทียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

กับเพื่อนบ้าน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า สมาชิกของครัวเรือนต้องทำงานหนักตลอดปี ต้องไปรับจ้างทำงานทุกอย่าง ต้องซื้อข้าวกินตลอดปี และไม่มีเวลาพักผ่อน เหมือนกับครัวเรือนอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดยโสธร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือน มีความคิดเห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่มีความลำบากกว่าครัวเรือนของเพื่อนบ้าน เช่น ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินทำกินน้อย ไปรับจ้างทำงาน หาเช้ากินค่ำ ไม่มีเงินออม บางคนคิดมากถึงกับจะฆ่าตัวตาย

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ทุกครัวเรือนมีความเห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกับครัวเรือนของเพื่อนบ้าน เพราะต้องหาเช้ากินค่ำ มีความลำบากกว่าครอบครัวอื่น ขาดแคลนเสื้อผ้า และไม่มีเงินเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

เมื่อเปรียบเทียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับเพื่อนบ้านในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ส่วนมากเกือบทุกครัวเรือนมีความคิดว่าชีวิตความเป็นอยู่มีความลำบาก ไม่มีที่ดินทำกิน มีความแตกต่างกับครัวเรือนของเพื่อนบ้าน

อาจสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดาน เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนของเพื่อนบ้าน พบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนมีความลำบากกว่าครัวเรือนของเพื่อนบ้าน ทั้งนี้เพราะมีความแตกต่างกับครัวเรือนเพื่อนบ้านในเรื่องไม่มีที่ดินทำกิน ต้องหาเช้ากินค่ำ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน (ตารางที่ 4.5)

4.6 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในอนาคต 5 ปีข้างหน้า

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้าของจังหวัดสุรินทร์ ส่วนมากพบว่าอนาคตจะดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากลูกสามารถหางานทำได้ และสามารถส่งเสียให้พ่อแม่ มีบางครัวเรือนที่คิดว่าอนาคตคงไม่ดีขึ้น เนื่องจากอายุมากขึ้น ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เหมือนเดิม

ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้าของจังหวัด ยโสธร พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่เห็นว่า อนาคตน่าจะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากมีงาน ให้ทำมากขึ้น ลูกชายมาเลี้ยงดูพ่อแม่ และได้ลูกโตจากการเลี้ยงดู อย่างไรก็ตามในส่วน ของครัวเรือนที่คิดว่าในอนาคตจะลำบากมากขึ้น เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้น ทำให้ไม่ สามารถหารายได้มาจุนเจือครอบครัวได้

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของครัวเรือนในอนาคต 5 ปีข้างหน้าของจังหวัด มุกดาหาร พบว่า มีบางครัวเรือนไม่ได้วางแผนสำหรับอนาคตข้างหน้า แต่คิดว่าอาจจะดีขึ้น ถ้าหาก มีงานทำตลอดไป อย่างไรก็ตาม บางครัวเรือนคิดว่าในอนาคตอาจจะต้องลำบากมากกว่านี้ เนื่องจาก ลูกสาวเพิ่งจะแยกทางกับสามี ทำให้เป็นภาระในการรับผิดชอบต่าง ๆ มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของครัวเรือนในอนาคต 5 ปีข้างหน้าของจังหวัด ชัยภูมิ พบว่า มีส่วนน้อยที่คิดว่าครัวเรือนจะมีอนาคตที่ดีขึ้น เนื่องจากลูก ๆ จะจบการศึกษาไม่ต้องมี ภาระที่ต้องหาเงินส่งลูก และบางครัวเรือนลูกจะเรียนสูงขึ้น อาจจะมาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวต่อ ไป ส่วนมากคิดว่าอาจจะลำบากมากขึ้นเนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนอายุมากขึ้นนั่นเอง

อาจสรุปได้ว่าความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอนาคต อีก 5 ปีข้างหน้าแตกต่างกันไป กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนใดมีลูกก็จะพยายามให้มีการศึกษาที่สูงขึ้น หรือหวังพึ่งลูกที่จะออกไปหางานทำ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนใดที่ไม่มีลูกและอายุมากจะมองอนาคต ไม่ดีขึ้น (ตารางที่ 4.6)

4.7 สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนยากจนดักดาน

สาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนในจังหวัดสุรินทร์ยากจนดักดาน คือ ไม่มีที่ ดินทำกินเพราะได้ขายที่ดินเพื่อนำเงินไปรักษาพยาบาลสมาชิกในครัวเรือนที่เจ็บป่วย ไม่ได้รับ มรดกจากพ่อแม่ มีลูกมากทำให้ค่าใช้จ่ายสูง และลูกไม่ได้เลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ บางครัว เรือนมีที่นาดอน ผลผลิตจึงต่ำ ไม่มีเงินออมแต่กลับมีหนี้สินต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

ส่วนสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนในจังหวัดยโสธรยากจนดักดาน คือ ไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ ไม่มีที่ดินทำกิน มีหนี้สินมาก ไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน บางครัวเรือน ชอบเที่ยวสนุก และขายที่ดินนำเงินไปรักษาพยาบาลสมาชิกในครัวเรือน

สำหรับสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหารยากจนดักดาน คือ ส่วนมากไม่มีที่ดินทำกิน บางครัวเรือนมีที่ดินทำกินเพียงเล็กน้อย ขาดการศึกษาทำให้ไม่สามารถ ปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลง บางครัวเรือนไม่มีญาติพี่น้องเพราะกำพร้าพ่อแม่มาตั้งแต่เด็ก

ส่วนสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมียากจนดักดาน คือ การไม่มีที่ดินทำกิน บางครัวเรือนมีที่นาไม่มากนัก ต้องขายที่นาเพื่อนำเงินไปรักษาพยาบาลสมาชิก ในครอบครัว ทำให้ไม่มีเงินทุนพอที่จะตั้งตัว บางครัวเรือนไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ มีบุตรมากเกินไป และบางครัวเรือนหย่าร้าง ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง (ตารางที่ 4.7)

4.8 การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน ในหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่ยากจนที่สุดในจังหวัดที่ทำการศึกษา

ในหัวข้อนี้เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเฉพาะครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านที่จนที่สุดของตำบลและอำเภอที่จนที่สุดในแต่ละจังหวัดที่ทำการศึกษา การศึกษากระทำโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านจำนวน 20 ครัวเรือน (หมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน) ผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

4.8.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน

ขนาดของครัวเรือนมีขนาดเล็ก เช่นเดียวกับครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในหมู่บ้านทั่วไป โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพียง 3.95 คน และมีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ประมาณร้อยละ 10 แต่หัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงมีจำนวนถึง 1 ใน 4 ของจำนวนหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด นอกจากนี้ในบางครัวเรือนเมื่อสมาชิกในครัวเรือนแต่งงานยังได้นำคู่สมรสมาอยู่ในบ้านหลังเดียวกันด้วย เป็นผลให้ในบ้านหนึ่งหลัง มีจำนวนครอบครัวอยู่ 1.30 ครอบครัว ซึ่งใกล้เคียงกับครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 (ตารางที่ 4.8, 4.9, 4.10 และ 4.12)

4.8.2 โครงสร้างประชากร

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของประชากรในวัยเด็ก วัยกำลังแรงงาน และวัยชรา พบว่า สัดส่วนของประชากรในวัยกำลังแรงงานมีร้อยละ 54.43 โดยมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระ (Dependency ratio) ร้อยละ 83.72 ซึ่งค่อนข้างสูง แสดงว่าประชากรในวัยกำลังแรงงาน 100 คน นอกจากต้องเลี้ยงดูตัวเองแล้วยังมีภาระต้องทำงานเลี้ยงดูประชากรในวัยเด็กและวัยชราอีกถึง 84 คน ซึ่งเป็นภาระที่สูงกว่าครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 (ตารางที่ 4.11)

4.8.3 การศึกษา

หัวหน้าครัวเรือนได้รับการศึกษาดำกว่าครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 อย่างชัดเจน โดยมีผู้ไม่ได้รับการศึกษาสูงถึงร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเกือบทั้งหมดได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา มีผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาเพียง 2 รายเท่านั้น (ตารางที่ 4.13)

เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว โดยไม่รวมประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ และประชากรในวัยเด็กที่ยังไม่เข้าโรงเรียน พบว่า ระดับการศึกษาโดยรวมของประชากรยังคงต่ำในลักษณะเดียวกับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา กับผู้ที่ได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 26.09 และ 60.87 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.14)

4.8.4 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

4.8.4.1 อาชีพหลัก

อาชีพหลักของประชากรที่สำคัญมีเพียง 2 อาชีพคือ อาชีพรับจ้างกับอาชีพการเกษตร เช่นเดียวกับครัวเรือนที่ยากจนดักดานโดยทั่วไป เพียงแต่สัดส่วนของประชากรที่มีอาชีพรับจ้างมีมากกว่าอาชีพการเกษตร ซึ่งตรงกันข้ามกับครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 ที่ประชากรมีอาชีพการเกษตรมากกว่าอาชีพรับจ้าง ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่ยากจนดักดานในที่นี้ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเพื่อทำกินทางการเกษตร จึงต้องทำงานรับจ้างรายวันเป็นอาชีพหลัก (ตารางที่ 4.15)

4.8.4.2 อาชีพรอง

ประชากรจำนวนถึงร้อยละ 73.91 ไม่มีอาชีพรอง ส่วนผู้ที่มีอาชีพรองก็เป็นการรับจ้างทั่วไป โดยมีอาชีพหลักการเกษตร ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ระบบอาชีพของครัวเรือนเหล่านี้ มีอยู่ 2 ระบบที่สำคัญคือ

อาชีพหลักการเกษตร - อาชีพรองรับจ้าง

อาชีพหลักรับจ้าง - ไม่มีอาชีพรอง

ระบบอาชีพทั้ง 2 ระบบข้างต้น เป็นระบบอาชีพโดยทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน (ตารางที่ 4.16)

4.8.4.3 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

ในช่วงระยะเวลา 5 ปีซ้อนหลัง นับจากวันสำรวจ กล่าวว่า ประชากรเกือบจะไม่มี การเปลี่ยนอาชีพหลักไปจากเดิมเลย ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนดักดานที่ไม่ค่อยมี การเปลี่ยนแปลงในอาชีพ เนื่องจากประชากรเหล่านี้มีระดับการศึกษาต่ำ ทำให้ขาดความสามารถ ในการปรับเปลี่ยนอาชีพ ผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพซึ่งมีอยู่เพียงร้อยละ 3.8 นั้น เปลี่ยนแปลงอาชีพ เพราะปัญหาสุขภาพ เป็นสำคัญ (ตารางที่ 4.17)

4.8.4.4 จำนวนวันทำงานต่อปี

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรที่อยู่ในวัยกำลัง แรงงาน เท่ากับ 124.93 วัน ซึ่งไม่แตกต่างไปจากครัวเรือนที่ยากจนดักดานในหมู่บ้านทั่วไป การที่ จำนวนวันทำงานค่อนข้างต่ำ จึงส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนเหล่านี้ต่ำไปด้วย ซึ่งจะได้นำต่อไป

จำนวนวันทำงานดังกล่าวข้างต้น เป็นจำนวนวันทำงานที่เกิดจากการทำอาชีพหลักร้อยละ 87.36 อีกร้อยละ 12.64 เกิดจากการทำอาชีพรอง (ตารางที่ 4.18)

4.8.5 การทำงานรับจ้าง

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จึงได้ศึกษารายละเอียดของงานรับจ้าง ทั้งประเภทของงานรับจ้าง สถานที่ทำงานรับจ้าง และช่วงเวลาที่ไปทำงานรับจ้าง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

งานรับจ้างที่ทำกันมากที่สุด ได้แก่ งานรับจ้างในไร่นา เช่น การรับจ้างปลูก รับจ้างเก็บเกี่ยว ผลผลิต โดยมีประชากรที่ทำงานรับจ้างในไร่นาถึงร้อยละ 65.71 ส่วนที่เหลือ คือ รับจ้างในงานก่อสร้างต่าง ๆ และเป็นลูกจ้างอยู่ในโรงงานทั่วไป (ตารางที่ 4.21)

สถานที่ทำงานรับจ้างส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.57 อยู่ภายในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ ประชากรที่ไปทำงานรับจ้างในกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนรองลงมา คือร้อยละ 20 สำหรับการไปทำงานรับจ้างในจังหวัดอื่น ๆ หรือภาคอื่นมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 4.22)

การออกไปทำงานรับจ้างส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.29 มีช่วงเวลาไม่แน่นอน แล้วแต่ว่างานที่มีให้ทำ ประชากรที่ทำงานรับจ้างตลอดปี มีร้อยละ 22.86 (ตารางที่ 4.23)

โดยสรุปแล้วลักษณะการทำงานรับจ้างของประชากรในครัวเรือนที่ยากจนดักดานที่อยู่ในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดกับหมู่บ้านทั่วไป ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประเภทของงานรับจ้างที่ทำ สถานที่ไปทำหรือช่วงเวลาที่ทำ

4.8.6 การย้ายถิ่น

เนื่องจากครัวเรือนตัวอย่างมีจำนวนน้อย การวิเคราะห์เชิงปริมาณของการย้ายถิ่น จึงมีความแปรปรวนสูง ดังนั้นจึงได้สรุปลักษณะทั่วไปของการย้ายถิ่นแต่เพียงบางลักษณะ คือ ผู้ย้ายถิ่นออกจากหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นลูกชายหรือลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือน แต่ลูกชายย้ายถิ่นมากกว่าลูกสาว ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ และทั้งหมดอยู่ในวัยกำลังแรงงาน ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่ไปหาทำงานรับจ้างในจังหวัดที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ รองลงมาคือไปกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 ไปทำงานรับจ้าง (ตารางที่ 4.25 – 4.30) ลักษณะการย้ายถิ่นดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับการย้ายถิ่นของประชากรในครัวเรือนที่ยากจนดักดานโดยทั่วไป

4.8.7 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

เช่นเดียวกับครัวเรือนที่ยากจนในหมู่บ้านทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดจำนวนมากถึงร้อยละ 45 ต้องอยู่ตามลำพังโดยขาดคู่สมรส ในจำนวนนี้มีผู้เป็นหม้ายถึงร้อยละ 25 ที่เหลือคือผู้ที่หย่าร้าง และผู้ที่อยู่เป็นโสด (ตารางที่ 4.31) สำหรับหญิงที่เป็นหม้ายหรือหญิงที่ถูกหย่าร้างมักประสบปัญหาความยากจนติดตามาทันที เมื่อสามีถึงแก่กรรมหรือหย่าร้างกับสามี เพราะไม่มีคนหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

4.8.8 การวางแผนครอบครัว

มีจำนวนครัวเรือนถึงร้อยละ 35 ที่ไม่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดเลย ซึ่งเป็นลักษณะของครัวเรือนที่ยากจนโดยทั่วไป จึงส่งผลให้จำนวนบุตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูง และนำมาซึ่งความยากจน สำหรับครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิด นิยมใช้วิธีการคุมกำเนิด 3 วิธี เรียงตามลำดับคือ กินยา ฉีดยา และการทำหมันหญิง (ตารางที่ 4.32 และ 4.33)

4.8.9 จำนวนบุตร และอัตราการตายของบุตร

ผลการศึกษาพบว่าเมื่อนับจำนวนบุตรทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และที่เสียชีวิตไปแล้ว หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรเฉลี่ย 4.65 คน ซึ่งค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับการรณรงค์ของรัฐบาลที่มีเป้าหมายให้แต่ละคู่สมรสไม่ควรจะมีบุตรเกิน 2 คน (ตารางที่ 4.34)

นอกจากจำนวนบุตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงแล้ว อัตราการตายของบุตรยังสูงด้วย กล่าวคือ ในจำนวนบุตร 100 คน มีบุตรที่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร 8.60 คน และมีบุตรที่ต้องเสียชีวิตก่อนคลอด (แท้ง) อีก 2.15 คน บุตรที่เสียชีวิตเหล่านี้ครึ่งหนึ่งเสียชีวิตในช่วงแรกเกิดถึง 1 ขวบ และอีกร้อยละ 37.50 เสียชีวิตระหว่างอายุ 1-10 ปี กล่าวโดยสรุป มีบุตรที่เสียชีวิตในขณะที่อายุไม่เกิน 10 ปี สูงถึงร้อยละ 87.50 (ตารางที่ 4.34 และ 4.35) ซึ่งการเสียชีวิตของบุตรเหล่านี้หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ทราบสาเหตุของการเสียชีวิต (ตารางที่ 4.36)

4.8.10 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง

มีจำนวนครัวเรือนร้อยละ 10 ที่มีคนพิการ ซึ่งเมื่อเฉลี่ยจำนวนคนพิการต่อครัวเรือน พบว่าจำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 0.10 หรือกล่าวได้ว่าในทุก ๆ 10 ครัวเรือนมีคนพิการ 1 คน (ตารางที่ 4.37)

ในกรณีของผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง พบว่ามีจำนวนครัวเรือนถึงร้อยละ 45 ที่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอย่างน้อย 1 คนอยู่ในครัวเรือน และเมื่อเฉลี่ยแล้วพบว่าในทุก ๆ 2 ครัวเรือน มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 1 คน โดยผู้เจ็บป่วยเรื้อรังเหล่านี้มีโรคประจำตัวต่าง ๆ กันไป ได้แก่ โรคปวดตามข้อ โรคเบาหวาน โรคหัวใจ เป็นต้น (ตารางที่ 4.38 และตารางที่ 4.39)

กล่าวได้ว่า ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนที่ยากจนดักดานทั้งในบพที่ 1 และในบพที่ 3 มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ อยู่ในอัตราค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นทั้งเหตุและผลที่เกิดจากความยากจน

4.8.11 ลักษณะส้วม

มีครัวเรือนที่ยากจนดักดานเพียงครึ่งหนึ่งที่มีส้วมซึมใช้ อีกครึ่งหนึ่งไม่มีส้วม นับเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญของครัวเรือนยากจนดักดาน โดยทั่วไปในทุก ๆ หมู่บ้าน ซึ่งควรต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็ว (ตารางที่ 4.40)

4.8.12 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะของบ้านที่พักอาศัยของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบพนี้มี 7 ลักษณะ ดังนี้

1. บ้านไม้ชั้นเดียวได้ฐานสูงพื้นดิน
2. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)

4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)
5. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นซีเมนต์
6. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นดิน
7. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อก 2 ชั้นพื้นซีเมนต์

จากการศึกษาพบว่า บ้านพักอาศัยเกือบทั้งหมดเป็นบ้านชั้นเดียว มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่เป็นบ้าน 2 ชั้น

ในจำนวนบ้านชั้นเดียวทั้งหมดพบว่า บ้านไม้ชั้นเดียวได้ฐานสูงพื้นดิน มีจำนวนมากที่สุด โดยมีบ้านลักษณะอื่น ๆ ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก (ตารางที่ 4.41)

วัสดุที่ใช้ทำหลังคาบ้าน 3 ใน 4 เป็นสังกะสี ส่วนที่เหลือจะมุงด้วยแฝก มุงด้วยกระเบื้องเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น (ตารางที่ 4.42)

เมื่อให้เจ้าของบ้านประเมินมูลค่าปัจจุบันของบ้านถ้าต้องสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม พบว่า มูลค่าบ้านคนจนดักดานเหล่านี้ต่ำมาก เฉลี่ยเพียง 13,162.50 บาทต่อหลังเท่านั้น โดยมีบ้านถึงร้อยละ 55 ที่มีมูลค่าต่ำกว่า 5,000 บาท (ตารางที่ 4.43)

4.8.13 การถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การถือครองที่ดินที่เป็นส่วนของตนเองและการถือครองที่ดินโดยเป็นที่ดินของผู้อื่นที่ให้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ การเช่าจากผู้อื่นหรือผู้อื่นให้ทำประโยชน์โดยไม่คิดค่าเช่า

พื้นที่ดินถือครองทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวรวมกันแล้วเท่ากับ 5.30 ไร่ต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4.45) ซึ่งใกล้เคียงกับการถือครองที่ดินของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 จำนวนพื้นที่ดินถือครองที่กล่าวนี้ ต่ำกว่าพื้นที่ดินถือครองโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 5 เท่า

จากพื้นที่ 5.30 ไร่ต่อครัวเรือนนี้ เป็นที่ดินของตนเองเพียง 0.95 ไร่ หรือร้อยละ 17.92 ส่วนที่เหลือเป็นที่ดินที่ต้องเช่าจากผู้อื่น หรือที่ดินที่ผู้อื่นให้ทำโดยไม่คิดค่าเช่า สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินของตนเองเลยนั้น พบว่ามีจำนวนสูงถึงร้อยละ 70 (ตารางที่ 4.46)

4.8.14 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน

หัวข้อนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดินของตนเองที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินในบทที่ 3 กล่าวคือ มีจำนวนครัวเรือนร้อยละ 65 ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 30 มีที่ดินลดลง และเพียง 1 ราย (ร้อยละ 5) ที่มีที่ดินเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4.47)

สาเหตุที่พื้นที่ดินลดลงมีสาเหตุสำคัญมาจากการขายมากที่สุดถึงร้อยละ 80.23 รองลงมาคือ การแบ่งแยกทางมรดก และการใช้หนี้ (ตารางที่ 4.48) ส่วนครัวเรือนที่มีที่ดินเพิ่มขึ้นเป็นเพราะได้ มาจากการตกทอดทางมรดก

4.8.15 การทำการเกษตร

จากการที่ครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านจำนวนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเองดังกล่าวมาแล้ว จึงส่งผลให้มีครัวเรือนที่ทำการเกษตรเพียงร้อยละ 45 ที่เหลืออีกร้อยละ 55 ไม่ได้ทำการเกษตร สัดส่วนดังกล่าวนี้เป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับครัวเรือนยากจนในบทที่ 3

การทำการเกษตรแบ่งเป็นการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

4.8.15.1 การปลูกพืช

ข้าวเป็นพืชที่ปลูกมากที่สุดสำหรับครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านโดยปลูกข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้า เพราะเป็นอาหารหลักของชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีครัวเรือนที่ปลูก ข้าวเหนียวถึงร้อยละ 66.67 จากครัวเรือนที่ทำการเกษตรทั้งหมด ครัวเรือนที่ปลูกข้าวเจ้ามีร้อยละ 44.44 สำหรับพืชอื่น เช่น มันสำปะหลัง ปอ มีการปลูกน้อยมากในครัวเรือนยากจน (ตารางที่ 4.49)

ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชสำคัญ 3 ชนิดคือ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้าและมันสำปะหลัง เท่า กับ 244.37, 82.86 และ 737.50 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 4.50) ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวและมันสำปะหลัง เท่ากับ 280 และ 2,307 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ (สศก., 2542)

4.8.15.2 การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านทั้งในบทที่ 3 และ 4 มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เลี้ยงสัตว์เพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเพื่อการใช้งานเท่านั้น โดยมีครัวเรือนที่เลี้ยงไก่ มากที่สุดจำนวนร้อยละ 45 ครัวเรือน เลี้ยงเป็ดมีร้อยละ 15 เท่านั้น (ตารางที่ 4.51)

กระบือเป็นสัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อการทำนา โดยมีครัวเรือนที่เลี้ยงกระบือร้อยละ 25 ของครัว เรือนทั้งหมด เพราะครัวเรือนจำนวนมากไม่ได้ทำการเกษตร และการทำนาในปัจจุบันมีการจ้างรถ ไถเดินตามทดแทนการใช้กระบือมากขึ้น

การเลี้ยงโคเป็นการเลี้ยงเพื่อขาย แต่มีครัวเรือนที่เลี้ยงโคเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น และ ไม่ปรากฏว่ามีครัวเรือนใดเลี้ยงสุกรในการศึกษาครั้งนี้เลย

เมื่อพิจารณาจำนวนสัตว์เลี้ยงแต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน พบว่า มีสัดส่วนน้อยมาก (ตารางที่ 4.52)

4.8.16 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

รายได้ที่พิจารณา หมายถึงเฉพาะรายได้ส่วนที่เป็นเงินสด โดยแบ่งรายได้ของครัวเรือนออกเป็น 2 ประเภท คือรายได้จากการเกษตร และรายได้นอกการเกษตร

โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 และ 4 มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ครัวเรือนต้องพึ่งพารายได้นอกการเกษตรเป็นสำคัญ โดยมีสัดส่วนของรายได้นอกการเกษตรถึงร้อยละ 89.23 ในขณะที่รายได้จากการเกษตรมีเพียงร้อยละ 10.77 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการเกษตร หรือแม้แต่ครัวเรือนที่ทำการเกษตรก็มีที่ดินจำนวนน้อย ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ก็ต่ำ จึงทำให้รายได้จากการเกษตรต่ำไปด้วย

รายได้นอกการเกษตรมาจากแหล่งสำคัญ 2 แหล่งคือ จากการทำงานรับจ้างทั่วไป และจากสมาชิกในครัวเรือนที่ออกจากครัวเรือนไปทำงานที่อื่นแล้วส่งหรือนำเงินกลับมาให้ โดยสัดส่วนจากรายได้ทั้ง 2 ประเภท มีสัดส่วนถึงร้อยละ 50.40 และ 34.58 ตามลำดับ สำหรับรายได้จากการเกษตรนั้นมาจากการปลูกพืชเกือบทั้งหมด รายได้จากการเลี้ยงสัตว์มีน้อยมาก

เมื่อรวมรายได้ทั้งจากการเกษตรและนอกการเกษตร พบว่า มีรายได้เท่ากับ 9,268.65 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หรือเพียงเดือนละ 772.37 บาทเท่านั้น และเมื่อเฉลี่ยต่อคนแล้วจะมีรายได้เฉลี่ยเพียงเดือนละ 195.54 บาทต่อคนเท่านั้น (ตารางที่ 4.53) ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนในบทที่ 3 และต่ำกว่าระดับเส้นความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 3.5 เท่า โดยระดับเส้นความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 698 บาทต่อคนต่อเดือนในปี 2539 (สศช., 2541)

4.8.17 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

รายจ่ายในครัวเรือนแบ่งเป็น 2 ส่วนเช่นเดียวกับรายได้ คือรายจ่ายในการเกษตรซึ่งเป็นรายจ่ายที่เกิดจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรทุกชนิด และรายจ่ายในการครองชีพ ซึ่งเป็นรายจ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร

ครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทนี้มีรายจ่ายต่ำกว่าครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเพียง 10,630.20 บาท ในขณะที่ครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี เท่ากับ 16,421.71 บาท รายจ่ายที่ต่ำดังกล่าวนี้สอดคล้องกับรายได้ที่ต่ำ กล่าวคือ เมื่อรายได้ต่ำรายจ่ายก็ต่ำด้วย

จะสังเกตได้ว่าโครงสร้างของรายจ่ายของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 และ 4 มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ รายจ่ายประมาณร้อยละ 90 เป็นรายจ่ายในการครองชีพ รายจ่ายในการเกษตรมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการเกษตร หรือถ้าประกอบอาชีพทางการเกษตร ก็มีที่ดินทำการเกษตรน้อย

รายจ่ายที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนคือ รายจ่ายค่าอาหาร โดยมีสัดส่วนร้อยละ 53 ของรายจ่ายทั้งหมดในครัวเรือน (ตารางที่ 4.55)

จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน พบว่ามีจำนวนครัวเรือนถึงร้อยละ 55.0 ที่มีรายจ่ายไม่เกิน 10,000 บาทต่อปี และไม่ปรากฏว่ามีครัวเรือนใดมีรายจ่ายเกิน 30,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 4.56) บางครัวเรือนมีรายจ่ายต่ำมาก เนื่องจากมีบุตรหลานคอยอุปการะนำอาหารมาให้บริโภค และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครัวเรือนแทน และบางครัวเรือนออกหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ กบ ปลา ตามธรรมชาติ มาเป็นอาหาร หรือแลกเปลี่ยนข้าวสาร และอาหารอื่น ๆ ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากนัก

4.8.18 รายได้สุทธิ

เมื่อนำรายได้และรายจ่ายมาหักลบกัน พบว่า รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนคิดลบอยู่ 1,361.55 บาท ซึ่งใกล้เคียงกับรายได้สุทธิของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในบทที่ 3 จึงกล่าวได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ และเมื่อพิจารณารายได้สุทธิเป็นรายครัวเรือน พบว่ามีจำนวนครัวเรือนถึงครึ่งหนึ่งที่มีรายได้สุทธิติดลบ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงก่อให้เกิดภาวะหนี้สินติดตามมา ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป (ตารางที่ 4.57)

4.8.19 หนี้สิน

มีจำนวนครัวเรือนถึง 3 ใน 4 ที่ยังมีหนี้สินค้างอยู่ ณ วันสำรวจ โดยปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 7,420 บาท หนี้สินดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งที่สำคัญ 3 แหล่ง คือ เพื่อนบ้าน สหกรณ์การเกษตร และพ่อค้า โดยปริมาณหนี้สินจากทั้ง 3 แหล่งรวมกันมีจำนวนถึงร้อยละ 75 จากปริมาณหนี้สินทั้งหมด แหล่งหนี้สินอื่น ๆ ได้แก่ ญาติ กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ตารางที่ 4.58, 4.59 และ 4.60)

นอกจากการพิจารณาหนี้สิน ณ วันสำรวจแล้ว ยังได้พิจารณาถึงภาวะการกู้ยืมเงินในรอบปี 2541 ด้วย ซึ่งพบว่า มีจำนวนครัวเรือนถึงร้อยละ 70 ที่มีการกู้ยืมเงินในรอบปี 2541 โดยมีปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 2,934 บาท และแหล่งเงินกู้ที่สำคัญยังคงมีลักษณะเช่นเดิม (ตารางที่ 4.61, 4.62 และ 4.63)

เงินกู้ที่ได้มาถูกนำไปใช้เพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ 5.76 เท่านั้น ส่วนที่เหลือถูกนำไปใช้นอกการเกษตร ซึ่งมีได้ก่อให้เกิดการผลิต จึงเป็นปัญหาส่วนหนึ่งซึ่งนำมาซึ่งความยากจน (ตารางที่ 4.65)

4.8.20 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

สมาชิกในครัวเรือนมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น กลุ่มลูกค้า ธกส. กลุ่มสหกรณ์ ซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกลุ่มเพียงไม่เกินร้อยละ 10 ของแต่ละกลุ่มเท่านั้น (ตารางที่ 4.66)

การที่ครัวเรือนเหล่านี้ไม่ค่อยมีสมาชิกในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน เนื่องจากความด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้ากลุ่ม ยังเป็นกลุ่มทางการเงินด้วยแล้ว ครัวเรือนเหล่านี้มักไม่ได้รับการชักชวนให้เข้ากลุ่ม เพราะจะเป็นภาระให้แก่คนในกลุ่ม อีกทั้งสถาบันที่ให้สินเชื่อต่าง ๆ ก็ไม่รับครัวเรือนยากจนเข้าเป็นสมาชิกของสถาบันอีกด้วย เพราะเกรงว่าจะมีความยากลำบากในการติดตามหนี้สินในภายหลัง

ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวข้างต้นไม่แตกต่างไปจากครัวเรือนที่ยากจนดักดานที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3

4.8.21 ความช่วยเหลือที่ได้รับ

ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่ครัวเรือนเหล่านี้ได้รับ สรุปได้ดังนี้

4.8.21.1 การอบรมวิชาชีพ

กล่าวได้ว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับการอบรมวิชาชีพต่าง ๆ น้อยมาก มีเพียงครัวเรือนเดียวเท่านั้นที่มีสมาชิกในครัวเรือนเคยได้รับการอบรมหลักสูตรวิชาชีพ ซึ่งคล้ายคลึงกับครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 (ตารางที่ 4.67)

4.8.21.2 เงินช่วยเหลือ

ไม่ปรากฏว่ามีครัวเรือนใดเคยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน ไม่ว่าจะจากภาครัฐหรือภาคเอกชน (ตารางที่ 4.68)

4.8.21.3 วัสดุอุปกรณ์การเกษตร

เช่นเดียวกับการฝึกอบรมวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่ามีเพียงครัวเรือนเดียวที่เคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตรจากหน่วยงานของรัฐ โดยได้รับแจกพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ไม่ปรากฏว่าได้รับความช่วยเหลือจากภาคเอกชน (ตารางที่ 4.69)

4.8.21.4 คำแนะนำในการประกอบอาชีพ

ไม่ปรากฏว่ามีครัวเรือนใดเคยได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะจากภาครัฐหรือภาคเอกชน (ตารางที่ 4.70)

4.8.21.5 การทำบัตรประกันสุขภาพ

การทำบัตรประกันสุขภาพ เป็นเรื่องเดียวที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมากที่สุด เช่นเดียวกับบทที่ 3 โดยมีครัวเรือนจำนวนถึงร้อยละ 70 ที่มีบัตรประกันสุขภาพ ทำให้ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลลงได้มาก สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ ให้เหตุผลว่า ยังไม่มีเงินทำบัตร และมีบางครัวเรือนที่ไม่ทราบว่ามีการทำบัตรประกันสุขภาพ การทำบัตรประกันสุขภาพเป็นเรื่องที่ประชากรในชนบทให้ความสนใจมาก จึงเป็นเรื่องที่รัฐควรทำให้ทั่วถึงต่อไป โดยเฉพาะครัวเรือนที่ยากจนดักดานควรจะมีบัตรประกันสุขภาพให้ครบทุกครัวเรือน (ตารางที่ 4.71)

จากการพิจารณาความช่วยเหลือต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับความช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนน้อยมาก สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะการดำเนินการของรัฐยังไม่ปฏิบัติไปถึงคนยากจนจริง ๆ นโยบายส่วนใหญ่เป็นนโยบายทั่วไป เพื่อให้ความช่วยเหลือประชากรในชนบท ซึ่งคนยากจนมาก ๆ บางส่วนถูกกีดกัน หรือไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้คนยากจนเหล่านี้ถูกละเลยมากกว่าคนในชนบทโดยทั่วไป

4.8.22 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

หัวข้อนี้เป็นการศึกษาว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับประโยชน์หรือความสะดวก จากปัจจัยพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต จำนวน 4 ปัจจัย คือ ถนน น้ำดื่ม น้ำใช้ และไฟฟ้า มากน้อยเพียงไร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

4.8.22.1 ถนน

หมายถึง ถนนที่ใช้งานได้ทุกฤดูกาล โดยสามารถเชื่อมต่อไปยังอำเภอและจังหวัดได้โดยสะดวก ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้รับความสะดวกในเรื่องถนนค่อนข้างดี โดยที่อยู่อาศัยร้อยละ 70 อยู่ติดถนน และทุกครัวเรือนอยู่ห่างถนนไม่เกิน 100 เมตร (ตารางที่ 4.72)

4.8.22.2 น้ำดื่ม

กล่าวได้ว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานช่วยเหลือตัวเองได้ในเรื่องน้ำดื่ม โดยใช้น้ำฝนที่เก็บกักไว้และบ่อน้ำตื้น เป็นแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญ แต่ยังขาดความสะดวก เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้ใช้น้ำประปาเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เพราะน้ำประปาในหลายหมู่บ้านไม่สามารถใช้ดื่มได้ จึงควรพัฒนาระบบน้ำประปาในหมู่บ้านให้สะอาดเหมาะสมกับการใช้บริโภคต่อไป (ตารางที่ 4.73)

4.8.22.3 น้ำใช้

น้ำใช้ยังคงขาดความสะดวกเช่นเดียวกับน้ำดื่ม เพราะประปาหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง โดยมีจำนวนครัวเรือนเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น ที่สามารถใช้น้ำประปาได้ ที่เหลือต้องใช้น้ำจากบ่อต่าง ๆ

เช่น บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล หรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง สระ เป็นต้น (ตารางที่ 4.74)

4.8.22.4 ไฟฟ้า

ครัวเรือนที่ยากจนดักดานร้อยละ 85 มีไฟฟ้าใช้ ที่เหลืออีกร้อยละ 15 ไม่มีไฟฟ้าใช้ แม้ที่อยู่อาศัยจะอยู่ในหมู่บ้านที่สามารถต่อไฟฟ้าเข้ามาในบ้านได้ ครัวเรือนเหล่านี้ก็ไม่ประสงค์จะใช้ไฟฟ้า โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเงินเพียงพอสำหรับต่อไฟฟ้าเข้าบ้าน (ตารางที่ 4.75)

โดยสรุปแล้วปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของครัวเรือนที่ยากจนดักดานทั้งในบทที่ 3 และบทที่ 4 มีความคล้ายคลึงกันคือ มีความสะดวกในเรื่องถนนและไฟฟ้าดีพอควร แต่ยังขาดความสะดวกในเรื่องน้ำดื่มและน้ำใช้

4.8.23 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร

การรับทราบข้อมูลข่าวสารของครัวเรือน โดยผ่านสื่อสารมวลชน 3 ชนิดคือ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ พบว่า มีจำนวนครัวเรือนถึงประมาณ 1 ใน 3 ที่ไม่ใช่สื่อสารใด ๆ เลย สำหรับครัวเรือนที่ใช้สื่อสารมวลชน พบว่า โทรทัศน์มีบทบาทมากที่สุด แต่ต้องไปดูจากบ้านของเพื่อนบ้าน รองลงมาคือ วิทยุ สำหรับหนังสือพิมพ์ไม่มีบทบาทสำหรับครัวเรือนเหล่านี้เลย (ตารางที่ 4.76)

4.8.24 การใช้เวลาว่าง

จากผลการศึกษาที่พบว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีก่อนข้างต่ำ จึงน่าสนใจว่าเวลาที่ว่างจากการประกอบอาชีพนั้นใช้ทำอะไร จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ร้อยละ 75 ใช้เวลาว่างไปในการหาอาหารตามธรรมชาติ เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักธรรมชาติ ปลา ปู เป็นต้น ส่วนที่เหลือพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร หรือฟังวิทยุ และดูโทรทัศน์บ้าง (ตารางที่ 4.77) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ยังมีช่วงเวลาว่างอีกมากที่ครัวเรือนเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ขึ้นได้ แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือคำแนะนำ ตลอดจนความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

4.8.25 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน

การศึกษาความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับความยากจนที่ตนเองต้องประสบ เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การตรวจสอบถึงสาเหตุของความยากจน และแนวทางแก้ไขปัญหความยากจน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนรู้สึกว่าครัวเรือนของตนประสบความยากจนมาแล้วเฉลี่ยประมาณ 20 ปี โดยส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าจะจนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงหลายรายที่มีความรู้สึกว่าจะจนตั้งแต่สามีเสียชีวิต หรือถูกหย่าร้าง (ตารางที่ 4.78)

สาเหตุของความยากจนตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือนแตกต่างกันไป โดยสาเหตุสำคัญเรียงตามลำดับคือ การไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีมรดกหรือได้รับมรดกน้อย การมีบุตรมาก และการไม่มีหัวหน้าครัวเรือนเนื่องจากสามีเสียชีวิต หรือหย่าร้างกับสามี (ตารางที่ 4.79)

เมื่อสอบถามต่อไปว่า อีก 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 85 ตอบว่าไม่ทราบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะจำยอมต่อความยากจน มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น ที่ตอบว่าความเป็นอยู่จะดีขึ้นได้ใน 2-3 ปีข้างหน้า โดยให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันหางานทำให้มากขึ้น (ตารางที่ 4.80)

ความรู้สึกว่าครัวเรือนของตนจะพ้นความยากจนได้ไหม โดยไม่กำหนดระยะเวลา หัวหน้าครัวเรือนจำนวนครึ่งหนึ่งยืนยันว่าไม่สามารถพ้นความยากจนได้ (ตารางที่ 4.81) โดยให้เหตุผลว่า ตนเองอายุมากแล้วไม่สามารถหางานทำได้ตลอดปี เพราะมีการศึกษาน้อย ขาดที่ดินทำกิน หรือที่ดินมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการทำกิน อาชีพที่ทำมีรายได้ต่ำ ถ้าเป็นอาชีพรับจ้างก็ได้ค่าจ้างต่ำเพราะเป็นแรงงานไม่มีฝีมือ ถ้าเป็นอาชีพการเกษตรผลผลิตก็ต่ำ ที่ดินก็น้อย ขาดผู้นำครอบครัวทำให้ไม่มีผู้ที่เป็นหลักในการหารายได้ให้ครัวเรือน และสุขภาพของคนในครัวเรือนไม่ดี ทำงานไม่ได้เต็มที่ ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลสูง

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนอีกครั้งหนึ่งที่เห็นว่าสามารถพ้นความยากจนได้ มีเหตุผลที่สำคัญอยู่เพียง 2 ประการ คือ หวังว่าเมื่อลูกโตขึ้นจะช่วยกันหางานทำให้มีรายได้มากขึ้น และต้องพยายามหางานทำให้ได้ตลอดปี

โดยสรุปแล้วความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจนทั้งในบทที่ 3 และบทที่ 4 ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด

4.8.26 ปัญหาของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

ครัวเรือนที่ยากจนดักดานได้ระบุปัญหาตามความรู้สึกของตนเองสรุปได้ดังนี้

4.8.26.1 ปัญหาทั่วไป

ปัญหาทั่วไปเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ (ตารางที่ 4.82)

- (1) รายได้น้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย
- (2) ไม่มีงานทำ และมีหนี้สินมาก
- (3) ปัญหาสุขภาพ
- (4) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

4.8.26.2 ปัญหาในการทำการเกษตร

ครัวเรือนที่ทำการเกษตรได้ระบุปัญหาที่สำคัญที่สุดในการทำการเกษตร คือ ปัญหาฝนแล้ง สำหรับปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การขาดแคลนเงินทุน และปุ๋ยเคมีราคาแพง (ตารางที่ 4.83)

สังเกตได้ว่าปัญหาของครัวเรือนที่ยากจนดักดานทั้งในบทที่ 3 และบทที่ 4 มีคล้ายคลึงกัน

4.9 สรุป

4.9.1 ผลการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

(1) ลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนดักดานเป็นบ้านเรือนขนาดเล็ก วัสดุที่ใช้หาได้จากพื้นที่

(2) พื้นฐานของครัวเรือนมีฐานะค่อนข้างยากจนและยากจน มีพี่น้องมาก เมื่อมีการแบ่งมรดกก็ได้รับน้อย หรือไม่มีเลย เมื่อมีครอบครัวก็ไม่มีที่ดิน ทำให้ต้องมีอาชีพรับจ้างทั่วไป

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับญาติพี่น้องอยู่ในระดับดี บางครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กันเนื่องจากอยู่ห่างไกล และต่างฝ่ายต่างมีภาระที่ต้องดูแลรับผิดชอบครัวเรือนของตน

(4) ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับชุมชนอยู่ในระดับดี แต่ก็มีหลายครัวเรือนที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐโดยตรง

(5) ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนของเพื่อนบ้าน พบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่มีความลำบากกว่าครัวเรือนของเพื่อนบ้าน

(6) ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้าแตกต่างกันไป โดยครัวเรือนใดมีลูกก็จะพยายามให้ลูกมีการศึกษาสูงขึ้นเพื่อหวังพึ่งลูกในการออกไปทำงานส่งเงินมาจุนเจือครัวเรือนในอนาคต ส่วนครัวเรือนใดไม่มีลูกและอายุมากจะมองอนาคตไม่ดีขึ้น

(7) สาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเพื่อนบ้านคือ การไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีการวางแผนการออม ขาดการศึกษา พ่อแม่แก่ชราขาดการดูแลจากลูก ความแตกแยกภายในครัวเรือน ขาดการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่จะขอความช่วยเหลือจากองค์กรของรัฐและเอกชน และขาดหลักฐานที่จะติดต่อขอความช่วยเหลือ

4.9.2 ผลการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน ในเชิงปริมาณ

ทั้งในบทที่ 3 และบทที่ 4 มีความสอดคล้องใกล้เคียงกันเกือบทุกประเด็น โดยมีประเด็นสำคัญที่แตกต่างกันคือสถานะทางด้านรายได้ ที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 4 มีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำกว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 ทั้งนี้เพราะ ครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 4 เป็นครัวเรือนที่ยากจนที่อยู่ในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของอำเภอ และจังหวัดที่ทำการศึกษา ในขณะที่ครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 เป็นครัวเรือนที่ยากจนดักดานที่อยู่ในหมู่บ้านทั่วไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้านของภาค ซึ่งรัฐควรจะดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อช่วยเหลือคนจนเหล่านั้น

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทางกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนดัดดำน จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- กระท่อมเล็ก ๆ ชั้นเดียว เกือบติดพื้น	- บ้านชั้นเดียวก่อด้วย อิฐบล็อก	- สภาพบ้านเหมือนเล้าไก่	- บ้านหลังเล็กชั้นเดียว
- หลังคามุงด้วยหญ้าคา	- พื้นปูนขนาด 5 X 10	- ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่ขัดสาน	- หลังคามุงหญ้าคา
- เสื้อผ้าแขวนตามฝาผนัง	- เมตร	- หลังคามุงสังกะสีเก่า ๆ ผุ ๆ	- ไม่ได้กันห้อง
	- หลังคามุงสังกะสี	- บ้านกันห้องนอนด้วยผ้า ห่มเก่า ๆ	- เสื้อผ้าแขวนตามฝาบ้าน
	- ครัวแยกต่างหากคล้าย กระท่อม	- ไม่มีฟูกนอน	- มีทีวีขาวดำเก่า ๆ
		- ตัวบ้านเอียงไปข้างหนึ่ง	- ไม่มีประตูและหน้าต่าง
			- เครื่องครัวมีไม่กี่ชิ้น
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- กระท่อมหลังเล็ก ๆ	- บ้านเป็นกระท่อมหลัง เล็ก ๆ	- กระท่อมเตี้ย	- บ้านก่ออิฐบล็อกชั้นเดียว
- มุงด้วยสังกะสี	- หลังคามุงหญ้าคา	- ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่ขัดสาน	- พื้นยังสร้างไม่เสร็จ
- ห้องครัวมุงหญ้าคา	- ผนังบ้านเป็นกระดานขรุขระ	- หลังคามุงด้วยกระเบื้อง	- หลังคามุงสังกะสี
- เสื้อผ้าขาวของวาง ระเกะระกะ	- ปูนใช้ไม้ไผ่ขัดสาน	- พื้นไม้ไผ่	- ฝาบ้านติดด้วยสังกะสี
		- สภาพบ้านรกร	- เสื้อผ้าและหมอนเก่า ๆ
			- ประตูเป็นสังกะสี
			- กระตักน้ำเก่า ๆ
			- วิทยุ 1 เครื่อง

ตารางที่ 4.1 ลักษณะกายภาพของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน จำแนกตามจังหวัด (ต่อ)

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	- ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- บ้านไม้ได้ดูสูง	- บ้านชั้นเดียวก่อด้วยอิฐบล็อกล้อมคิด้พื้น	- เรือนหลังเล็ก ๆ เก่า ๆ	- บ้านชั้นเดียวคิด้พื้นดิน
- หลังคาสังกะสี	- หลังคามุงสังกะสี	- ขนาด 3 X 8 เมตร	- หลังคามุงสังกะสีมีทั้งเก่าและใหม่
- ขนาด 3 X 5 เมตร		- พื้นเรือนปูด้วยซีเมนต์	- ใช้กระดานคิด้เป็นแคร่สำหรับเป็นที่นอน
- ประคูลใช้ผ้าปิด		- หลังคามุงด้วยหญ้าคาสภาพเก่ามาก	- กันเป็นห้องนอนด้วยผ้า
		- ข้าวของวางระเกะระกะ	- ม่านเก่า ๆ
		- แขนงเสื้อผ้าเก่า ๆ ไม่กัซุด	- เครื่องใช้เก่า ๆ
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- บ้านไม้ชั้นเดียวคิด้พื้น	- บ้านยังสร้างไม่เสร็จ 2 ชั้น	- บ้านไม้ชั้นเดียวได้ดูนยกพื้นสูง	- บ้านไม้ชั้นเดียวสูงจากดินเล็กน้อย
- หลังคาและฝาผนังเป็นสังกะสี	- หลังคาสังกะสี	- มุงด้วยสังกะสีเก่า ๆ	- ส่วนล่างของตัวบ้านคิด้ด้วยซีเมนต์
- มีทีวี	- ภายในบ้านไม่มีสิ่งของ	- ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่ผ่าซีก	- ข้างล่างใช้เป็นที่เก็บของ
- ห้องครัวอยู่ต่างหากมุงด้วยหญ้าคา	- เครื่องใช้มากนั้ก	- มีฟูกนอนเก่า ๆ	- ไม่มีการกันห้อง มีแต่มุ้ง
		- วิทยุ 1 เครื่อง	- เสื้อผ้าแขวนอยู่ทั่วไปตามฝาผนังของบ้าน
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- บ้านไม้หลังเล็ก ๆ ได้ดูนไม่สูงจากพื้นดิน	- บ้านหลังเล็ก ๆ	- บ้านไม้ชั้นเดียวได้ดูนสูง	- บ้านไม้ชั้นเดียวได้ดูนสูง
- มุงด้วยสังกะสี	- หลังคามุงด้วยหญ้าคา	- หลังคามุงสังกะสี	- หลังคามุงสังกะสี
- ฝาบ้านใช้ไม้คิด้เรียงไม่เท่ากัน	- ขนาดบ้าน 6 X 5 เมตร	- บ้านมีขนาด 6 X 10 เมตร	- ฝาบ้านใช้ไม้คิด้แบบห่าง ๆ
	- สิ่งของเครื่องใช้มีเพียงเล็กน้อย	- แบ่งออกเป็น 3 ห้อง ใช้ไม้ไผ่สานทำเป็นประตูแบบง่าย ๆ	- ไม่มีหน้าต่าง
			- ได้ดูนไม้คิด้ทำความสะอาด เป็นที่เก็บถ่านไว้ขาย
			- บนบ้านโล่งไม่มีฝาถัน
			- ตู้เสื้อผ้า 1 ใบ

ตารางที่ 4.2 ประวัติของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- พ่อแม่ของหัวหน้าครัวเรือน (หญิง) เคยมีที่นาขายไปเพื่อนำเงินมารักษาแม่จนไม่มีที่นา	- หัวหน้าครัวเรือนอายุ 62 ปี	- ฝ่ายหญิงเป็นหลานของหัวหน้าครัวเรือน	- พี่น้องฝ่ายหัวหน้าครัวเรือนมี 6 คน
- สามีหย่าไปอยู่ที่อื่น	- มีบุตร 6 คน	- ไม่ได้เรียนหนังสือ	- พี่น้องฝ่ายภรรยา มี 3 คน
- มีลูกที่ต้องเลี้ยง 3 คน	- เคยมีที่นาขายที่น่านาเงินมารักษาโรคของตนเองและสามี	- สติไม่ค่อยดี	- แต่งงานอายุ 19 ปี
- ปัจจุบันรับจ้าง มีหนี้สินที่ยืมจากเพื่อนบ้าน	- ปัจจุบันไม่มีที่นาต้องเช่าทำนาและรับจ้างทั่วไป	- เคยท้องไม่มีพ่อ 2 ครั้ง	- มีบุตร 9 คน
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- ครอบครัวมีที่ดินพอเลี้ยงชีพ	- หัวหน้าครัวเรือนทำงานรับจ้างมาตั้งแต่เด็กส่งเงินเรียนถึง ม.1	- หัวหน้าครัวเรือนเป็นคนจังหวัดอุบลฯ	- พี่น้องฝ่ายหัวหน้าครัวเรือน มี 9 คน
- ลูก 7 คน	- พบกับภรรยาที่หัวหิน	- มาแต่งงานกับภรรยาในหมู่บ้านนี้ ภรรยาไม่มีที่ดิน	- ฐานะพ่อแม่ดีเมื่อแต่งงานมาอยู่กินกับภรรยาไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ของตน
- ส่งเสียลูกจนจบภาคบังคับ	- แต่งงานอยู่ได้ 4 ปี กลับมาบ้านเลี้ยงลูก 2 คน	- อาชีพรับจ้าง	- มีบุตร 7 คน
- ลูก ๆ ไปรับจ้างต่างถิ่นแต่งงานกันทุกคนแล้ว	- ภรรยารับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน	- มีบุตร 2 คน ในครัวเรือนมีแม่ยายและน้องเมียรวมทั้งสิ้น 6 คน	
	- ไม่มีที่ดินของตนเอง		
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- มีลูก 5 คน	- หัวหน้าครัวเรือนอายุ 63 ปี	- พี่น้อง 11 คน	- หัวหน้าครัวเรือนเคยแต่งงาน หย่าร้างเพราะความขัดแย้งภายในครัวเรือน
- ไม่มีที่นาที่ไร	- อดีตเป็นคนสนุก ขาดความรับผิดชอบ ทำงานเป็น อส.	- เป็นแม่หม้าย	- พ่อแม่ของภรรยาเคยแยกทาง
- สามีต้องรับจ้าง ปัจจุบันไม่ค่อยไปรับจ้างเนื่องจากไม่มีงานที่จะจ้าง	- เสียค่าใช้จ่ายกับภรรยาคนแรกที่ป่วยมาก ต้องกู้เงินจากสหกรณ์	- ได้รับมรดกจากพ่อเล็กน้อย	- ภรรยาเคยแต่งงานมาก่อน
- ภรรยาอยู่บ้านเลี้ยงลูกซึ่งยังเล็กอยู่	- แต่งงานกับภรรยาคนที่ 2	- สามีไม่มีที่ดิน	- ต่างฝ่ายต่างมีลูกมาเลี้ยง
	- ลูก ๆ ขอแบ่งที่นา	- แยกทางกับสามีด้วยสาเหตุทะเลาะกัน ต่อมาสามีตาย	
	- ปัจจุบันรับจ้างไปวัน ๆ	- ไม่รู้หนังสือ	
	- ภรรยาป่วย		

ตารางที่ 4.2 ประวัติของครัวเรือนที่ยากจนดัดคน จำแนกตามจังหวัด (ต่อ)

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	- ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- หัวหน้าครัวเรือน (หญิง) อายุ 60 ปี	- หัวหน้าครัวเรือนอายุ 66 ปี	- หัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิงหม้าย	- พี่น้องของหัวหน้าครัวเรือนมี 9 คน
- แต่งงานมาอยู่หมู่บ้านนี้กับสามี	- ภรรยาอายุ 57 ปี	- พ่อแม่ตายตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เติบโตขึ้นมาอยู่กับญาติพี่น้อง	- ทั้งหัวหน้าครัวเรือนและภรรยาเคยแต่งงานและหัวหน้าครัวเรือนมีลูกติด
- ไม่มีที่นา	- ในอดีตครอบครัวทั้งสองฝ่ายไม่ลำบาก	- พบสามีเมื่อไปขอทานและแต่งงานมีลูก 1 คน	- มีบุตรกับภรรยา 5 คน อีก 2 คนเป็นลูกติดจากภรรยาเดิม
- มีอาชีพรับจ้าง	- บุตรมีครอบครัวไปทั้งหมด 7 คน	- ภายหลังสามีตายกลับมาอยู่บ้าน มีที่ดิน 1 ไร่	
- เมื่อสามีตายก็ลำบากรับจ้างน้อยลง	- อาศัยเงินที่ลูกส่งมาให้		
	- ภรรยาหาอาหารตามธรรมชาติ		
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- ครอบครัวเดิมยากจน	- หัวหน้าครัวเรือนมาแต่งงานกับภรรยาในหมู่บ้านนี้เดิมมีที่นาทำกับพี่ชาย	- หัวหน้าครัวเรือนมีพี่น้อง 7 คน	- พี่น้องของหัวหน้าครัวเรือนมี 8 คน
- มีอาชีพรับจ้างไปวันๆ	- ภรรยา	- แต่งงานใหม่เมื่อภรรยาคนแรกตาย	- เคยแต่งงาน 2 ครั้ง แยกทางกันเพราะชอบกินเหล้า
- ภรรยาป่วย	- ภายหลังพี่ชายภรรยาขายที่นาไปอยู่จังหวัดสกลนคร	- ได้ส่วนแบ่งที่ดินจากพ่อแม่เพียง 3 ไร่	- ปัจจุบันอยู่กับลูก
- สามีไปทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ	- ไม่มีที่นา รับจ้างเลี้ยงโค		
	- ผู้ใหญ่บ้าน 8 ตัว เมื่อได้ลูกแบ่งกัน		

ตารางที่ 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านกับชุมชน จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	- ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านกับครัวเรือนอยู่ในระดับดี ทั้งในด้านเงินและด้านสังคม	- ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับเพื่อนบ้านอยู่ในเกณฑ์ดี	- ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านไม่ค่อยดี ไม่มีใครมาคุยด้วย เนื่องจากเคยท้องไม่มีพ่อถึง 2 ครั้ง	- ความสัมพันธ์กับชุมชนและเพื่อนบ้านดี
- ร่วมกับชุมชนมากในเรื่องการทำบุญเทศกาลต่าง ๆ		- ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก	- การช่วยเหลือจากชุมชนภายนอกไม่เคยได้รับ
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านดี	- ความสัมพันธ์ในการได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี	- ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนเป็นอย่างดี	- เพื่อนบ้านไม่เคยรังเกียจให้ความช่วยเหลือดี
	- ส่วนการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกไม่ได้เข้าร่วม เพราะไม่มีเวลาว่าง	- ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก	- พึ่งพาอาศัยสถานีนอนมัยเมื่อเจ็บป่วย
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- เข้าร่วมกิจกรรมระหว่างครัวเรือนกับชุมชน เช่น งานบุญต่าง ๆ	- ไม่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเพราะเป็นคนต่างหมู่บ้าน	- เพื่อนบ้านเข้าใจวิถีความเป็นอยู่	- เนื่องจากไม่ค่อยอยู่ในหมู่บ้านต้องไปรับจ้างที่อื่น
	- ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ	- ไม่เคยเข้าประชุมกับชาวบ้าน	- เพิ่งกลับมาได้ 1 เดือนต้องพยายามหางานทำ
		- ได้รับบัตรสงเคราะห์ผู้ยากไร้จากหน่วยราชการ	- จังยังไม่ได้สัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเท่าใดนัก
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	- การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับต่ำ	- การพึ่งพาเพื่อนบ้านมีบ้าง	- การพึ่งพาเพื่อนบ้านมีอยู่บ้าง ยกเว้น เรื่องการยืมเงิน
- ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ	- ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ	- ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ	- ทำให้การพึ่งพาเพื่อนบ้านเป็นแบบธรรมดา
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- ร่วมงานกับชาวบ้านและเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ	- เพื่อนบ้านให้กู้ยืมเงิน	- ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน จากรัฐ เช่น สถานีนอนมัย	- ได้รับความช่วยเหลือสงเคราะห์จากชาวบ้านเป็นอย่างดี
	- ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ		

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานกับเพื่อนบ้าน
จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- ต้องทำงานหนัก - ไม่มีเวลาพักผ่อน	- ความเป็นอยู่แร้นแค้น กว่าครัวเรือนอื่น - ไม่มีที่ดินทำกิน - ต้องไปรับจ้างหารายได้	- แตกต่างกับครัวเรือน เพื่อนบ้าน	- เหมือนกับเพื่อนบ้าน - แตกต่างกันเพียงครัว เรือนไม่มีทุนสำรองไว้ใช้ ในยามฉุกเฉิน
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- ต้องทำงานหนักตลอด ทั้งปี - ไม่มีเวลาพักผ่อน - หาเข้ากินค่า	- แตกต่างกับครัวเรือนอื่น เป็นอย่างมาก - ต้องออกไปรับจ้างตลอด ไม่มีเวลาเที่ยว - ไม่ได้คิดมากต่างคนต่าง อยู่ตามฐานะของตน	- มีความแตกต่างที่ครัว เรือนต้องหาเข้ากินค่า	- ไม่แตกต่างกับเพื่อนบ้าน - ส่วนที่แตกต่างคือไม่ สบายทำอะไรไม่ได้
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- ต้องขอยืมข้าวตลอดปี - ต้องรับจ้างตลอด - แตกต่างกับครัวเรือน อื่นมาก	- มีความลำบากกว่าครัว เรือนของคนอื่น - มีที่ดินทำกินเล็กน้อย - ลูก ๆ มีครอบครัวยากลำบาก - ไม่มีใครส่งเงินมาเลี้ยงดู คนและภรรยา	- ความเป็นอยู่ลำบากกว่า ครัวเรือนของเพื่อนบ้าน	- เพื่อนบ้านมีฐานะดีกว่า ครัวเรือนของตน
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- เมื่อสามีตายทำให้ความ เป็นอยู่ลำบาก - ต้องทำมาหากินเลี้ยง คนเดียว	- วิถีชีวิตมีความยากลำบาก กว่าเพื่อนบ้านเล็กน้อย	- ยากจนที่สุดในหมู่บ้าน ไม่มีเสื้อผ้าจะใส่	- แตกต่างกับเพื่อนบ้าน เพราะต้องหาเข้ากินค่า
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- ต้องซื้อข้าวตลอดปี - ต้องรับจ้างทำงานตลอด - ไม่มีที่ดินทำกิน	- วิถีชีวิตลำบากกว่า เพื่อนบ้าน - ต้องรับจ้างทำนา - บางครั้งคิดมาก คิดจะฆ่า ตัวตาย	- ยากจนกว่าครัวเรือน เพื่อนบ้านทั่ว ๆ ไป มีที่ ดินทำกินน้อย ไม่มีเงิน เก็บไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน	- ลำบากกว่าครัวเรือนอื่น - ลูกมีโรคประจำตัว ไม่มี เงินรักษา

ตารางที่ 4.6 วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในอนาคต 5 ปีข้างหน้า
จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- อนาคตจะดีขึ้นเพราะลูกสาวคนโตจะสามารถหาเงินทำงานได้	- อนาคตจะลำบากกว่าเดิม เพราะเมื่อลูกชายแต่งงานไป รายได้จะไม่มี	- ไม่ได้คิดถึงอนาคตของตน - คาดหวังให้ชีวิตของลูกชายดีขึ้น	- ชีวิตความเป็นอยู่ไม่ดีกว่าเดิม - จะลำบากมากขึ้นเพราะอายุมากขึ้น
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพราะลูก ๆ ที่เรียนจะเรียนจบ สามารถหางานทำเลี้ยงชีพได้	- ครอบครัวจะดีขึ้นเพราะมีงานเข้ามามากขึ้น	- ถ้ามีงานรับจ้างตลอดน่าจะมีเงินพอซื้อที่ดินได้บ้าง โดยเฉพาะงานก่อสร้างซึ่งไม่มีใครทำเป็นในหมู่บ้าน	- ไม่ได้วางแผนอะไร - ไม่สามารถจะทำให้ชีวิตดีขึ้นเพราะอายุมากแล้ว
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- อนาคตจะดีขึ้นเพราะลูกคนโตจะหาเลี้ยงครอบครัวส่งเสียพ่อแม่ได้บ้าง	- อนาคตคงจะลำบากกว่าเดิมเพราะอายุมากขึ้นไม่สามารถทำมาหากินได้ดีเท่าเดิม	- ไม่ได้วางแผนในอีก 5 ปีข้างหน้า - ทำงานในปัจจุบันไปเรื่อย ๆ	- น่าจะดีขึ้น - เมื่อลูกเรียนจบค่าใช้จ่ายในการเรียนก็ลดลง
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- อนาคตจะไม่ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะอายุมากขึ้น	- อนาคตจะดีขึ้น ถ้าหากลูกชายจะเลี้ยงดูตน	- อนาคตคงมีชีวิตที่ลำบากกว่านี้	- ชีวิตความเป็นอยู่ น่าจะดีขึ้น - ลูก ๆ ได้เรียนสูงขึ้น
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- อนาคตจะดีขึ้น ถ้าสามีมีงานจ้างทำงานตลอดปี และเมื่อลูกโตคงจะดีขึ้น	- อนาคตจะดีขึ้นเมื่อได้ลูกโตจากการเลี้ยงโคของผู้ใหญ่บ้าน	- คงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง หรืออาจจะลำบากกว่าเดิม เพราะลูกสาวได้แยกทางกับสามี - ทุกวันนี้พอใจกับสิ่งที่มียู่	- ไม่แน่ใจในอนาคต - เพราะลูกยังเล็กและมีโรคประจำตัว ถ้าหากมีเงินจากการขายเครื่องจักสาน ก็จะเอาเงินไปรักษาลูกให้หาย

ตารางที่ 4.7 สาเหตุสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนตกงาน
จำแนกตามจังหวัด

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 1	ครัวเรือนที่ 6	ครัวเรือนที่ 11	ครัวเรือนที่ 16
- ขายที่ดินเพื่อนำเงินไปใช้ รักษาแม่	- มีหนี้สินต้องทำงานหา เงินไปใช้หนี้	- ไม่รู้หนังสือทำให้ขาด ความคิดหรือแนวทางใน การพัฒนาคุณภาพชีวิต	- ไม่มีที่ดินทำกิน
- ลูก ๆ ไม่ได้ช่วยเหลือ เลี้ยงดูพ่อแม่	- ไม่มีใครช่วยทำมาหากิน จำเป็นต้องขายที่ดินเพื่อ เป็นค่ารักษาพยาบาล	- ไม่มีที่ดินทำกิน	- ชีวิตลำบากมาตลอด ไม่ มีทุนที่จะตั้งตัว
	- เมื่อฝนแล้งทำให้ขาดผล ผลิต จึงไม่มีเงิน	- ไม่กระตือรือร้นที่จะ หาเงิน	- ไม่มีการศึกษา
		- สติไม่ค่อยดี	- ลูก ๆ มากเกินไป โตขึ้น ไม่ได้เลี้ยงดูพ่อแม่
ครัวเรือนที่ 2	ครัวเรือนที่ 7	ครัวเรือนที่ 12	ครัวเรือนที่ 17
- การมีลูกหลายคน ทำให้มี ค่าใช้จ่ายมาก	- ทำงานได้เงินมาไม่มีการ วางแผน ขอบเขต ไม่มี เงินเก็บ	- ถูกยึดที่ดินทำกิน ทำให้ไม่ มีที่ดินทำกิน	- ไม่มีเงินเก็บเพราะนำไป รักษาพยาบาลตนเองและ ภรรยา
	- ไม่ได้รับมรดกจากพ่อ แม่ทั้งฝ่ายชายและหญิง	- รับจ้างไปวัน ๆ	- ไม่มีที่ดินทำกิน
		- ไม่มีเงินเก็บ	- สุขภาพไม่ดี
ครัวเรือนที่ 3	ครัวเรือนที่ 8	ครัวเรือนที่ 13	ครัวเรือนที่ 18
- ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องซื้อ ข้าวกิน	- ขาดการวางแผน มีหนี้	- ฐานะความเป็นอยู่ของ พ่อแม่ในอดีตไม่ดี และเมื่อ	- ปัญหาความแตกแยกทั้ง ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง
- มีลูกมาก ใช้จ่ายสูง	- ใช้จ่ายเงินมากกับการ รักษาพยาบาลภรรยา	มีลูกมากจึงไม่มีมรดกให้	- ไม่มีที่ดินทำกิน
- ไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ ทั้งสองฝ่าย		- ไม่มีการศึกษา ขาดความรู้ ในการดำเนินชีวิต	- ไม่มีงานทำ ค่าจ้าง แรงงานต่ำ
		- มีการหย่าร้าง	
		- ความเคยชินพอใจในสิ่งที่ ตนมีอยู่	
ครัวเรือนที่ 4	ครัวเรือนที่ 9	ครัวเรือนที่ 14	ครัวเรือนที่ 19
- สามิตาย	- ถูกโกงในการซื้อขายที่ดิน	- ถ้าพ่าร้าพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก	- ไม่มีที่ทำกิน
- ลูก ๆ ไม่ได้เลี้ยงดู	- ไม่มีที่ดินทำกิน	- ขาดการศึกษาจึงไม่เข้าใจ สิ่งใหม่ ๆ	- ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ไม่มีมรดกตกทอด
- ที่นเป็นที่ยึดครอง ผลผลิตต่ำ	- สุขภาพร่างกายของหัว หน้าครัวเรือนและภรรยา ไม่ดี		- มีบุตรมากเกินไป
	- มีหนี้สินมาก (ขกส.)		- ต้องใช้จ่ายในการเลี้ยง ดูมาก
	- ลูกหลานไม่ได้มาเลี้ยงดู		

ตารางที่ 4.7 สาเหตุสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนตกดาน
จำแนกตามจังหวัด (ต่อ)

จังหวัดสุรินทร์	จังหวัดยโสธร	จังหวัดมุกดาหาร	จังหวัดชัยภูมิ
ครัวเรือนที่ 5	ครัวเรือนที่ 10	ครัวเรือนที่ 15	ครัวเรือนที่ 20
- ไม่มีที่ดินทำกิน - ไม่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ เพราะไม่มีที่นาตั้งแต่สมัย พ่อแม่ - เมื่อเจ็บป่วยต้องใช้จ่าย มากในการรักษา	- ไม่มีที่ดินทำกิน - ขายที่เพื่อนำเงินไป เลี้ยงลูก - มีหนี้สินมากต้องกู้ เพื่อนบ้าน	- มีที่ดินทำกินน้อย - สมาชิกในครอบครัวที่ ทำงานหาเลี้ยงมีน้อย - ผลผลิตทางการเกษตร ต้องอาศัยธรรมชาติ จึงไม่แน่นอน - ไม่มีเงินเก็บไว้ใช้ในยาม ฉุกเฉิน	- ครอบครัวย่ำแย่ - ดูแลเลี้ยงดูคนเดียว - มีที่ทำกินน้อย

ตารางที่ 4.8 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน

จำนวนครอบครัว	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1 ครอบครัว	4	5	3	5	17 (85.00)
2 ครอบครัว	1	0	2	0	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
จำนวนครอบครัวเฉลี่ย	1.00	1.00	1.40	1.00	1.30

ตารางที่ 4.9 จำนวนประชากรในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามเพศ

เพศ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ชาย	11	7	7	11	36 (45.57)
หญิง	16	8	11	8	43 (54.43)
รวม	27	15	18	19	79 (100.00)

ตารางที่ 4.10 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน

จำนวนคนในครัวเรือน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1	1	0	1	1	3 (15.00)
2	0	1	2	0	3 (15.00)
3	0	3	0	3	6 (30.00)
4	0	1	0	0	1 (5.00)
5	2	0	0	0	2 (10.00)
6	0	0	1	0	1 (5.00)
7	1	0	1	0	2 (10.00)
9	1	0	0	1	2 (10.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
จำนวนคนเฉลี่ย ต่อครัวเรือน	5.40	3.00	3.60	3.80	3.95

ตารางที่ 4.11 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 15	14	4	5	7	30 (37.97)
15-64	12	10	10	11	43 (54.43)
65 ขึ้นไป	1	1	3	1	6 (7.59)
รวม	27	15	18	19	79 (100.00)
อัตราส่วนผู้เป็นภาระ (ร้อยละ)	125.0	50.0	80.0	72.73	83.72

ตารางที่ 4.12 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ชาย	3	4	3	5	15 (75.00)
หญิง	2	1	2	0	5 (25.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.13 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	2	0	4	0	6 (30.00)
ประถมศึกษา	2	4	1	5	12 (60.00)
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	0	0	0	1 (5.00)
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	0	1	0	0	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม* (ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	3	0	8	1	12 (26.09)
ประถมศึกษา	4	9	5	10	28 (60.87)
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	0	0	1	2 (4.35)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	0	0	0	1 (2.17)
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	1	2	0	0	3 (6.52)
รวม	10	11	13	12	46 (100.00)

* ไม่รวมผู้ที่กำลังศึกษาและยังไม่เข้าเรียน 33 คน

ตารางที่ 4.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีอาชีพ	0	3	2	0	5 (10.87)
การเกษตร	3	0	9	2	14 (30.43)
ประกอบกิจการส่วนตัว	0	0	0	1	1 (2.17)
รับจ้าง (ลูกจ้าง) เอกชน	7	8	2	9	26 (56.52)
รวม	10	11	13	12	46 (100.00)

ตารางที่ 4.16 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง

อาชีพรอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีอาชีพรอง	7	11	7	9	34 (73.91)
การเกษตร	0	0	0	1	1 (2.17)
รับจ้าง (ลูกจ้าง) เอกชน	2	0	0	1	9 (19.57)
อื่น ๆ	1	0	0	1	2 (4.35)
รวม	10	11	13	12	46 (100.00)

ตารางที่ 4.17 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา
กับในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงอาชีพ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	26	14	18	18	76 (96.20)
มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	1	1	0	1	3 (3.80)
รวม	27	15	18	19	79 (100.00)

ตารางที่ 4.18 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยกำลังแรงงานที่สิ้นสุด
การเรียนแล้ว

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
จำนวนวันที่ทำอาชีพหลัก	74.17	80.30	83.40	196.91	109.14
จำนวนวันที่ทำอาชีพรอง	16.67	0.00	2.50	23.09	15.79

ตารางที่ 4.19 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว
จำแนกตามวันทำงานใน 1 ปี

จำนวนวันทำงาน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
0	0	2	0	0	2 (5.00)
1-90	4	4	6	0	14 (35.00)
91-180	3	3	4	5	15 (37.50)
181-270	2	1	0	2	5 (12.50)
271-365	0	0	0	4	4 (10.00)
รวม	9	10	10	11	40 (100.00)

ตารางที่ 4.20 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง

การทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม* (ร้อยละ)
มีการทำงานรับจ้าง	9	8	8	10	35 (76.09)
ไม่ได้ทำงานรับจ้าง	1	3	5	2	11 (23.91)
รวม	10	11	13	12	46 (100.00)

* ประชากรบางรายแม้ไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงานก็ทำงานรับจ้าง

ตารางที่ 4.21 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง

ประเภทของงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	6	7	6	4	23 (65.71)
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	3	1	2	0	6 (17.14)
ถูกจ้างในโรงงาน	0	0	0	6	6 (17.14)
รวม	9	8	8	10	35 (100.00)

ตารางที่ 4.22 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง

สถานที่ทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	6	7	8	6	24 (68.57)
จังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	0	0	0	1 (2.86)
กรุงเทพมหานคร	2	1	0	4	7 (20.00)
ภาคกลาง	0	0	0	3	3 (8.57)
รวม	9	8	8	10	35 (100.00)

ตารางที่ 4.23 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้าง
จำแนกตามช่วงเวลาที่ใช้ไปทำงาน

ช่วงเวลาที่ใช้ไปทำงานรับจ้าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
หลังเก็บเกี่ยว	1	0	0	0	1 (2.86)
ทำตลอดปี	0	4	0	4	8 (22.86)
ไม่แน่นอน	8	4	8	6	26 (74.29)
รวม	9	8	8	10	35 (100.00)

ตารางที่ 4.24 จำนวนผู้ย้ายออกนอกหมู่บ้านและย้ายเข้าในหมู่บ้านเฉลี่ยต่อครัวเรือน
จำแนกตามระยะเวลาที่ย้าย

ลักษณะการย้ายถิ่น	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ย้ายออกนาน 6 เดือนขึ้นไป	0.00	0.20	0.20	0.00	0.10
ย้ายออกน้อยกว่า 6 เดือน	0.60	0.00	0.20	0.00	0.20
ย้ายเข้านาน 6 เดือนขึ้นไป	0.20	0.40	0.00	0.60	0.30
ย้ายเข้าน้อยกว่า 6 เดือน	0.20	0.00	0.00	0.00	0.05

ตารางที่ 4.25 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์
กับหัวหน้าครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
หัวหน้าครัวเรือน	2	0	0	0	2 (33.33)
ลูกชาย	1	1	0	0	2 (33.33)
ลูกสาว	0	0	1	0	1 (16.67)
อื่น ๆ	0	0	1	0	1 (16.67)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.26 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ

เพศ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ชาย	3	1	1	0	5 (83.33)
หญิง	0	0	1	0	1 (16.67)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.27 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่ได้รับการศึกษา	0	0	1	0	1 (16.67)
ประถมศึกษา	2	1	1	0	4 (66.67)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	0	0	0	1 (16.67)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.28 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
15-64 ปี	3	1	2	0	6 (100.00)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.29 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่

แหล่งที่ไปอยู่	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	1	0	2	0	3 (50.00)
จังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0	1	0	0	1 (16.67)
กรุงเทพมหานคร	2	0	0	0	2 (33.33)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.30 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ทำ

อาชีพ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
กำลังเรียน	1	0	0	0	1 (16.67)
การเกษตร	0	0	2	0	2 (33.33)
รับจ้าง (ลูกจ้าง) เอกชน	2	1	0	0	3 (50.00)
รวม	3	1	2	0	6 (100.00)

ตารางที่ 4.31 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
โสด	1	0	1	0	2 (10.00)
แต่งงาน	2	4	2	3	11 (55.00)
หม้าย	1	1	2	1	5 (25.00)
หย่าร้าง	1	0	0	1	2 (10.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.32 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยใช้วิธีการคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เคยใช้	3	4	3	3	13 (65.00)
ไม่เคยใช้	2	1	2	2	7 (35.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.33 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้

วิธีการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ทำหมันชาย	0	0	1	0	1 (7.69)
ทำหมันหญิง	0	2	0	1	3 (23.08)
กินยา	0	2	2	1	5 (38.46)
ฉีดยา	3	0	0	1	4 (30.77)
รวม	3	4	3	3	13 (100.00)

ตารางที่ 4.34 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

รายการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่	21	25	9	28	83 (89.25)
จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายไปแล้ว	0	5	2	1	8 (8.60)
จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายก่อนคลอด (แท้ง)	1	0	0	1	2 (2.15)
รวม	22	30	11	30	93 (100.00)
จำนวนบุตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน	4.40	6.0	2.20	6.0	4.65

ตารางที่ 4.35 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุขณะที่ตาย

ช่วงอายุ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 1 ปี	0	4	0	0	4 (50.00)
1-5 ปี	0	0	1	0	1 (12.50)
6-10 ปี	0	0	1	0	1 (25.00)
11-20 ปี	0	1	0	1	2 (25.00)
รวม	0	5	2	1	8 (100.00)

ตารางที่ 4.36 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย

สาเหตุการตาย	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มาลาเรีย	0	0	1	0	1 (12.50)
อุบัติเหตุ	0	1	0	1	2 (25.00)
ไม่ทราบสาเหตุการตาย	0	4	0	0	4 (50.00)
อื่น ๆ	0	0	1	0	1 (12.50)
รวม	0	5	2	1	8 (100.00)

ตารางที่ 4.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ

จำนวนคนพิการ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีคนพิการ	4	4	5	5	18 (90.00)
1 คน	1	1	0	0	2 (10.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
จำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.20	0.20	0.00	0.00	0.10

ตารางที่ 4.38 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน

จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	3	2	3	3	11 (55.00)
1 คน	2	2	2	2	8 (40.00)
2 คน	0	1	0	0	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง เฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.40	0.80	0.40	0.40	0.50

ตารางที่ 4.39 จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค

ชนิดโรคเรื้อรัง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
โรคหัวใจ	0	1	0	0	1 (10.00)
โรคเบาหวาน	0	2	0	0	2 (20.00)
โรคอื่นๆ	2	1	2	2	7 (70.00)
รวม	2	4	2	2	10 (100.00)

ตารางที่ 4.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม

ลักษณะส้วม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ส้วมซึม	0	4	2	4	10 (50.00)
ไม่มีส้วม	5	1	3	1	10 (50.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.41 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะบ้าน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
1. บ้านไม้ชั้นเดียวได้ฐานสูงพื้นดิน	3	1	4	2	10	(50.00)
2. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)	2	0	0	1	3	(15.00)
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)	0	1	0	0	1	(5.00)
4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)	0	0	1	1	2	(10.00)
5. บ้านก่อด้วยอิฐบล๊อคชั้นเดียว พื้นซีเมนต์	0	2	0	0	2	(10.00)
6. บ้านก่อด้วยอิฐบล๊อคชั้นเดียวพื้นดิน	0	0	0	1	1	(5.00)
7. บ้านก่อด้วยอิฐบล๊อค 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	0	1	0	0	1	(5.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)

ตารางที่ 4.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน

ชนิดของหลังคาบ้าน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
กระเบื้อง	1	0	0	0	1	(5.00)
สังกะสี	4	3	4	4	15	(75.00)
อื่นๆ	0	2	1	1	4	(20.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)

ตารางที่ 4.43 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม

มูลค่าบ้าน (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ต่ำกว่า 5,000	3	2	3	3	11	(55.00)
5,001 - 10,000	1	0	2	0	3	(15.00)
10,001 - 20,000	1	0	0	0	1	(5.00)
20,001 - 30,000	0	0	0	2	2	(10.00)
30,001 - 40,000	0	3	0	0	3	(15.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)
มูลค่าบ้านเฉลี่ยต่อหลัง	8,000.00	25,800.00	4,150.00	14,700.00	13,162.50	

ตารางที่ 4.44 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน

ลักษณะการถือครอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เป็นบ้านของตนเอง	5	5	5	5	20 (100.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.45 พื้นที่ดินถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่)

หน่วย : ไร่

ลักษณะการถือครอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ที่ดินของตนเอง					
ใช้ทำการเกษตรเอง	2.80	0.00	1.00	0.00	0.95
ที่ดินของผู้อื่นที่ให้ใช้ประโยชน์					
เช่าจากผู้อื่น	4.00	1.20	0.00	11.20	4.10
ผู้อื่นให้ทำฟรี	0.00	0.00	0.20	0.80	0.25
รวม	6.80	1.20	1.20	12.00	5.30

ตารางที่ 4.46 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไม่รวมที่ดินบริเวณบ้าน)

พื้นที่ดินของตนเอง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่มีที่ดินของตนเอง	3	5	1	5	14 (70.00)
1-5	0	0	3	0	3 (15.00)
11-20	2	0	1	0	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.47 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงในที่ดิน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เปลี่ยนแปลง	2	2	4	5	13 (65.00)
ที่ดินลดลง	2	3	1	0	6 (30.00)
ที่ดินเพิ่มขึ้น	1	0	0	0	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.48 จำนวนพื้นที่ดิน (ไร่) ที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง

เหตุผล	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ขาย	18	51	0	0	69 (80.23)
อื่น ๆ (แบ่งมรดกและใช้หนี้)	0	15	2	0	17 (19.77)
รวม	18	66	2	0	86 (100.00)

ตารางที่ 4.49 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ

ชนิดพืช	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
จำนวนครัวเรือนที่ไม่ได้ทำการเกษตร	3	4	1	3	11 (55.00)
ข้าวเหนียว	0	0	4	2	6 (30.00)
ข้าวเจ้า	2	0	0	2	4 (20.00)
มันสำปะหลัง	0	1	1	0	2 (10.00)
ปอ	0	0	0	1	1 (5.00)
พืชไร่อื่น ๆ	1	0	0	0	1 (5.00)

ตารางที่ 4.50 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)

ชนิดพืช	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ข้าวเหนียว	0.00	0.00	213.75	275.00	244.37
ข้าวเจ้า	75.00	0.00	0.00	166.67	82.86
มันสำปะหลัง	0.00	150.00	2,500.00	0.00	737.50

ตารางที่ 4.51 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
โค	2	1	0	0	3 (15.00)
กระบือ	3	0	2	0	5 (25.00)
เป็ด	3	0	0	0	3 (15.00)
ไก่	3	3	1	2	9 (45.00)

ตารางที่ 4.52 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
โค	0.80	0.20	0.00	0.00	0.25
กระบือ	0.80	0.00	1.20	0.00	0.50
เป็ด	2.80	0.00	0.00	0.00	0.70
ไก่	3.20	5.20	1.40	2.40	3.05

ตารางที่ 4.53 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้

แหล่งที่มาของรายได้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1. รายได้จากการเกษตร	2,438.00	550.00	1,006.00	0	998.50 (10.77)
• พืชไร่	1,500.00	450.00	1,000.00	0	737.50 (7.96)
• ไม้ผลและไม้ยืนต้น	14.00	0.00	0.00	0.00	3.50 (0.04)
• ผัก	560.00	0.00	6.00	0.00	141.50 (1.53)
• สัตว์	24.00	0.00	0.00	0.00	6.00 (0.33)
• ไหม	340.00	0.00	0.00	0.00	85.00 (0.92)
2. รายได้นอกการเกษตร	8,514.00	8,210.60	4,320.00	1,236.00	8,270.15 (89.23)
• รับจ้าง	3,844.00	2,526.60	4,120.00	8,196.00	4,671.65 (50.40)
• หัตถกรรม	0.00	0.00	0.00	600.00	150.00 (1.62)
• ค้าขาย	0.00	0.00	0.00	80.00	20.00 (0.22)
• ผู้อื่นส่งมาให้	4,660.00	5,500.00	160.00	2,500.00	3,205.00 (34.58)
• การหาของป่า	10.00	184.00	40.00	660.00	223.50 (2.41)
รวม	10,952.00	8,760.60	5,326.00	12,036.00	9,268.65 (100.00)
เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน	169.01	243.35	123.29	263.95	195.54

ตารางที่ 4.54 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน

ระดับรายได้ (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 1,000	0	0	2	0	2 (10.00)
1,001-3,000	0	0	1	1	2 (10.00)
3,001-5,000	0	2	0	0	2 (10.00)
5,001-10,000	3	2	1	1	7 (35.00)
10,001-20,000	2	1	1	2	6 (30.00)
20,001-30,000	0	0	0	1	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.55 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท)

ประเภทรายจ่าย	สุรินทร์	ยโสธร	นุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	ร้อยละ
1. รายจ่ายในการเกษตร	1,326.40	1,850.00	24.00	940.00	1,035.10	(9.74)
ค่าจ้างแรงงาน	264.00	0.00	0.00	20.00	71.00	(0.67)
ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร	340.00	120.00	0.00	650.00	277.50	(2.61)
ค่าพันธุ์พืช	0.00	0.00	0.00	20.00	5.00	(0.05)
ค่าปุ๋ยเคมี	560.00	0.00	0.00	152.00	178.00	(1.67)
ค่ายาฆ่าแมลง	86.00	0.00	0.00	0.00	21.50	(0.20)
ค่าซื้อเครื่องมือในการเกษตร	62.00	30.00	24.00	40.00	39.00	(0.37)
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00	2.00	0.50	(0)
ค่าดอกเบี้ย	0.00	1,700.00	0.00	0.00	425.00	(4.00)
ค่าภาษีที่ดิน	14.40	0.00	0.00	0.00	3.60	(0.03)
ค่าเช่าที่ดินทำการเกษตร	0.00	0.00	0.00	56.00	14.00	(0.13)
2. รายจ่ายในการครองชีพ	10,823.40	10,565.60	5,501.20	11,490.20	9,595.10	(90.26)
ค่าซื้อข้าวสารบริโภค	4,586.00	3,203.80	2,644.00	3,309.00	3,435.70	(32.32)
ค่าอาหาร	1,645.00	2,322.60	1,140.00	3,740.00	2,211.90	(20.81)
ค่าเชื้อเพลิง	0.00	0.00	38.80	0.00	9.70	(0.09)
ค่าไฟฟ้า	312.00	512.00	33.60	238.40	274.00	(2.58)
ค่าผงซักฟอก	712.00	1,012.00	339.80	628.00	672.95	(6.33)
ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	1,190.40	144.00	220.00	616.40	542.70	(5.11)
ค่าอาหารและค่าพาหนะ	170.00	398.00	300.00	240.00	277.00	(2.61)
ค่าเสื้อผ้า	300.00	178.00	300.00	250.00	257.00	(2.42)
ค่าก่อสร้าง	0.00	0.00	200.00	1,000.00	300.00	(2.82)
ค่ารักษาพยาบาล	700.00	160.00	0.00	146.00	251.50	(2.37)
ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	548.00	560.00	70.00	344.00	380.50	(3.58)
ค่าสุรา	260.00	476.00	75.00	848.80	414.95	(3.90)
ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโชค	0.00	0.00	100.00	0.00	25.00	(0.24)
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	400.00	1,599.20	40.00	129.60	542.20	(5.10)
รวม	12,149.80	12,415.60	5,525.20	12,430.20	10,630.20	(100.00)

ตารางที่ 4.56 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน

ระดับรายจ่าย (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 1,000	0	0	2	0	2 (10.00)
1,001 - 3,000	0	0	1	0	1 (5.00)
3,001 - 5,000	0	1	0	1	2 (10.00)
5,001 - 10,000	2	2	1	1	6 (30.00)
10,001 - 20,000	3	0	1	2	6 (30.00)
20,001 - 30,000	0	2	0	1	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.57 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี

รายได้สุทธิ / ครัวเรือน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ติดลบ	2	3	2	3	10 (50.00)
ไม่มีรายได้	0	0	1	0	1 (5.00)
1-500	2	1	2	1	6 (30.00)
501-1,000	1	1	0	0	2 (10.00)
2,001-3,000	0	0	0	1	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.58 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ

การเป็นหนี้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
เป็นหนี้	5	4	2	4	15 (75.00)
ไม่เป็นหนี้	0	1	3	1	5 (25.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.59 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ จำแนกตามแหล่งเงินกู้

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม*	(ร้อยละ)
ธกส.	0	1	0	0	1	(5.00)
สหกรณ์ต่าง ๆ	0	2	0	0	2	(10.00)
พ่อค้า	4	0	1	0	5	(10.00)
ญาติ	0	3	0	1	4	(20.00)
เพื่อนบ้าน	2	2	1	3	8	(40.00)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	0	2	2	1	5	(25.00)
อื่นๆ	0	1	0	0	1	(5.00)

* บางครัวเรือนกู้มากกว่า 1 แห่ง

ตารางที่ 4.60 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม
ธกส.	0.00	1,600.00	0.00	0.00	400.00
สหกรณ์ต่าง ๆ	0.00	7,000.00	0.00	0.00	1,750.00
พ่อค้า	6,220.00	0.00	60.00	0.00	1,570.00
ญาติ	0.00	2,300.00	0.00	600.00	725.00
เพื่อนบ้าน	5,400.00	1,820.00	100.00	1,680.00	2,250.00
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	0.00	500.00	1,000.00	1,200.00	675.00
อื่นๆ	0.00	200.00	0.00	0.00	50.00
รวม	11,620.00	13,420.00	1,160.00	3,480.00	7,420.00

ตารางที่ 4.61 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2541

การกู้ยืมเงิน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
กู้	4	4	2	4	14	(70.00)
ไม่กู้	1	1	3	1	6	(30.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)

ตารางที่ 4.62 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2541 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
สหกรณ์ต่าง ๆ	0	2,000.00	0	0	500.00	(17.04)
พ่อค้า	1,476.00	0	60.00	0	384.00	(13.09)
ญาติ	0	1,100.00	0	600.00	425.00	(14.49)
เพื่อนบ้าน	1,400.00	1,820.00	100.00	1,680.00	1,250.00	(42.60)
กองทุนต่างๆของหมู่บ้าน	0	300.00	1,000.00	0	325.00	(11.08)
อื่น ๆ	0	200.00	0	0	50.00	(1.70)
รวม	2,876.00	5,420.00	1,160.00	2,280.00	2,934.00	(100.00)

ตารางที่ 4.63 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2541

แหล่งเงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
สหกรณ์ต่าง ๆ	0	1	0	0	1	(5.00)
พ่อค้า	3	0	1	0	4	(20.00)
ญาติ	0	2	0	1	3	(15.00)
เพื่อนบ้าน	2	2	1	3	8	(40.00)
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	0	1	2	0	3	(15.00)
อื่น ๆ	0	1	0	0	1	(5.00)

ตารางที่ 4.64 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินกู้ในปี 2541

ปริมาณเงินกู้ (บาท)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
1 - 5,000	2	2	2	4	10	(71.43)
5,001 - 10,000	2	1	0	0	3	(21.43)
10,001 - 25,000	0	1	0	0	1	(7.14)
รวม	4	4	2	4	14	(100.00)

ตารางที่ 4.65 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)

การใช้เงินกู้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ใช้เพื่อการเกษตร	0	0	0	676.00	169.00	(5.76)
ใช้นอกการเกษตร	2,876.00	5,420.00	1,160.00	1,604.00	2,765.00	(94.24)
รวม	2,876.00	5,420.00	1,160.00	2,280.00	2,934.00	(100.00)

ตารางที่ 4.66 จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มต่าง ๆ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
กลุ่มลูกค้า ฆกส.	0	1	0	0	1	(5.00)
กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร	0	2	0	0	2	(10.00)
กลุ่มเกษตรกร	0	1	0	0	1	(5.00)
กลุ่มอื่น ๆ (เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน)	0	3	1	4	8	(40.00)

ตารางที่ 4.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม

จำนวนหลักสูตรที่เคยอบรม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ไม่เคยอบรม	5	4	5	5	19	(95.00)
เคยอบรม 1 หลักสูตร	0	1	0	0	1	(5.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)

ตารางที่ 4.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงิน

การได้รับความช่วยเหลือ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม	(ร้อยละ)
ได้รับ	0	0	0	0	0	(0.00)
ไม่ได้รับ	5	5	5	5	20	(100.00)
รวม	5	5	5	5	20	(100.00)

ตารางที่ 4.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

การได้รับความช่วยเหลือ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ได้รับ	1	0	0	0	1 (5.00)
ไม่ได้รับ	4	5	5	5	19 (95.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

การได้รับคำแนะนำ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ได้รับ	0	0	0	0	0 (0.00)
ไม่ได้รับ	5	5	5	5	20 (100.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ

การมีบัตรประกันสุขภาพ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มี	3	5	4	2	14 (70.00)
ไม่มี	2	0	1	3	6 (30.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.72 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล

ระยะห่าง (เมตร)	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่เกิน 10 เมตร	2	4	3	5	14 (70.00)
11 – 20	2	0	0	0	2 (10.00)
21 – 30	0	0	1	0	1 (5.00)
41 – 50	0	1	1	0	2 (10.00)
50 – 100	1	0	0	0	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
เฉลี่ย	31.00	16.60	16.80	5.40	17.45

ตารางที่ 4.73 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำดื่ม	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
น้ำประปา	0	2	1	0	3 (15.00)
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	0	2	0	5	7 (35.00)
บ่อน้ำบาดาล	0	1	0	0	1 (5.00)
บ่อน้ำตื้น	5	0	1	0	6 (30.00)
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	0	0	1	0	1 (5.00)
อื่นๆ	0	0	2	0	2 (10.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.74 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
น้ำประปา	0	1	1	4	6 (30.00)
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	0	1	0	0	1 (5.00)
บ่อน้ำบาดาล	0	1	0	0	1 (5.00)
บ่อน้ำตื้น	5	2	1	1	9 (45.00)
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	0	0	1	0	1 (5.00)
อื่นๆ	0	0	2	0	2 (10.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.75 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้

การมีไฟฟ้าใช้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
มี	5	5	2	5	17 (85.00)
ไม่มี	0	0	3	0	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน

ลักษณะการใช้	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ฟังวิทยุอย่างเดียว	0	0	0	2	2 (10.00)
ดูโทรทัศน์อย่างเดียว	3	2	1	3	9 (45.00)
ทั้งวิทยุและโทรทัศน์	0	2	0	0	2 (10.00)
ไม่ใช้สื่อสารใด ๆ เลย	2	1	4	0	7 (35.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.77 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่าง

ลักษณะการใช้เวลาว่าง	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
พักผ่อน	0	1	1	1	3 (15.00)
ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	1	0	0	0	1 (5.00)
หาอาหารตามธรรมชาติ	3	4	4	4	15 (75.00)
อื่น ๆ	1	0	0	0	1 (5.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.78 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจน

จำนวนปี	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
1 – 5	0	0	1	1	2 (10.00)
6 - 10	2	3	0	1	6 (30.00)
11 - 15	1	1	0	1	3 (15.00)
16 - 20	1	1	0	1	3 (15.00)
21 - 30	1	0	1	0	2 (10.00)
31 - 40	0	0	0	1	1 (5.00)
41 - 50	0	0	3	0	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)
จำนวนปีเฉลี่ย	15.80	11.60	35.20	16.00	19.65

ตารางที่ 4.79 สาเหตุของความยากจนตามความรู้สึกของหัวหน้าครัวเรือน

สาเหตุของความยากจน	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม * (ร้อยละ)**
ไม่มีงานทำ	0	1	0	0	1 (5.00)
ไม่มีที่ดินทำกิน	2	4	2	3	11 (55.00)
มีบุตรมาก	1	1	0	1	3 (15.00)
ไม่มีมรดก / มรดกน้อย	1	0	2	1	4 (20.00)
ไม่มีหัวหน้าครัวเรือน (สามีตาย, หย่าร้าง, เป็นโสด)	2	0	1	0	3 (15.00)
สุขภาพไม่แข็งแรง	0	0	0	1	1 (5.00)

* ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 4.80 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นว่าจะในอีก 2-3 ปีข้างหน้า
ความเป็นอยู่จะดีขึ้นหรือไม่

ความเห็น	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ไม่ทราบ	3	4	5	5	17 (85.00)
ดีขึ้น	2	1	0	0	3 (15.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน

ความเห็น	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)
ฟื้นความยากจนได้	4	1	1	4	10 (50.00)
ไม่ได้	1	4	4	1	10 (50.00)
รวม	5	5	5	5	20 (100.00)

ตารางที่ 4.82 ปัญหาทั่วไปของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน

ปัญหา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม * (ร้อยละ)**	
รายได้น้อย	2	4	4	2	12	(60.00)
ไม่มีงานทำ	2	0	1	0	3	(15.00)
ปัญหาสุขภาพ	0	0	0	2	2	(10.00)
หนี้สินมาก	1	1	0	1	3	(15.00)
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	1	0	0	0	1	(5.00)

* ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

** ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 4.83 ปัญหาในการทำการเกษตร

ปัญหา	สุรินทร์	ยโสธร	มุกดาหาร	ชัยภูมิ	รวม (ร้อยละ)*	
ฝนแล้ง	1	1	1	1	4	(20.00)
ปัจจัยการผลิตราคาสูง	1	0	0	0	1	(5.00)
ขาดเงินทุน	1	0	1	0	2	(10.00)
น้ำท่วม	0	0	1	0	1	(5.00)

* ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดที่ทำการศึกษ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน และการศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

การศึกษาทำโดยการสำรวจข้อมูลครัวเรือนที่ยากจนดักดาน จำนวน 350 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างทั้งหมดจาก 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ สุรินทร์ ยโสธร มุกดาหาร และชัยภูมิ ใน 8 อำเภอ 16 ตำบล และ 70 หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านเลือกศึกษา 5 ครัวเรือน ส่วนการศึกษาเฉพาะกรณีได้เลือกหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่ยากจนที่สุดในจังหวัดที่ทำการศึกษาใน 4 จังหวัด ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 ครัวเรือน รวม 20 ครัวเรือน ผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ทำการศึกษา

(1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพใน 4 จังหวัดเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพของประชากรที่คล้ายคลึงกันคือ สภาพดินไม่อุ้มน้ำ การประกอบอาชีพหลักของประชากรคือเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ได้แก่ ดินและป่า ก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก

(2) สภาพการบริการพื้นฐานของรัฐทั้ง 4 จังหวัดพบว่าอยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควรทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง สื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานศึกษา และสถานบริการด้านสาธารณสุข รวมทั้งการบริการของภาคเอกชนอื่น ๆ ในเขตเมืองแต่ละจังหวัด สำหรับการบริการขั้นพื้นฐานในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ได้รับการขยายออกไปสู่ชนบทมากขึ้น ถนนมีคุณภาพพอสมควร สามารถเชื่อมต่อกันได้ทุกอำเภอ ไฟฟ้ามีใช้เกือบทุกครัวเรือนทุกหมู่บ้าน มีระบบประปาในหลายหมู่บ้าน โทรศัพท์สาธารณะได้เข้าไปสู่หมู่บ้าน โรงเรียนประถมศึกษาได้ขยายไปถึงเขตชนบท โรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสได้เข้าไปทุกตำบล สำหรับสถานบริการสาธารณสุขทั้งโรงพยาบาลระดับอำเภอและสถานอนามัยประจำตำบลมีมากขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรอยู่ในระดับดีพอสมควร ในทางกลับกันยังมีประชากรที่มีฐานะยากจนที่ไม่มีโอกาสได้รับการบริการขั้นพื้นฐานดังกล่าวอีกจำนวนหนึ่ง

(3) สภาพเศรษฐกิจทั้ง 4 จังหวัดได้มีการขยายตัวมากขึ้นในทุกจังหวัด ภาคอุตสาหกรรม การค้า การบริการ และการท่องเที่ยวได้มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมากขึ้น แต่ภาคเกษตรกรรมยังคงมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและยากจน นอกจากนี้ประชากรยังขาดอาชีพเสริมหลังเก็บเกี่ยว จึงเกิดการว่างงาน และมีการอพยพแรงงานไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น

(4) การอพยพย้ายถิ่นไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ทำให้ประชากรมีรายได้ และส่งเงินกลับไปท้องถิ่นของตน ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่มีการเลิกจ้างงานนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีต่อแรงงานชนบท ซึ่งเป็นแรงงานด้อยคุณภาพ ต้องกลับคืนสู่ชนบท เป็นคนว่างงานในหมู่บ้าน ในขณะที่มาตรการเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานมีทั้งที่เป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

5.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนตกดานจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง ได้ข้อสรุปดังนี้

(1) ครัวเรือนที่ยากจนตกดานมีขนาดครัวเรือนค่อนข้างเล็ก เฉลี่ยประมาณ 4 คนต่อครัวเรือน ซึ่งใกล้เคียงกันจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้ง มีอัตราส่วนผู้เป็นภาระสูงกว่าร้อยละ 60 มีอัตราการเกิดและอัตราการตายสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ ร้อยละ 2.3 และร้อยละ 1.1 ตามลำดับ

(2) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบประถมศึกษาต่ำกว่าร้อยละ 80 มีถึงร้อยละ 18 ที่ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาครั้งแรกที่มีเพียงร้อยละ 10 ทำให้มีโอกาสน้อยที่จะแสวงหารายได้ที่สูงขึ้น

(3) อาชีพหลัก จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งคือเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป โดยมีประชากรประมาณร้อยละ 40 ในแต่ละอาชีพ ซึ่งทั้ง 2 อาชีพต่างมีรายได้ต่ำ

(4) ประชากรในวัยกำลังแรงงาน จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งมีประมาณร้อยละ 60 และมีจำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำ คือ 121 วันต่อปีเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ 163 วัน ทำให้รายได้จากการทำงานน้อยไปด้วย

(5) โดยเฉลี่ยในทุก ๆ 1 ครัวเรือน มีผู้ย้ายถิ่นออกนอกหมู่บ้านทั้งย้ายถิ่นชั่วคราวและถาวรจากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งอยู่ระหว่าง 0.3-0.4 คน ซึ่งส่วนมากอยู่ในวัยกำลังแรงงาน และเป็นลูกชายหรือลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือน โดยไปทำงานรับจ้างทั่วไปที่กรุงเทพมหานครมากที่สุดคือ ร้อยละ 46 ซึ่งสูงกว่าการศึกษาครั้งแรกคือ ร้อยละ 39

(6) หัวหน้าครัวเรือนอยู่ตามลำพังโดยขาดคู่สมรส จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งมีถึงเกือบร้อยละ 40 ในจำนวนนี้เป็นหม้ายเกือบร้อยละ 30 ทำให้ไม่มีผู้ช่วยเหลือขบครครัว

(7) หัวหน้าครัวเรือนมีบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งแรก แต่สูงกว่าเป้าหมายของรัฐที่แนะนำว่าไม่ควรมีบุตรเกิน 2 คน เพราะจะทำให้มีภาระในการเลี้ยงดูบุตรสูญเสียเวลาในการทำงานและก่อให้เกิดความยากจน

(8) อัตราการตายของบุตร จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งอยู่ในเกณฑ์สูง โดยในจำนวนบุตร 100 คน ตายระหว่าง 13-14 คน และแท้ง 5-7 คน ช่วงอายุแรกเกิดถึง 1 ขวบ ตายมากที่สุด ทั้งนี้มีผลมาจากความยากจน ขาดการดูแลสุขภาพอนามัยของมารดาและบุตรทั้งก่อนและหลังคลอด

(9) จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่า ในทุก ๆ 5-6 ครัวเรือนมีคนพิการ 1 คน และในทุก ๆ 2 ครัวเรือนมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 1 คน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ และเป็นภาระด้านรักษาพยาบาลค่อนข้างมาก

(10) จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีส่วนมีค่อนข้างสูง คือถึงร้อยละ 32.86 ส่วนการศึกษาครั้งแรกไม่มีส่วน ร้อยละ 18.29

(11) พื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งมีจำนวนน้อยอยู่ระหว่าง 5-7 ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นของตนเอง และส่วนที่เหลือเป็นที่เช่าหรือญาติพี่น้องให้ทำฟรี ทำให้ไม่สามารถหารายได้จากการเกษตรให้พอเพียงกับรายจ่ายในครัวเรือน

(12) ครัวเรือนที่ทำการเกษตร จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งปลูกข้าวเกือบทั้งหมด และส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 ปลูกข้าวเหนียว ผลผลิตต่อไร่ของข้าวเหนียวค่อนข้างต่ำ ไม่ถึง 240 กก.ต่อไร่ ทำให้รายได้ต่ำและบางปีขาดแคลนอาหารที่จะใช้บริโภคในครัวเรือน

(13) การเลี้ยงสัตว์มีเพียงเล็กน้อย จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่ไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงกระบือไว้ทำนา ทำให้ไม่มีรายได้เสริมจากการขายปศุสัตว์

(14) รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเท่ากับ 15,054.47 บาท และเมื่อเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนแล้วเท่ากับ 331.89 บาท โดยร้อยละ 80 เป็นรายได้นอกการเกษตรจากการรับจ้างทั่วไป ส่วนในการศึกษาครั้งแรกมีรายได้สูงกว่า คือเท่ากับ 506.20 บาทต่อคนต่อเดือน

(15) รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนคิดลบอยู่ 1,367.24 บาท แสดงว่าโดยเฉลี่ยครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ซึ่งมีอยู่ 1 ใน 3 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ส่วนในการศึกษาครั้งแรกคิดลบเช่นกัน คือ 746.29 บาท

(16) ครัวเรือนประมาณ 3 ใน 4 มีหนี้สินคิดค้าง ณ วันสำรวจ เฉลี่ย 9,508 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาครั้งแรก ที่มีหนี้สินคิดค้าง 17,767 บาทต่อครัวเรือน

(17) ประชากรในครัวเรือนที่ยากจนดักดานเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านน้อย เนื่องจากความด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้ากลุ่ม บางกรณีไม่ได้รับการชักชวนเพราะจะเป็นภาระแก่คนในกลุ่ม ดังนั้นคนยากจนเหล่านี้จึงขาดโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มหรือชุมชนในหมู่บ้าน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาครั้งแรก

(18) การศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่า ครัวเรือนที่ยากจนดักดานเกือบจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากรัฐเลย มีเพียงการทำบัตรประกันสุขภาพเท่านั้นที่ได้รับมากที่สุดระหว่างร้อยละ 75-80 เนื่องจากการดำเนินงานของรัฐยังไม่เจาะลงไปถึงคนยากจนจริง ๆ เพราะบางส่วนถูกกีดกันหรือไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

(19) จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่า การได้รับปัจจัยพื้นฐานในด้านถนนและไฟฟ้ามีความสะดวกดี แต่น้ำดื่มและน้ำใช้ยังไม่สะดวก ประปาหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง และคุณภาพไม่ดีพอ เนื่องจากความยากจนจึงไม่มีเงินทุนที่จะซื้อภาชนะใส่น้ำฝนเพื่อเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ตลอดปี

(20) หัวหน้าครัวเรือน 1 ใน 3 ไม่ใช่สื่อสารมวลชนใด ๆ เลย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ การศึกษาครั้งแรกคือ 1 ใน 4 ไม่ใช่สื่อสารมวลชนใด ๆ เลย สำหรับผู้ที่ใช้พบว่าโทรทัศน์มี บทบาทมากที่สุด รองลงมาเป็นวิทยุ ส่วนหนังสือพิมพ์เกือบจะไม่มีบทบาทเลย

(21) การศึกษาทั้ง 2 ครั้งพบว่า เมื่อว่างจากการประกอบอาชีพ หัวหน้าครัวเรือนหรือ แม่บ้านส่วนมากออกไปหาอาหารตามธรรมชาติ อีกส่วนหนึ่งพักผ่อนโดยไม่ทำอะไรหรือดูแลทำ ความสะอาดบ้าน

(22) ส่วนใหญ่รู้สึกว่าการครัวเรือนของตนเองยากจนดักดานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ้าหัวหน้า ครัวเรือนเป็นหญิงจะมีความรู้สึกว่าจะจนตั้งแต่สามิตาย หรือถูกหย่าร้าง สาเหตุของความยากจน ดักดานที่สำคัญตามความรู้สึกของตนเอง จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งคือ ไม่มีที่ดินทำกิน และไม่มี มรดก และร้อยละ 60-64 ยืนยันว่าตนเองไม่สามารถฟื้นความยากจนดักดานได้

(23) ปัญหาทั่วไปที่สำคัญ จากการศึกษาทั้ง 2 ครั้งคือ รายได้น้อย ปัญหาสุขภาพ ไม่มีงาน ทำ หนี้สินมาก อายุมากไม่มีผู้ดูแล ไม่มีที่ดินของตนเอง และขาดผู้นำครอบครัว

(24) การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดกับขนาดที่ดินของตนเอง และค่าใช้จ่าย ง่ายกับขนาดที่ดินของตนเองไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมด กับขนาดของครัวเรือน กับชนิดของงานรับจ้าง กับสถานที่ทำงาน กับระดับการศึกษา ค่าใช้จ่ายใน การครองชีพกับขนาดของครัวเรือนและหนี้สินกับขนาดของครัวเรือนแตกต่างกัน

(25) ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนคือ จำนวนวันทำงานทั้งหมดของประชากรทุกคนใน ครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือน เมื่อพิจารณาความ น่าจะเป็นของความยากจนรายจังหวัดพบว่า จังหวัดสุรินทร์จนที่สุด รองลงมาคือ ยโสธร ชัยภูมิ และมุกดาหาร ตามลำดับ

5.1.3 การศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน

(1) จากข้อมูลเชิงคุณภาพของการศึกษาเฉพาะกรณี พบว่า ครัวเรือนที่ยากจนดักดานมีบ้านเรือนขนาดเล็ก พื้นฐานของครัวเรือนมีฐานะค่อนข้างยากจนและยากจน มีพี่น้องมาก ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนกับญาติพี่น้อง และชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดี มีบางครัวเรือนที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐโดยตรง หัวหน้าครัวเรือนมีความคิดเห็นว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่มีความลำบากกว่าครัวเรือนของเพื่อนบ้าน วิถีชีวิตอีก 5 ปีข้างหน้าจะดีขึ้นสำหรับครัวเรือนที่มีลูกและหวังพึ่งลูกหากมีโอกาสลูกเรียนสูงขึ้น และสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของครัวเรือนที่ยากจนดักดาน มีคุณภาพที่ต่ำกว่าเพื่อนบ้านก็คือ การไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีการวางแผนการออม การศึกษาต่ำ ครัวเรือนมีประวัติของการหย่าร้าง ขาดผู้นำครอบครัว การวางแผนจัดการชีวิตไม่ดี การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่จะขอความช่วยเหลือจากองค์กรของรัฐและเอกชนน้อย ไม่มีหลักฐานที่จะติดต่อขอความช่วยเหลือ และไม่ได้รับโอกาสจากสังคมเท่าที่ควร

(2) การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในเชิงปริมาณทั้งในการศึกษาเฉพาะกรณีในบทที่ 4 และการศึกษาในบทที่ 3 มีความสอดคล้องกันเกือบทุกประเด็น โดยมีประเด็นสำคัญที่แตกต่างกันคือ สถานะด้านรายได้ ซึ่งครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 4 นี้

มีรายได้โดยเฉลี่ยต่ำกว่าครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทที่ 3 ทั้งนี้เพราะครัวเรือนที่ยากจนดักดานในบทนี้เป็นครัวเรือนที่ยากจนที่สุดในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของอำเภอ และจังหวัดที่ทำการศึกษา

5.1.4 สรุปสาเหตุของความยากจน

เพื่อแก้ปัญหาของคนยากจนได้อย่างถูกต้อง จึงควรทราบถึงสาเหตุของความยากจน ซึ่งสรุปได้ดังนี้:-

1. อัตราส่วนผู้เป็นภาระสูงร้อยละ 67 แม้ว่าขนาดครัวเรือนจะไม่ใหญ่ คือ 4 คน แต่อัตราการเกิดยังสูงคือร้อยละ 2.3 และอัตราการตายร้อยละ 1.1 ทำให้มีประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี ถึงร้อยละ 30 อายุมากกว่า 64 ปี ร้อยละ 10 นอกจากนั้นยังมีคนพิการอย่างน้อย 1 คน ถึงร้อยละ 19 มีคนเจ็บป่วยเรื้อรังอย่างน้อย 1 คน ถึงร้อยละ 41

2. พื้นฐานยากจน มีพี่น้องมาก หัวหน้าครัวเรือนรู้สึกว่าครัวเรือนของตนยากจนมาแล้ว 20 ปี ส่วนใหญ่บอกว่าจนมาแต่บรรพบุรุษ จนมาตั้งแต่สามีเสียชีวิต หรือถูกหย่าร้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน 332 บาท มีรายได้คิดลบ 1,367 บาทต่อปี ร้อยละ 64 ไม่สามารถพ้นความยากจนได้ มี 2 ครอบครัวหรือมากกว่าอยู่ในครัวเรือนเดียวกันถึงร้อยละ 27

3. ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อย ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนมีที่ทำกินเฉลี่ยเพียง 5 ไร่ ไม่มีที่ทำกิน ร้อยละ 64 ทำให้มีการย้ายออกเฉลี่ย 0.3 คน เป็นลูกชายลูกสาว ร้อยละ 64 เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 8.4 โดยไปรับจ้างทำงานที่กรุงเทพฯ ร้อยละ 46 รองลงมาคืออีสาน กลาง ได้ และตะวันออก

4. การจัดการที่ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ไม่ดี จากการศึกษาพบว่า ปลุกข้าวเหนียวอย่างเดียว ร้อยละ 73 ของครัวเรือนที่ทำการเกษตร ปลุกข้าวเจ้าอย่างเดียว ร้อยละ 32 ปลุกพืชอื่น ร้อยละ 20 เกษตรผสมผสานแทบจะไม่มี

5. ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ เนื่องจากสาเหตุข้อ 4 ทำให้ผลผลิตต่อไร่น้อย ผลผลิตของข้าวเหนียวเพียง 239 กก./ไร่ ข้าวเจ้า 177 กก./ไร่ มันสำปะหลัง 714 กก./ไร่ ปอ 141 กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค คือข้าว 280 กก./ไร่ มันสำปะหลัง 2,307 กก./ไร่ และปอ 230 กก./ไร่

6. การศึกษาดำ หัวหน้าครัวเรือนจบระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 80 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 18 ประชากรจบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 80 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 14 เปลี่ยนแปลงไปจากปี 2531 ซึ่งจบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 96 (เมธี ครอบแก้ว, 2535 อ้างถึงใน ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2536)

7. วางแผนจัดการชีวิตไม่ดี เนื่องจากการศึกษาดำ ขาดความรู้ ประกอบกับหัวหน้าครัวเรือนอยู่ตามลำพังโดยขาดคู่สมรสถึงร้อยละ 39 ในจำนวนนี้เป็นหม้าย ร้อยละ 29 ที่เหลือหย่าร้าง และเป็นโสด จึงขาดผู้วางแผนจัดการครอบครัว

8. การเข้าถึงแหล่งข้อมูลและการช่วยเหลือของหน่วยงาน หัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่สื่อสารใด ๆ (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์) ถึง 1 ใน 3 ครัวเรือนกว่าร้อยละ 90 ไม่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการอบรม วัสดุ และคำแนะนำ ส่วนการช่วยเหลือด้านการเงินไม่ได้รับกว่าร้อยละ 80 มีบัตรสุขภาพร้อยละ 80

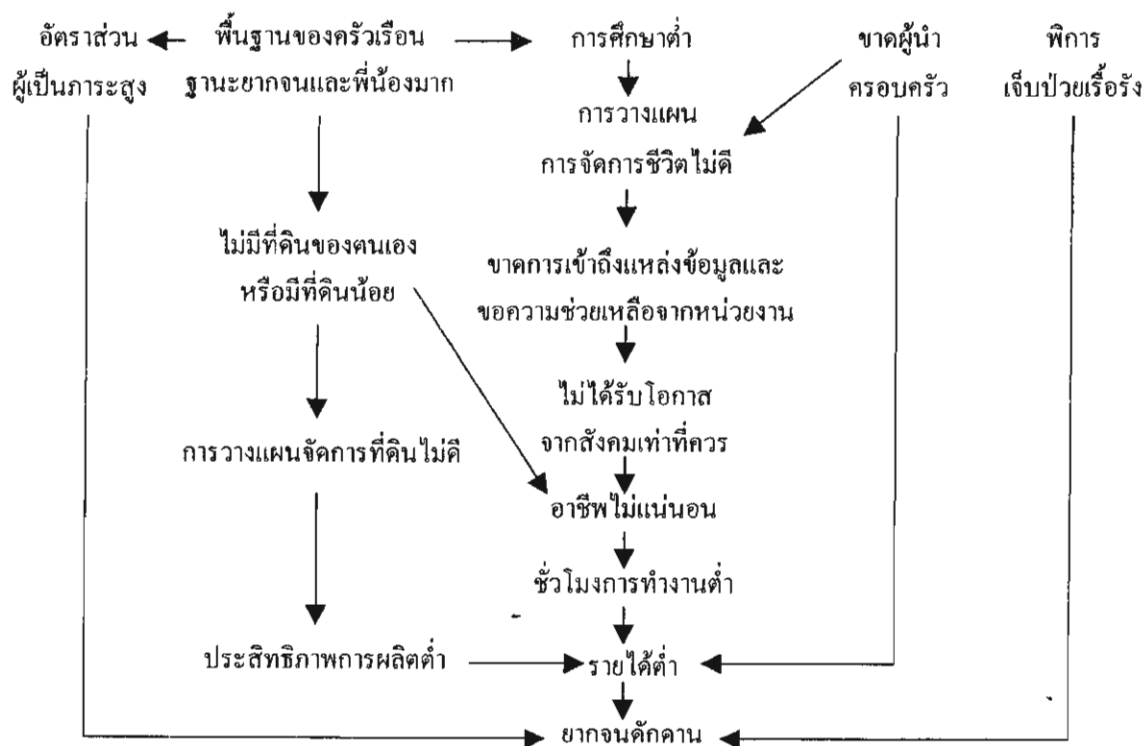
9. ขาดโอกาสทางสังคม ครัวเรือนมีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ น้อยเนื่องจากคดียฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้ขาดความมั่นใจเข้าร่วมกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มทางการเงิน เช่น ธกส.เพียงร้อยละ 22 สหกรณ์ ร้อยละ 11 กลุ่มแม่บ้าน ร้อยละ 7 และกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 7

10. อาชีพไม่แน่นอน อาชีพหลักของประชากรคือ การเกษตร ร้อยละ 40 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 36 ไม่ประกอบอาชีพใดเลย ร้อยละ 20 มีรายได้จากการเกษตรเพียงร้อยละ 18 นอกการเกษตร ร้อยละ 82 รวมอาชีพหลักและอาชีพรองที่เป็นอาชีพรับจ้างถึงร้อยละ 63 ในจำนวนนี้เป็น การรับจ้างการเกษตรร้อยละ 70

11. ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรวัยกำลังแรงงาน (ร้อยละ 60) เฉลี่ย 121 วัน เกิดจากอาชีพหลัก ร้อยละ 87

12. ขาดผู้นำ เคยกล่าวแล้วว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ตามลำพัง โดยขาดคู่สมรมีถึงร้อยละ 39 ในจำนวนนี้เป็นหม้าย ร้อยละ 29 ที่เหลือหย่าร้างและเป็นโสด

13. พิกการ เจ็บป่วยเรื้อรัง ทุก 5 ครัวเรือนมีคนพิกการ 1 คน ทุก 2 ครัวเรือนมีผู้ป่วยเรื้อรัง 1 คน จึงเป็นภาระอย่างมากต่อสมาชิกในครัวเรือน

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาคนยากจนในชนบท ส่วนใหญ่รัฐได้ดำเนินการอยู่แล้ว แต่จากการศึกษาก็พบประเด็นที่ควรจะเน้นให้ได้ผลมากขึ้น

5.2.1 นโยบายการพัฒนาชนบท

(1) นโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท ควรได้รับการสนับสนุนต่อไป เพื่อเสริมสร้างให้มีการกระจายโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานไปตั้งในพื้นที่ชนบทมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างงานให้แก่ชาวชนบท และเพื่อลดปัญหาการย้ายถิ่นของแรงงานเข้าสู่กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ในการนี้ควรระมัดระวังเรื่องการทำลายทรัพยากรท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เช่น ควรมีการบำบัดน้ำเสียและสารพิษที่ดี เพื่อไม่ให้มีผลต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชากรด้วย

(2) นโยบายการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ควรดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รัฐบาลควรจะต้องจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้น โดยการขยายระบบชลประทานขนาดกลางและขนาดเล็กออกไปให้ทั่วถึง และขยายระบบคลองส่งน้ำไปสู่พื้นที่ที่ห่างไกลแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความต้องการของประชากรในพื้นที่ด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมอย่างพอเพียงตลอดปี รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณการเผยแพร่ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม แนะนำพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพเหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละจังหวัด เพื่อให้การเกษตรกรรมเป็นแบบยั่งยืนตลอดไป

(3) นโยบายการช่วยเหลือด้านราคาพืชผล ควรดำเนินการโดยให้ตลาดกลางสินค้าเกษตรกระจายให้ทั่วถึงในแต่ละจังหวัด จัดระบบการตลาดซื้อขายล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นทางเลือกให้เกษตรกรได้รับราคาที่เสถียรภาพ รวมทั้งการจัดตั้งสภาการตลาดเพื่อเป็นองค์กรที่จะช่วยเหลือเกษตรกร ในด้านการวางแผนการผลิตและการตลาด

(4) นโยบายส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเพื่อกลุ่มเกษตรกร ควรจะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มธุรกิจทางการเกษตร เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองให้กับเกษตรกร การขายผลผลิต การระดมทุนเพื่อการเกษตร และควรจัดหาแหล่งตลาดสำหรับขายผลผลิตและแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตในราคาถูกให้กับเกษตรกร

(5) นโยบายจัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้เกษตรกรได้กู้ยืมไปใช้ในการเกษตร หรือไปทำธุรกิจเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน รัฐควรจัดหาเงินทุนให้เพียงพอแก่หน่วยงานอื่น ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการจัดการอบรมด้านวิชาการให้แก่เกษตรกรและชาวชนบท

(6) นโยบายการพัฒนาบริการขั้นพื้นฐานในชนบท ควรเพิ่มงบประมาณในการปรับปรุงซ่อมแซมถนนและเส้นทางคมนาคมให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น สามารถใช้ได้สะดวกตลอดปี รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณเพื่อขยายไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านในชนบท

(7) นโยบายการกระจายการศึกษาไปสู่ชนบท ควรส่งเสริมการจัดตั้งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นในทุกชุมชน ให้ทุนการศึกษาแบบกู้ยืมหรือให้เปล่าแก่นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา และสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาแบบต่อเนื่องตลอดชีวิต และการฝึกอบรมด้านวิชาชีพและความรู้ด้านคุณภาพชีวิตให้แก่ชาวชนบท

(8) นโยบายการจัดสรรงบประมาณเพื่อการสร้างงานในชนบท เพื่อลดปัญหาการว่างงานในชนบท และการอพยพย้ายถิ่นของชาวชนบท เพื่อช่วยเหลือชาวชนบทที่ตกงานเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายดังกล่าวข้างต้นควรให้องค์กรเอกชนได้มีส่วนร่วมดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่นเป็นผู้ติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง

5.2.2 นโยบายการพัฒนาชนบทของท้องถิ่น

นโยบายการพัฒนาชนบทของท้องถิ่นในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งรัฐได้ดำเนินการอยู่แล้ว ดังนี้

(1) นโยบายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่มและน้ำใช้ ซึ่งรัฐก็ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อหรือจัดทำภาชนะเก็บกักน้ำสาธารณะ แต่ควรปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและให้มีทั่วถึงทุกหมู่บ้าน

(2) นโยบายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งรัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยให้ประชามีส่วนร่วมมากที่สุด และคำนึงถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของพื้นที่ด้วย ส่วนพื้นที่ที่ไม่สามารถจัดหาน้ำเพื่อการเกษตรได้ แต่มีความเหมาะสมและเกษตรกรสนใจที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควรแนะนำให้เกษตรกรทำ เพื่อให้พออยู่พอกินอย่างยั่งยืนต่อไป

(3) นโยบายการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งรัฐได้ส่งเสริมให้ความรู้ด้านการเกษตร การจัดแปลงสาธิต การส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน การปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ การใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพ ควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านเกษตรกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรดินและสิ่งแวดล้อม

(4) นโยบายการส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตร ซึ่งรัฐได้ส่งเสริมการจัดตั้งธนาคารข้าว ศูนย์สาธิตการตลาด ควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างจริงจัง

(5) นโยบายการจัดหาสินค้าเกษตรกักเก็บไว้แก่เกษตรกรและการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเกษตรกรยังขาดความรู้ ควรจะอบรมผู้นำหมู่บ้านให้เป็นผู้ริเริ่มหรือสร้างกลุ่มชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) นโยบายส่งเสริมการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ควรจะดำเนินการอย่างจริงจังและครบวงจร โดยรัฐจัดอบรมให้ความรู้ การจัดการ และเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

(7) นโยบายการพัฒนาถนนเชื่อมหมู่บ้าน และถนนภายในหมู่บ้านให้มีคุณภาพเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีต ควรดำเนินการให้ทั่วถึง

(8) นโยบายด้านการสาธารณสุขและการรักษาสุขภาพอนามัย ซึ่งรัฐได้สร้างสถานพยาบาลเพิ่มขึ้น ควรดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การให้ความรู้ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การวางแผนครอบครัว การจัดตั้งกองทุนยาประจำหมู่บ้าน การรักษาพยาบาลแก่คนยากจนในหมู่บ้านฟรี การให้ความรู้แก่แม่บ้านในการดูแลรักษาสุขภาพระหว่างตั้งครรภ์ก่อนคลอดและหลังคลอด การดูแลรักษาเด็กและโภชนาการ การจัดบ้านเรือนให้ถูกสุขลักษณะ การกำจัดขยะ การจัดระบบสุขาภิบาลของหมู่บ้าน การพาทัศนศึกษาหมู่บ้านพัฒนา และให้การสนับสนุนครัวเรือนที่ยากจนมีส่วนร่วมที่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

(9) นโยบายส่งเสริมการศึกษาและความรู้แก่ประชากร ควรส่งเสริมการขยายโอกาสการศึกษาในทุกโรงเรียน จัดหาทุนการศึกษาให้แก่เยาวชน กระตุ้นพ่อแม่ให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมด้านอาชีพแก่กลุ่มอาชีพ แม่บ้าน เยาวชน และการให้ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

(10) นโยบายการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน ควรสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดการและเงินทุน เพื่อระดมพลังในการพัฒนาท้องถิ่น และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่แท้จริง

(11) นโยบายส่งเสริมการให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ประชากร โดยการจัดตั้งศูนย์ข่าวสารประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ควรจะต้องเอาใจใส่และดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป

5.2.3 ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของประชากรในชนบท

ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนหรือประชากร ควรมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ

5.2.3.1 การช่วยเหลือในลักษณะการสงเคราะห์แบบให้เปล่า ได้แก่ กลุ่มที่พิการ เจ็บป่วยเรื้อรัง อยู่คนเดียว สูงอายุ หรือไม่มีบุตรหลาน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเป็นครั้งคราว เช่น การให้เงินสงเคราะห์ การให้การรักษายาบาลฟรี การซ่อมแซมบ้านเรือน การสร้างส้วมให้ถูกสุขลักษณะ การติดตั้งไฟฟ้า และน้ำประปา หรือการสร้างภาชนะเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ตลอดปี และการให้ทุนการศึกษาแก่บุตร

5.2.3.2 ช่วยเหลือเพื่อให้ช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย คือ ผู้มีที่ดินทำกินน้อย ปานกลาง และมาก และผู้ไม่มีที่ดินทำกินซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง

ผู้มีที่ดินทำกินน้อย ควรชี้แนะแนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยหาความต้องการที่แท้จริงตามข้อจำกัดของทรัพยากร เพิ่มความสามารถในการจัดการดิน น้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ รวมกลุ่ม ให้การอบรม เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ผู้มีที่ดินปานกลาง ยังคงใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ในประเด็นหลังขึ้นกับความเหมาะสมของพื้นที่ด้วย ซึ่งก็ต้องการความต้องการที่แท้จริงภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรเช่นกัน เพิ่มความสามารถในการจัดการที่ดิน น้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ให้การอบรม เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลุ่มนี้อาจจะเหลือขายบ้าง จึงควรให้ความรู้ด้านการจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การสร้างเครือข่ายธุรกิจสินค้าเกษตร ตลาดกลาง สภาการตลาด ตลาดซื้อขายล่วงหน้า

ผู้มีที่ดินมาก ควรเน้นการผลิตให้มีประสิทธิภาพ การใช้ปัจจัยจากภายนอกยังคงมีอยู่ เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง แต่จะต้องเสริมในเรื่องการปรับปรุงดิน เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้จุลินทรีย์ โดยเน้นการผลิตที่เหมาะสม คือ ต้นทุนต่ำ ผลผลิตมีคุณภาพมาตรฐาน ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และผลิตสิ่งที่ตลาดต้องการ นั่นคือ มุ่งความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก การค้นหาความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มนี้ยังมีความจำเป็นภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรเช่นกัน การช่วยเหลือควรเน้น ความสามารถในการจัดการที่ดิน น้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ การให้ความรู้ด้านการจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การจัดหากองทุนดอกเบี้ยต่ำ การให้ความรู้ด้านตลาดกลาง สภาการตลาด ตลาดซื้อขายล่วงหน้า

กลุ่มไม่มีที่ดินทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ทั้งรับจ้างการเกษตรและรับจ้างนอกการเกษตร ถ้ากลุ่มที่ 2 และ 3 เข้มแข็ง ก็จะรองรับงานรับจ้างการเกษตรของกลุ่มนี้ได้บ้าง ในส่วนของการรับจ้างนอกการเกษตร ประมาณครึ่งหนึ่งยังนิยมไปทำงานกรุงเทพฯ ความจริงในกลุ่มอื่น ๆ การรับจ้างทั่วไปยังคงมีแทรกอยู่ เนื่องจากความไม่พออยู่พอกิน หนี้สินมากนั่นเอง แต่สิ่งเหล่านี้จะลดลงไปถ้าแก้ไขในแนวทางที่ถูกต้อง แนวทางการแก้ไขก็ต้องการความต้องการที่แท้จริงตามข้อจำกัดของทรัพยากรเช่นกัน มีการรวมกลุ่ม กระจายอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานผู้ภูมิภาค ส่งเสริมระบบการรับงานไปทำที่บ้าน ส่งเสริมการสร้างธุรกิจชุมชน สร้างธุรกิจต่อเนื่อง จัดหากองทุนดอกเบี้ยต่ำ อบรมวิชาชีพ

อย่างไรก็ตามทุกกลุ่มควรให้โอกาสในการศึกษา อบรมวิชาชีพ โดยเฉพาะบุตรหลาน การฝึกอบรมยังมีความจำเป็น โดยเฉพาะการศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปลูกจิตสำนึก สร้างแรงกระตุ้นค่านิยมต่าง ๆ และต้องเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสและช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง ให้ความรู้ด้านโภชนาการ การวางแผนครอบครัว การบริการในด้านการเจ็บป่วย การช่วยเหลือด้านสุขภาพ ส่วนเรื่องที่ดินทำกินจากการศึกษาไม่ใช่ปัจจัยหลักที่ทำให้ยากจน การมีแหล่งงานให้ทำเป็นทางออกที่ดีกว่า ที่สำคัญคือควรเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ แต่การแก้ไขจะต้องประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน และประชากร และมีการติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิด

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2542). **บันทึกนักปกครอง 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2541). **หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2539**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- _____. (2541). **คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2540**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- _____. (2542). **คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2541**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2541). **เส้นความยากจนและการใช้ประโยชน์**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- โฆษิต ปิ่นเปี่ยมรัชฎ์. (2523). **ชนบทไทย : เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยความยากจน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เมธี ครองแก้ว. (2535). “เส้นความยากจนเส้นใหม่สำหรับประเทศไทย. อ้างถึงใน ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์ (บ.ก.). ความรู้ นักเศรษฐศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2536.
- พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ, ไพฑูรย์ ถังมาตย์, วรุฒิ หิรัญรักษ์ & เพียรศักดิ์ ภักดี. (2542). **การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จมน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์. (2529). **หลักเศรษฐกิจ การวิเคราะห์เชิงปริมาณขั้นสูงทางเศรษฐศาสตร์-เกษตร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2541). **การคาดประมาณประชากรของประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- ... สถิติผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดของประเทศไทย 1990-1996 [<http://www.nesdb.go.th/>]. 20 กรกฎาคม 2542.
- สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. (2542) **บรรยายสรุปข้อมูลราชการจังหวัดชัยภูมิ**. ชัยภูมิ: สำนักงาน.
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. (2542). **บรรยายสรุปจังหวัดมุกดาหาร**. มุกดาหาร: สำนักงาน.
- สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2542). **เอกสารข้อมูลพื้นฐานจังหวัดยโสธร**. ยโสธร: สำนักงาน.

- สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2542). **บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์: ฝ่ายข้อมูลและติดตาม
ประเมินผล, สำนักงาน.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ. (2541) **ข้อมูลการตลาดจังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2540**. ชัยภูมิ:
สำนักงาน.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร. (2541) **ข้อมูลการตลาดจังหวัดมุกดาหาร ประจำปี 2540**.
มุกดาหาร: สำนักงาน.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร. (2541) **ข้อมูลการตลาดจังหวัดยโสธร ประจำปี 2540**. ยโสธร:
สำนักงาน.
- _____. (2542) **ข้อมูลการตลาดจังหวัดยโสธร ประจำปี 2541**. ยโสธร: สำนักงาน.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์. (2541) **ข้อมูลการตลาดจังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2540**. สุรินทร์:
สำนักงาน.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2542) **สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2540/41**
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น.ที..
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
(2542). **ภาวะครัวเรือนเกษตรหลังวิกฤตเศรษฐกิจและข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจครัวเรือน**
เกษตร ปีเพาะปลูก 2541/42. กรุงเทพฯ: [ม.ป.ท.]
- สำนักงานสถิติจังหวัดชัยภูมิ. (2541). **สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2541**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร. (2541). **สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2541**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดยโสธร. (2541). **สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2541**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์. (2541). **สมุดรายงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ.2541**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2542) **วารสารสถิติรายได้ไตรมาส 2541; 46(1-2): 25**.
- สำนักงานอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. (2542). **บรรยายสรุปอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ**.
อำเภอ: สำนักงาน.
- สำนักงานอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. (2542). **บรรยายสรุปอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์**.
อำเภอ: สำนักงาน.
- สำนักงานอำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร. (2542). **บรรยายสรุปอำเภอคอนสาร จังหวัด**
มุกดาหาร. อำเภอ: สำนักงาน.

สำนักงานอเภอยารายมุล จัหวัดยโสธร. (2542). บรรยายสรุปอเภอยารายมุล จัหวัดยโสธร.

สำนักงานอเภอนิคมค้ำสร้อย จัหวัดมุกดาหาร. (2542). บรรยายสรุปอเภอนิคมค้ำสร้อย

จัหวัดมุกดาหาร. อํเภอ: สํานักงาน.

สำนักงานอเภอปราสาท จัหวัดสุรินทร์. (2542). บรรยายสรุปอเภอปราสาท จัหวัดสุรินทร์.

อํเภอ: สํานักงาน.

สำนักงานอเภอกักดีชุมพล จัหวัดชัยภูมิ. (2542). บรรยายสรุปอเภอกักดีชุมพล จัหวัดชัยภูมิ.

อํเภอ: สํานักงาน.

สำนักงานอเภอเลิงนกทา จัหวัดยโสธร. (2542). บรรยายสรุปอเภอเลิงนกทา จัหวัดยโสธร.

อํเภอ: สํานักงาน.

Pindyck, Robert S. and Rubinfeld, Daniel L. (1976) **Econometric Models and Economic**

Forecasts. Tokyo : McGraw-Hill Kogakusha .